

Jaarstukken 2017

gemeente [gD] Doetinchem

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Jaarverslag	
Hoofdstuk 1 Programma's inhoudelijk	11
Hoofdstuk 2 Paragrafen	
paragraaf 1 lokale heffingen	39
paragraaf 2 weerstandsvermogen en risicobeheersing	47
paragraaf 3 onderhoud kapitaalgoederen	51
paragraaf 4 financiering	59
paragraaf 5 bedrijfsvoering	63
paragraaf 6 verbonden partijen	67
paragraaf 7 grondbeleid	71
paragraaf 8 rechtmatigheid	79
Jaarrekening	
Hoofdstuk 3 Het jaarrekeningresultaat, analyse en overzicht van (incidentele) baten en lasten in de jaarrekening 2017, Overzicht programma's/taakvelden	89
Hoofdstuk 4 Balans en toelichting op de balans	106
Overzicht reserves en voorzieningen	128
Hoofdstuk 5 Verantwoording in het kader van Single information single audit	132
Bijlagen	
Hoofdstuk 6 Besluit	137
Informatieve bijlagen niet behorend bij accountantsoordeel	
Hoofdstuk 7 Kredieten	140
Hoofdstuk 8 Afkortingenlijst	143

Voorwoord

Voorwoord

Met deze jaarstukken sluiten we het laatste jaar van deze raadsperiode af. Terugkijkend op de voornemens die we hadden in het coalitieprogramma en de begroting voor 2017, kunnen we constateren dat vele daarvan tot goede resultaten hebben geleid dan wel volop in ontwikkeling zijn.

De transitie en transformatie in het sociaal domein en de ontwikkeling van een vitale duurzame economie vormen voor ons college de hoofdpogingen van deze bestuursperiode. Deze inhoudelijke opgaven hebben we nadrukkelijk verbonden met een andere aanpak, namelijk in co-creatie met bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en onze eigen uitvoeringsorganisaties.

2017 was het derde uitvoeringsjaar van de transities in het sociaal domein. We doen dit voor aantal taakvelden ook regionaal. 2017 was het jaar van het 'nieuwe' Buurtplein, waarin een groot deel van de taken vanuit het Zorgplein zijn opgegaan. Voordeel van deze vernieuwing is dat onze inwoners nu onder een dak terecht kunnen voor al hun zorg- en ondersteuningsvragen. Binnen de transformatieopgave in het sociaal domein ging ook dit jaar onze speciale aandacht uit naar de jeugd. De pilot die we opzetten met jeugd- en gezinswerkers in gezinnen met jeugdproblematiek was zeer succesvol. Met een innovatieve aanpak en meer bevoegdheden voor de jeugd- en gezinswerker, zorgden we ervoor dat jeugdigen snellere, adequatere en meer integrale ondersteuning kregen. Deze aanpak wordt vanaf 2018 in heel Doetinchem ingezet.

In het streven naar een vitale en duurzame economie werden in het afgelopen jaar forse stappen gezet als het gaat om onze focus op de binnenstad, op duurzaamheid en op bedrijvigheid. We kunnen merken dat de economie aantrekt. Daardoor zien we al in 2017 hogere opbrengsten door grondverkoop. De ontwikkeling van Bedrijvenpark A18 hebben we gezien in regionaal verband en ervoor gekozen om erop te anticiperen dat dit terrein niet op verwacht niveau ontwikkeld kan worden. Daarom hebben we nu een nadeel ingeboekt en daarmee een groot risico opgelost.

De uitvoeringsagenda voor de binnenstad richt zich op het realiseren van een gastvrije binnenstad die de rode loper uitlegt voor bezoekers. Een team van horecaondernemers, winkeliers, cultuurmensen en evenementenorganisatoren ontwikkelde een herkenbare profilering: Lekker.Doetinchem. Een profilering die inmiddels een nominatie voor de Nationale Citymarketing Trofee in de wacht sleepte. Ook werd de inrichtingsvisie voor de Oude IJssel unaniem in de raad vastgesteld en was het initiatief van het Oude IJssel Concert een groot succes. Diverse initiatieven maken de Achterhoek meer beleefbaar in de binnenstad, zoals de toevoeging van meer groen en de samenwerking met streekproducenten.

Een duurzame samenleving bereik je niet alleen. Maar als lokale overheid kunnen we wel een belangrijke rol spelen door te stimuleren en te faciliteren. Dat deden we in het afgelopen jaar bijvoorbeeld door het opzetten van revolverende stimuleringsfondsen, het opstarten van de Doetinchemse Energiedialoog en heel concreet door het treffen van duurzaamheidsmaatregelen bij onze sportaccomodaties en gemeentelijke gebouwen.

De maatschappelijke opgaven waaraan wij werken, leiden alleen dan tot successen als wij op een goede manier samenwerken. Met inwoners, ondernemers, organisaties en met andere overheden. Daartoe hebben wij ook onze eigen organisatie opnieuw vormgegeven volgens de organisatievisie gD2020. De verzelfstandiging van BUHA en de herinrichting van de kernorganisatie zijn daarvan in 2017 opvallende voorbeelden.

Een goede financiële huishouding is een belangrijke randvoorwaarde voor een gezonde overheid. Dit jaar sloten wij af met een resultaat van € 1,9 mln voordelig. Een deel van het resultaat heeft betrekking op activiteiten die doorlopen in 2018. Daarom stellen we voor om € 2,7 mln te bestemmen voor 2018. Per saldo moeten we dan € 0,8 mln onttrekken aan onze algemene reserve. Voor de komende jaren hebben wij het vertrouwen dat we met een zorgvuldig financieel beleid kunnen werken aan een vitale gemeente.

The background is a complex geometric composition of several overlapping shapes. In the top-left corner, there is a purple shape that curves towards the center. To its right, a yellow shape fills the top-right quadrant. A large blue shape is positioned in the middle-right area. A green shape is located in the middle-left area. A large red shape, which is the largest, curves from the bottom-left towards the top-right, passing behind the other shapes. The bottom-right quadrant is filled with a solid yellow color. The text 'Jaarverslag' is centered over the red shape.

Jaarverslag

Hoofdstuk 1

Programma's

Inleiding

Jaarverslag

In het jaarverslag beschrijven we welke resultaten we behaald hebben in 2017. Welke bijdrage bijdrage is geleverd om de doelstellingen te bereiken die we ons gesteld hadden in de program-mabegroting 2017. De acties die voor 2017 waren gepland, hebben we als volgt beoordeeld:

is afgerond

loopt door

vraagt aandacht

De indicatoren die in de programma's staan opgenomen geven zicht op hoe onze gemeente ervoor staat op de diverse beleidsterreinen. Het betreffen indicatoren die we verplicht zijn op te nemen om de informatieve waarde van jaarstukken te verhogen en een vergelijking met andere gemeenten mogelijk te maken (www.waarstaatjegemeente.nl). Opgenomen zijn de meest recent beschikbare gegevens.

Om de 'waarde' van de score te kunnen interpreteren op de diverse beleidsterreinen zijn de gemiddelde scores van vergelijkbare gemeenten weergegeven en het gemiddelde over Gelderland. De vergelijkbare gemeenten zijn: Harderwijk, Heerenveen, Hoogeveen, Roermond, Smalingerland, Veenendaal, Weert, Waalwijk en Zutphen. Het zijn gemeenten die overeenkomen qua inwoneraantal, centrumfunctie en sociale structuur.

Bestuur

Visie: We willen een gemeente zijn die zich opstelt als één van de spelers in het veld. Een speler die ondersteunend is aan de initiatieven van bewoners, ondernemers en organisaties. We bevorderen de zelfredzaamheid van onze inwoners. We geven ruimte aan bewoners in wijken en dorpen, die eigen verantwoordelijkheid willen nemen.

Onze rol is daarbij ondersteunen, verbinden en enthousiasmeren. Vooral op de hoofdopgaven m.b.t. de transformatie binnen het sociaal domein, duurzaamheid, leefbaarheid en economie. Onverminderd belangrijk blijft de samenwerking binnen de regio Achterhoek, met andere regio's, de provincie, het Rijk en over de grens. We kiezen daarbij voor de meest passende wijze van besluitvorming, zodat de betrokken gemeenteraden hun rol en verantwoordelijkheid optimaal kunnen pakken

Doelstellingen:

- *Meer ruimte aan initiatieven in de samenwerking*
- *Meer inzet op samenwerking met Duitsland.*

Wat hebben we bereikt?

0.1	Openbare orde en veiligheid	resultaat
0.1.1	De inzet op diverse projecten in het kader van Uitvoeringsagenda 2.0 Achterhoek 2020 wordt gevolgd vanuit bestuurlijk overleg in de Regio Achterhoek. Bij de behandeling van de kadernota van de Regio Achterhoek gaf dit geen aanleiding tot opmerkingen.	
0.1.2	Het onderzoek naar deelname aan Euregio Rijn-Waal in het kader van versterken grensoverschrijdend netwerk loopt.	
0.1.3	Uitwerken herijkt internationaal beleid.	
0.1.4	Beoordelen (financiële) bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen (o.a. prijsindexering).	
0.1.5	Om de samenwerking in de regio te versterken is een voorstel in voorbereiding om de samenwerking tussen de drie O's (ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheid) te formaliseren en de rol van de gemeenteraden te versterken.	

Organisatie

Visie: Het werk van onze gemeente speelt zich steeds meer af in een netwerk met bewoners, ondernemers en andere partners. We hebben onze taken daarop ingericht en werken nadrukkelijk aan een cultuuromslag, met als kernwoorden open, flexibel en wendbaar. Om de nieuwe wijze van verbinden met onze samenleving te bevorderen faciliteren we onze medewerkers zich een ander type handelen eigen te maken. De organisatieontwikkeling wordt hier zorgvuldig op aangesloten. Daarbij weten we een organisatievorm te kiezen die past bij de opdracht waarvoor wij staan. We zijn gestart met de inrichting van een kernorganisatie en een gefaseerde en zorgvuldige verzelfstandiging van organisatieonderdelen (zie ook paragraaf 5 Bedrijfsvoering). We hebben aandacht voor het delen van informatie om de dienstverlening te optimaliseren. We benutten daarvoor diverse digitale vormen van samenwerking. Informatieveiligheid en privacy zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. Voor bedrijfsvoering trekken wij waar mogelijk op met andere gemeenten. Niet alleen om de kosten te beperken, maar vooral de kwaliteit van de dienstverlening op het gewenste niveau te brengen. Dit geeft schaalvergroting en scheidt betere voorwaarden voor de continuïteit.

Doelstellingen:

- *We zoeken naar een optimale balans in kwaliteit, kwetsbaarheid en kosten, door samenwerking (met andere gemeenten) en interne organisatie-aanpassingen.*
- *We houden de kwalitatief hoogstaande dienstverlening overeind. Daarbij spelen we in op de veranderende rol van de gemeente in de samenleving.*

Wat hebben we bereikt?

0.2	Organisatie	resultaat
0.2.1	Uitvoering geven aan visie organisatieontwikkeling gD2020.	
0.2.2	Inrichten van een kernorganisatie.	
0.2.3	Invoeren Individueel Keuzebudget (IKB) voor het personeel.	

Dienstverlening en communicatie

Visie: Bij de organisatieontwikkeling is duidelijke, effectieve en efficiënte dienstverlening voor inwoners en ondernemers het uitgangspunt, waarbij we inspelen op de behoefte aan diensten via het internet. De meeste klantcontacten komen nog steeds via de telefoon binnen. Binnen het postkanaal komen er steeds meer eformulieren binnen, we bieden meer producten digitaal aan. Vanaf 2018 is de digitale belastingbalie beschikbaar, die in 2017 is ontwikkeld. Aan de balie komen per maand gemiddeld tussen 3000 en 4000 klanten. Hier zien we in 2017 nog een toename, maar we verwachten de komende jaren een afname. Deze klantkanalen worden in stand gehouden, onderhouden en doorontwikkeld.

Aandachtspunt daarbij was en is om goede contacten te onderhouden met de verbonden partijen en met hen goede afspraken te maken over het gebruik van klantkanalen. Ook is het belangrijk de uitgangspunten van dienstverlening en de eisen die er wettelijk zijn te communiceren en borgen bij verbonden partijen.

Communicatie via sociale media wordt echter steeds belangrijker. Webcare is verder uitgewerkt en vormgegeven. Er was in 2017 een groep medewerkers die vragen beantwoordt die via sociale media binnenkomen. Dit doen zij in het webcaresysteem systeem Obi4One. Dit zetten we in 2018 voort en zullen dit systeem nog verder doorontwikkelen. We investeren in moderne vormen van communicatie om goed overleg met bewoners, ondernemers en organisaties te faciliteren. We realiseren vernieuwende kansen voor ontmoeting.

- Doelstellingen:**
- *Uitbreiden mogelijkheden digitale dienstverlening en digitale samenwerking.*
  - *Goede balans tussen dienstverlening en privacy, ook met samenwerkingspartners.*

Wat hebben we bereikt?

0.3	Dienstverlening en communicatie	resultaat
0.3.1	Onderzoek verdergaande samenwerking op het terrein van automatisering en informatisering.	
0.3.2	Implementatie Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG).	
0.3.3	Inrichten 'webcaresysteem' en daarmee openstellen van het klantkanaal sociale media.	

Financiën

Visie: We vinden het van groot belang dat we onze schaarse middelen daar inzetten, waar we kunnen inspelen op maatschappelijke vragen. Daarbij hebben wij speciale aandacht voor onze ondersteunende en faciliterende rol bij de initiatieven van anderen (overheidsparticipatie). De opgaven uit de kerntakendiscussie zijn ingeboekt. In het bijzonder noemen we hier de opgaven om te bezuinigen op een aantal taakvelden, zoals wegen, groen, spelen, organisatiekosten, het financieringsbeleid en het subsidiebeleid. Verder is gestart met risico's te kwantificeren onze financiële positie beter beheersen (zie paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

- Doelstellingen:**
- *(Financieel) kaderstellende rol voor risicovolle dossiers.*
  - *Efficiënte inzet van middelen.*
  - *Mogelijkheden sturing en controle verbeteren.*

Wat hebben we bereikt?

0.4	Financiën	resultaat
0.4.1	Opstellen planning en control documenten (o.a. begroting en jaarrekening).	
0.4.2	Uitwerken vennootschapsbelastingplichtige activiteiten (invoeren wetgeving).	
0.4.3	Bijstelling afdracht pensioenpremies i.v.m. de financiële positie ABP	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	
Personeelsformatie per 1000 inwoners (2017)	7,4
Personeelsbezetting per 1000 inwoners (2017)	7,2
Apparaatskosten per inwoner in euro's (2017)	630
Externe inhuur als % van totale kosten loonsom en inhuur (2017)	7,4
Overhead als % van totale lasten (2017)	8,8

Bron: gemeente Doetinchem / Vensters voor bedrijfsvoering

De overhead (0.4) wordt toegelicht in hoofdstuk 3, paragraaf 5 Bedrijfsvoering.

Visie: We zijn een overheid die luistert en aansluit bij de signalen uit de samenleving met als doel de objectieve veiligheid en de veiligheidsbeleving te vergroten. Daarbij hebben we nadrukkelijk aandacht voor de minder- en niet zelfredzamen in onze samenleving. Het is daarbij onze taak om de openbare orde en veiligheid zo goed mogelijk te borgen en wel met betrokkenheid en eigen inbreng van onze inwoners. De organisatievorm die daarbij past is gericht en optimaal afgestemd op het beheersen van risico's.

Doelstellingen:

- Voor veiligheid zetten we in op proactie en preventie.
- De aandacht voor handhaving blijft geborgd

Wat hebben we bereikt?

1	Openbare orde en veiligheid	resultaat
1.1	De reorganisatie Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland is afgerond en is operationeel m.i.v. 1 januari 2018.	
1.2	Het risicoprofiel en beleidsplan VNOG 2017-2020 is vastgesteld.	
1.3	Het Veiligheidshuis past zich aan bij de veranderingen in het sociaal domein.	
1.4	In het kader van preventie en voorlichting is het jaarplan verslavingspreventie jeugd en jongvolwassenen vastgesteld.	
1.5	Huisvesting Dierentehuis Achterhoek	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
Verwijzingen Halt per 1000 inw. van 12-17 jr. (2016)	7,3	15,2	9,3
Harde kern jongeren per 1000 inw. 12-24 jr. (2014)	1,8	1,3	1,0
% jeugdcriminaliteit jongeren 12-21 jaar (2015)	1,9	1,4	1,3
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners (2016)	1,6	2,6	1,8
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners (2016)	4,9	5,0	4,4
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners (2016)	2,1	2,7	3,1
Vernieling/ beschadiging per 1.000 inwoners (2016)	5,5	5,5	5,1

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Visie: Met een optimale bereikbaarheid van voorzieningen, binnenstad en bedrijventerreinen in de Achterhoek, zorgen we ervoor dat onze inwoners kunnen blijven deelnemen aan maatschappelijke activiteiten en bevorderen we een vitale economie. We hebben nadrukkelijk aandacht voor de bereikbaarheid per spoor en per fiets, met routes voor zowel het dagelijks verkeer als voor de recreatieve mogelijkheden.

Landelijk en dus ook in Doetinchem staan de inkomsten uit betaald parkeren steeds meer onder druk. We zien op dit moment dat het aantal geparkeerde auto's min of meer gelijk blijft maar vanwege stimuleringsmaatregelen ten behoeve van winkelbezoek nemen parkeerinkomsten desondanks af.

- Doelstellingen:**
- *Wij verbeteren de bereikbaarheid van binnenstad, (winkel)voorzieningen en bedrijventerreinen.*
  - *Verbeteren verbindingen van, naar en tussen de drie regionale bedrijventerreinen*
  - *Wij zetten in op verdubbeling spoorwegverbinding Arnhem - Winterswijk*
  - *Verbeteren van grensoverschrijdende bereikbaarheid*

Wat hebben we bereikt?

2.1	Verkeer, vervoer en parkeren	resultaat
2.1.1	(Opstellen) mobiliteitsvisie / uitvoeringsprogramma.	
2.1.2	Aanleg fietstunnel Europaweg.	
2.1.3	Realisatie van veilige fietsverbinding Wehl - Nieuw-Wehl 2016-2017.	
2.1.4	Besluitvorming doorstroming Europaweg.	
2.1.5	Uitvoeren beleidsnota parkeren.	

2.2	Openbaar Vervoer	resultaat
2.2.1	Invoering basismobiliteit, inclusief leerlingenvervoer (vanaf het nieuwe schooljaar).	
2.2.2	Herinrichting stationsomgeving met aanpassingen van bus- en treinperrons en een betere voetgangersroute richting binnenstad en scholen.	
2.2.3	Realisatie busverbinding Doetinchem – Emmerich / Kleve.	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
% verkeersongevallen met een motorvoertuig (2015)	8	7,4	7
% verkeersongevallen met een fiets (2015)	15	10	10

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Visie: Het programma is gericht op het versterken van het economisch klimaat. We doen dit in regionaal verband, waarbij de inhoudelijke focus is gericht op 'Smart Werken'. Dit is vastgelegd in de Uitvoeringsagenda 2.0 Achterhoek 2020. Doetinchem neemt daarbij de centrumpositie in. Onze sterke positie voor het werkgelegenheidsaanbod willen we behouden en richten op de toekomst. Een florerend bedrijfsleven biedt werkgelegenheid voor onze inwoners, ook die met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit heeft bijzondere aandacht in programma 6 (Sociaal domein, onderdeel participatie). Onze ondernemers nemen bij die ontwikkeling een belangrijke positie in. Wij zoeken actief de samenwerking op om resultaten te kunnen boeken. Wij hebben een belangrijke rol om voorwaarden te scheppen voor een goed vestigingsklimaat, door goede voorzieningen aan te bieden en aantrekkelijke vestigingslocaties. Wij vinden daarbij dat een vitale economie nadrukkelijk ook een duurzame economie is in al zijn facetten. Onze visie en acties op duurzaamheid staan in programma 7.

Prioriteit heeft onze inzet voor de vitaliteit van de binnenstad. Binnen de contouren van het 'ei' werken we vanuit gezamenlijke opgaven en op interactieve wijze toe naar een gastvrije binnenstad en centrumomgeving in een decor van groen en water.

De bedrijventerreinen zijn als vestigingslocaties voor ondernemers van groot belang. Wat betreft het A18 Bedrijvenpark loopt het uitgiftetempo van de kavels achter bij de prognose. In verband hiermee is de acquisitie van dit terrein geïntensiveerd. Inmiddels lijkt de interesse behoorlijk te zijn toegenomen.

De afgelopen periode heeft onze gemeente – in nauwe samenwerking met de Parkmanagementorganisaties en ondernemers – bestaande bedrijventerreinen opgeknapt. Dankzij deze revitaliseringmaatregelen zitten deze bedrijventerreinen weer in de lift. Nieuwe bedrijven vestigen zich daar en gevestigde bedrijven breiden uit op locatie. De leegstand op deze bedrijventerreinen loopt gestaag terug.

Doelstelling: - *Toekomstbestendig maken van de binnenstad en de bedrijventerreinen, toename van activiteiten die leiden tot meer maatschappelijk en economisch rendement, stimuleren van meer arbeidsplaatsen, optimaliseren van samenwerking met de samenleving (inwoners, ondernemers en anderen).*

3	Economische ontwikkeling	resultaat
3.1	Uitvoeringsprogramma aanvalsplan binnenstad. De behaalde resultaten zijn:	
3.1.1	- <i>professionalisering publieksmarketing</i>	
3.1.2	- <i>optimaliseren fietsparkeren en -routes</i>	
3.1.3	- <i>gastvrij parkeren, aantrekken pop-up winkels</i>	
3.1.4	- <i>vergroenen binnenstad</i>	
3.1.5	- <i>promoten en vermarkten streekproducten</i>	
3.1.6	- <i>Achterhoek in 3D</i>	
3.1.7	- <i>Inrichting omgeving Oude IJssel</i>	
3.1.8	- <i>stimuleren evenementen</i>	
3.2	Beleidsvisie bedrijfsterreinen in verandering	
3.3	Resultaten bedrijvenpark A18/DocksNLD	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
Funciemenging verhouding banen-woningen (2017)	56,3	53,6	52,8
Banen per 1.000 inw. in leeftijd 15-65 jaar (2017)	899	819	752
Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inw. van 15-65 jaar (2017)	132	133	134
Arbeidsparticipatie netto in % leeftijd(15-65 jr.) (2016)	65,6	65,2	66

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Visie: Ieder kind moet gezond en veilig kunnen opgroeien en deelnemen aan het maatschappelijk leven. Bij opvoeden en opgroeien ligt de nadruk op talentontwikkeling en het actief participeren op school en in de samenleving. Wij stimuleren dat naast onderwijs ook andere voorzieningen voor kinderen zoals kinderopvang, peuteropvang, ontmoeting en vrije tijd (wijkfuncties) integraal in de wijk worden gehuisvest en vormgegeven. Daar waar mogelijk worden onderwijsgebouwen multifunctioneel gebruikt.

Het passend onderwijs is er op gericht dat zoveel mogelijk kinderen het gewone onderwijs en minder kinderen speciaal onderwijs volgen. Wij zien onderwijs als de basisvoorziening voor elke jongere totdat hij minimaal een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt heeft of aan het werk is. We bieden daarvoor onder andere doelmatige en toekomstbestendige huisvesting voor primair en voortgezet onderwijs en bevorderen we de samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC)

Voor de RMC regio Achterhoek is Doetinchem contractgemeente, waarbij we in samenwerking met het onderwijs zorgen voor een sluitende aanpak voor jongeren (in een kwetsbare positie). Dit om te voorkomen dat jongeren hun opleiding voortijdig verlaten, en daarmee zonder startkwalificatie beëindigen. Aan jongeren die toch uitvallen biedt RMC de mogelijkheid om terug te gaan naar school of werk.

- Doelstellingen:**
- *Behoud kwaliteit onderwijsvoorzieningen.*
  - *Daar waar mogelijk volgen alle kinderen het reguliere onderwijs.*
  - *Het percentage jongeren dat met startkwalificatie het onderwijs verlaat, neemt toe.*
  - *Versterken van de verbinding jeugdhulp en onderwijs in samenspraak met de onderwijsinstanties*

Wat hebben we bereikt?

4	Onderwijs(huisvesting)	resultaat
4.1	Om de Verbinding jeugdhulp en (passend) onderwijs te versterken, is met scholen op 3 niveaus (besturen, directies en zorg coördinatoren/interne begeleiders) een aanzet gerealiseerd voor een gezamenlijk plan van aanpak (1e kwartaal 2018) en bijeenkomsten tussen jeugd- en gezinswerkers Buurtplein en jeugdmaatschappelijk werkers VO scholen en bredeschoolnetwerken in de wijken.	
4.2	Faciliteren huisvesting onderwijs / internationale schakelklas (ISK). De financiële middelen zijn ter beschikking gesteld aan het schoolbestuur (raadsbesluit 22 december 2016).	
4.3	Er is uitvoering gegeven aan de versterking van de relaties tussen buurtcoach/jeugd en gezinswerker, Jeugdverpleegkundigen en leerplicht ambtenaren. Bovendien is bij het onderwijs opgehaald, hoe de verbindingen met Buurtplein, Jeugd Gezondheidszorg en leerplicht beter vorm kunnen krijgen. Deze worden opgenomen in het plan van aanpak verbinding jeugdhulp-passend onderwijs.	

4.4	In samenwerking met de regio gemeenten is een preventie-programma ontwikkeld waarover begin 2018 besluitvorming plaatsvindt.	
4.5	De uitvoeringsagenda jeugd 2017-2018 is in november 2016 vastgesteld. De bestaande activiteiten uit de uitvoeringsagenda zijn uitgevoerd en we zijn gestart met de nieuwe activiteiten. Zo is gekeken naar het beter in beeld brengen van het aanbod voor jongeren/ouders en professionals en is het jongerencentrum geëvalueerd.	
4.6	Gestart is met het opstellen van een kadernota huisvesting onderwijs. Verwacht wordt dat het in juni 2018 kan worden behandeld in de gemeenteraad.	
4.7	De Multifunctionele Accommodatie (MFA) Gaanderen is op 1 augustus 2017 in gebruik genomen.	
4.8	Het Integraal Kindcentrum Noord (IKC) is op 1 augustus 2017 in gebruik genomen.	
4.9	Ontwikkeling taken en doelstellingen Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC). RMC regio Achterhoek heeft afgelopen schooljaar het op twee na laagste VSV percentage van Nederland behaald.	
4.10	Er is een begin gemaakt met het maken van sluitende regionale afspraken voor jongeren in een kwetsbare positie. Dit heeft ertoe geleid dat er een basis ontstaat waaruit profielen af te leiden zijn van de omstandigheden die jongeren het meest kwetsbaar maken.	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen (5-18 jr.) (2016)	1	2	3
Relatief verzuim per 1.000 leerlingen (5-18 jr.) (2016)	40	27	24
% voortijdig schoolverlaters VO+Mbo (2016)	1,8	1,5	1,2 (Achterhoek)

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Visie Algemeen: Organisaties in de cultuur, sport en recreatie vormen een cruciaal onderdeel van het sociaal netwerk in de wijken en dragen bij aan het meedoen voor iedereen. De voorzieningen zijn belangrijk voor de aantrekkelijkheid van onze gemeente. Wij streven naar een goede gezondheidsbeleving en een aangenaam welzijnsklimaat. Daarbij hebben we vooral aandacht voor de jeugd (zie ook programma 6 sociaal domein). Voor de uitvoering is er een belangrijke link met het wijkgericht werken en de samenwerking met en tussen de organisaties in de cultuur, sport en recreatie.

Sport: Sport is een belangrijk middel om de gezondheid van onze inwoners en het meedoen aan activiteiten in de samenleving te bevorderen. Dit zal de economische vitaliteit ondersteunen en een beperkter gebruik van onze sociale voorzieningen. De hoge sportdeelname in onze gemeente willen we bestendigen. Sportorganisaties krijgen mogelijkheden om in de markt te opereren en om accommodaties optimaal te benutten.

- Doelstellingen:**
- *De juiste accommodatie op de juiste locatie*
  - *Sport inzetten als middel om een gezonde leefstijl te ontwikkelen.*
  - *Realiseren van een optimale sportinfrastructuur met bereikbare en functionele accommodaties en een goed sportstimuleringsprogramma.*
  - *Verenigingen ondersteunen om toekomstbestendig te worden en invulling te kunnen geven aan maatschappelijke taken*

Wat hebben we bereikt?

5.1	Sport	resultaat
5.1.1	<p>Toekomstvisie op gemeentelijk vastgoed (vastgoedfonds), inclusief duurzaamheidsmaatregelen.</p> <p>De resultaten van het online verhuur systeem zijn merkbaar geweest in 2017, meer mensen weten ons online te vinden en we hebben meer incidentele verhuur. We zijn gestart met een pilot voor één gymlokaal voor het aanpassen van het toegangsbeheer middels sms. De sportaccommodaties worden verduurzaamd volgens de Trias energetica: maatregelen om het energieverbruik te beperken zijn deels uitgevoerd en deels voorbereid om in 2018 uitgevoerd te worden. De volgende stap om de resterende energievraag duurzaam op te wekken is voorbereid en in procedure gebracht voor besluitvorming. Voor de buitensport zijn er in 2017 voor DZC, DHC en Olympus nieuwe kleedkamers gerealiseerd. Bij DZC en DHC is dit een gezamenlijke bouw geweest met de sportvereniging waarbij naast de kleedkamers ook een nieuwe kantine voor de buitensportvereniging is gerealiseerd. In het IKC Gaanderwijs zijn voor VVG nieuwe kleedkamers gerealiseerd.</p>	

5.1.2	<p>Uitvoering sportvisie Doetinchem in Vorm 2018 - 2022.</p> <p>Partijen werken samen aan het bereiken van inwoners en stimuleren van sporten en bewegen in Doetinchem en in de Achterhoek. Sportservice Doetinchem heeft samenwerkingsovereenkomsten met verschillende partijen. Achterhoek in Beweging is een samenwerking tussen partners met een gemeenschappelijke overtuiging dat sporten en bewegen nodig is om mensen mee te laten doen in de samenleving en fit en gezond te houden.</p>	
5.1.3	<p>Achterhoek in Beweging is de regionale sport-samenwerking en de afgelopen jaren uitgegroeid tot hét voorbeeld van geslaagde intergemeentelijke uitvoering op het gebied van sport en bewegen. Deze gezamenlijke aanpak is erop gericht om de sport- en beweegdeelname in de Achterhoek zo hoog mogelijk te krijgen.</p>	
5.1.4	<p>(Onderzoek) oprichting Sportbedrijf. Het bedrijfsplan is ter behandeling voorgelegd aan de gemeenteraad in januari 2018.</p>	
5.1.5	<p>(Onderzoek) besparingsmogelijkheden Rozengarde. Besparing op de exploitatie en verlaging van de subsidie per 1 januari 018 van € 200.000 gerealiseerd.</p>	
5.1.6	<p>EK Vrouwenvoetbal 2017, Doetinchem als speelstad is een groot succes geworden. Veel positieve beleving (rapportcijfer 8,5) en een bestedingsimpuls van € 1,1 miljoen voor de ondernemers in de binnenstad.</p>	
5.1.7	<p>De Achterhoek is op 8, 9 en 10 juni 2018 de gastheer van de Special Olympics Nationale Spelen Achterhoek 2018 voor sporters met een verstandelijke beperking. In samenwerking met diverse partijen in de regio en daarbuiten wordt er ook gezorgd voor een opvolgingsprogramma. Ook na de Spelen kunnen de speciale sporters actief blijven, door blijvende activiteiten en voorzieningen in de Achterhoek.</p>	

Recreatie en openbaar groen: We bevorderen de recreatieve mogelijkheden inde regio door actief in te zetten op de aantrekkelijkheid van onze binnenstad in samenwerking met de ondernemers. Daarnaast versterken de Wehlse Broeklanden en De Zumpe de beleving van groen en water. Inwoners van onze gemeente, buurgemeenten en recreanten worden uitgenodigd om actief van deze voorzieningen gebruik te gaan maken. We bieden daarvoor een uitgebreid netwerk aan regionale fietspaden.

Doelstellingen:

- *Bevorderen gebruik recreatieve voorzieningen.*
- *Bevorderen regionale samenwerking*

Wat hebben we bereikt?

5.2	Recreatie en openbaar groen	resultaat
5.2.1	Uitvoeren van maatregelen besparing op onderhoud groen en speelvoorzieningen.	
5.2.2	Faciliteren en stimuleren streekproducten en 'Regio van de Smaak'.	
5.2.3	Groenstructuurplan	

Cultuur en cultuurhistorie: Het cultureel aanbod, de evenementen en cultuurhistorie zijn van economische waarde en dragen bij aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente. We concentreren ons op een brede integrale cultuureducatie voor leerlingen t/m 14 jaar, die we gedurende twee jaar binnenschools oppakken. We werken intensief samen met de schouwburg, muziek-schouwerij en Gruitpoort. We stemmen dit op regionaal niveau af met inbegrip van het bibliotheekwerk. We simuleren en faciliteren evenementen die de belevingswaarde van de binnenstad, dorpen en wijken vergroten. We dragen zorg voor het behoud en herstel van cultuurhistorische waarden door o.a. het beter zichtbaar maken van de historische begrenzing van het stadscentrum, herbesteding van monumenten, historische wandelroutes, gebiedsontwikkeling Slanenburg en de regionale website 'Erfgoed op de kaart'.

- Doelstellingen:**
- *Blijvend stimuleren van leefbaarheid, levendigheid en aantrekkelijkheid van de gemeente.*
  - *Faciliteren van de culturele omgeving in gemeente Doetinchem op basis van cultuurparticipatie, cultuurpresentatie en cultuureducatie.*
  - *Bevorderen beleving cultuur(historie).*

Wat hebben we bereikt?

5.3	Cultuur en cultuurhistorie	resultaat
5.3.1	De businesscase voor samenwerking culturele instellingen is vastgesteld en wordt onder regie van de gemeente vertaald naar een businessplan.	
5.3.2	Voor de versterking van de regionale samenwerking bibliotheken is een vierjarig budgetcontract afgesloten en zijn de eerste stappen tot verdere regionale zijn gezet.	
5.3.4	Nota cultuurhistorie in het licht van de veranderende omgeving (krimp, leegstand, aanvalsplan centrum).	
5.3.5	Door de Nederlandse media-instellingen en de VNG wordt gewerkt aan de vorming van streekomroepen. Het Regionaal Mediacentrum voor de Achterhoek / REGIO8, heeft het initiatief genomen om uit te groeien tot streekomroep voor de Achterhoek. REGIO8 heeft de gemeenten waar zij nu als zendgemachtigde is aangewezen te vragen om financiering om deze vorming van een streekomroep te bekostigen. REGIO8 is op dit moment de enige Achterhoekse omroep die voldoet aan de eisen voor streekomroepen.	
5.3.6	Besloten is tot een stapsgewijs opbouwen van een serviceloket voor evenementen onder de paraplu van het Aanvalsplan Binnenstad.	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
Percentage niet-sporters. Gegevens nog niet beschikbaar	n.b.	n.b.	n.b.

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Visie: 2017 was het derde uitvoeringsjaar van de transitie in het sociaal domein. We doen dit voor aantal taakvelden ook regionaal. Het kost veel tijd en aandacht om die transitie in technische, financiële en organisatorische zin goed te laten landen. De basisgedachte is dat we uitgaan van wat mensen kunnen. We sturen op de zelfredzaamheid van onze inwoners. Ondersteuning is er dan ook op gericht om waar nodig onze inwoners te helpen hun leven zo in te richten dat ze zelfstandig kunnen leven. Preventie en vroegsignalering hebben daarbij een prominentere rol gekregen, net als het dichterbij brengen van het zorg- of ondersteuningsaanbod. We gaan we uit van 'wat is er nodig' en niet direct van 'recht hebben op'. Een goede gezondheid biedt daarvoor de basis. Wij streven naar kwalitatief welzijn en een goede gezondheid(sbeleving) van onze inwoners.

Daarbij hoort ook een voldoende basisinkomen voor onze inwoners. Mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt willen we actief laten participeren in onze samenleving en hun zelfredzaamheid vergroten. We hebben daarbij onverminderd aandacht voor mantelzorgers en vrijwilligers.

De aandacht gaat vooral uit naar de jeugd. Wij willen dat ieder kind gezond en veilig opgroeit en deelneemt aan het maatschappelijk leven.

Een belangrijke ontwikkeling is de hogere toestroom van vluchtelingen en alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) naar ons land. Dit leidt tot een verhoogd aantal vergunninghouders. Ook zij vinden een plek in de Doetinchemse samenleving. We werken samen aan uitdagingen als onderwijs, werk en integratie. In overleg met Sité Woondiensten wordt daarbij de taakstelling voor de huisvesting ruimschoots gehaald.

- Doelstellingen:**
- *inzet op preventie.*
  - *Niemand tussen wal en schip*
  - *Voorkomen van problemen en achterstanden bij jeugd*
  - *Bevorderen activiteiten voor jeugd*
  - *adequate dienstverlening richting jeugd en ouders om deelname aan de samenleving mogelijk te maken.*
  - *Terugdringen van het aantal bijstandsgerechtigden*
  - *Bevorderen van het verdienvermogen en actieve deelname aan de maatschappij*
  - *Bevorderen van de mogelijkheden op regulier werk*

Wat hebben we bereikt?

6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	resultaat
6.1.1	Er zijn met Sité Woondiensten afspraken gemaakt over de huisvesting van bijzondere doelgroepen.	
6.1.2	De taakstelling voor de huisvesting van 77 vergunninghouders tot verblijf is behaald.	
6.1.3	Verkenning van de mogelijkheden om subsidies anders te verstrekken heeft plaatsgevonden. Dit heeft geresulteerd in een bestuursopdracht subsidies Sociaal Domein die in het 1e kwartaal van 2018 wordt uitgevoerd.	

6.2	Wmo (maatwerkvoorz., dienstverlening en zorg 18+)	resultaat
6.2.1	Er is een bestuursopdracht geformuleerd voor de verstrekking van subsidies in het Sociaal Domein. Deze bestuursopdracht wordt in het 1e kwartaal 2018 uitgevoerd (zie ook 6.1.3).	
6.2.2	De steilheid van de eigen bijdrage is uiteindelijk niet afgevlakt door een gemeentelijke besluit, maar omdat op landelijk niveau wijzigingen zijn doorgevoerd met hetzelfde resultaat.	
6.2.3	Vernieuwing beleid dagbesteding / participatie (verbeteren doorstroming van dagbesteding naar (ondersteund) werk) is een meerjarenproces waar we op blijven inzetten. Met huidige en potentieel nieuwe aanbieders is gesproken over doorontwikkeling en het zichtbaar maken van resultaten en effecten. Met het Buurtplein, Laborijn en UWV zijn we bezig met deskundigheidsbevordering en het beter afstemmen van de keten aan ondersteuning. Er heeft een bijeenkomst met uitvoerders plaatsgevonden.	
6.2.4	Het realiseren van een toegankelijke en inclusieve Doetinchemse samenleving is een langdurig en geleidelijk proces. Er zijn al verschillende maatregelen van de agenda uitgevoerd. Medio 2018 komt er een tussenevaluatie van de stand van zaken.	
6.2.5	Het beleidskader volksgezondheid is vast gesteld. Deze is regionaal. Het beleidsplan beschrijft ontwikkelingen en doet aanbevelingen voor een regionaal preventieprogramma.	
6.2.6	De Regiovisie Opvang en Bescherming is vastgesteld en zal verder in uitvoering worden gebracht in de vorm van een uitvoeringsagenda.	

6.3	Jeugd (maatwerk dienstverlening en zorg 18-)	resultaat
6.3.1	De uitvoeringsagenda jeugd 2017-2018 is in november 2016 vastgesteld. De bestaande activiteiten uit de uitvoeringsagenda zijn uitgevoerd en gestart is met de nieuwe activiteiten. Zo is gekeken naar het beter in beeld brengen van het aanbod voor jongeren/ ouders en professionals en is het jongerencentrum geëvalueerd. (zie ook 4.5).	
6.3.2	Om de Verbinding jeugdhulp en (passend) onderwijs te versterken, is met scholen is op 3 niveaus (besturen, directies en zorg coördinatoren/interne begeleiders) een aanzet gerealiseerd voor een gezamenlijk plan van aanpak (1e kwartaal 2018) en bijeenkomsten tussen jeugd- en gezinswerkers Buurtplein en jeugdmaatschappelijk werkers VO scholen en bredeschoolnetwerken in de wijken.	

6.4	Participatie (inkomensregelingen, begeleide participatie en arbeidsparticipatie)	resultaat
6.4.1	Er is een gezamenlijke notitie over governance en onderlinge samenwerking opgesteld. Resultaten over 2017 blijven achter bij de verwachtingen, met name waar het gaat om de bijstandsuitkeringen. Blijvende aandacht is nodig voor samenwerking en resultaatsturing.	
6.4.2	Vernieuwing beleid dagbesteding / participatie (verbeteren doorstroming van dagbesteding naar (ondersteund) werk) is een meerjarenproces waar we op blijven inzetten. Met huidige en potentieel nieuwe aanbieders is gesproken over doorontwikkeling en het zichtbaar maken van resultaten en effecten. Met het Buurtplein, Laborijn en UWV zijn we bezig met deskundigheidsbevordering en het beter afstemmen van de keten aan ondersteuning. Er heeft een bijeenkomst met uitvoerders plaatsgevonden.	
6.4.3	Doorontwikkeling van de regionale werkgeversbenadering en het regionaal Werkbedrijf (arbeidsparticipatie). Evaluatie van het werkgeversservicepunt Achterhoek heeft plaatsgevonden met positieve resultaten. Overlegstructuur regionaal Werkbedrijf en Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt zijn eind 2017 samengevoegd.	
6.4.4	Er is flink gebouwd aan de samenwerking en structuur voor signaleren laaggeletterdheid en het formeel (volwasseneneducatie) en informeel taalaanbod. Twee Doetinchemse taalakkoorden zijn afgesloten.	
6.4.5	Laborijn ontwikkelt een aanpak voor re-integratie van statushouders met daarin specifieke aandacht voor (beroepsgerichte) taalondersteuning. In het Doetinchemse project Samen Doetinchem werken diverse lokale partijen samen aan gerichte begeleiding van statushouders naar participatie en werk. In dit project zijn ook de participatieverklaringstrajecten ondergebracht.	

6.5	Participatie (Armoedebeleid)	resultaat
6.5.1	De polis Garant Verzorgd Menzis (aanpassen gemeentelijke bijdrage) is geactualiseerd.	
6.5.2	De samenwerking met het werkgeversservicepunt is opgestart m.b.t. schulddienstverlening. Dit krijgt een vervolg in de uitvoeringsagenda.	
6.5.3	Het nieuwe armoedebeleid is vastgesteld. Daarin hebben de rijksgelden een plek gekregen en is de ombuigingstaakstelling deels gerealiseerd. Het andere deel van de ombuiging is d.m.v. een aangenomen motie van tafel gegaan en wordt verwerkt in de begroting.	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
Banen per 1.000 inw. in leeftijd 15-65 jaar (2016)	889	814	744
Arbeidsparticipatie netto in % leeftijd 15-65 jaar (2016)	65,6	65,2	66
Re-integratievoorzieningen per 1.000 inw. 15-65 jaar (2017)	13,7	38	21,2
Personen 18+ per 1.000 inw. met bijstandsuitkering (2017)	37,5	42	36
Cliënten met maatwerkarrangement per 1.000 inw. in betreffende doelgroep (2017)	62	61	51
% kinderen in armoede (2015)	5,2	6,3	5,1
% werkloze jongeren (2015)	2	1,6	1,4
% jongeren met jeugdhulp (18-) (2016)	11,2	12,1	10,4
% jongeren met jeugdbescherming (18-) (2016)	1,4	1,3	1,1
% jongeren met jeugdreclassering 12-23 jr. (2016)	0,6	0,5	0,5

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Visie: Onze inzet voor een duurzame samenleving is gericht op 'duurzaam verbinden' en 'energieneutraal zijn in 2030'. We zijn ambitieus maar de maatregelen voor een beter milieu zijn dan ook urgent. We geven goede voorbeelden, delen kennis, brengen partijen met elkaar in contact, enthousiasmeren, verleiden en nemen (financiële) belemmeringen weg. We dragen zorg voor verbindingen tussen mensen om tot projecten te komen en van elkaar te leren.

We streven ernaar dat we in Doetinchem in 2030 evenveel energie opwekken als dat we verbruiken. Zowel op energiebesparing als duurzame opwekking zijn concrete stappen vooruit gezet.

- Doelstellingen:**
- *Doetinchem in 2030 energieneutraal.*
  - *Sluitende keten bij grondstoffenbeleid.*
  - *Het afvalscheidingspercentage in 2019 is 70%*
  - *We streven op termijn naar 100 kg restafval per inwoner*

Wat hebben we bereikt?

7	Duurzaamheid en milieu	resultaat
7.1	Uitvoering en evaluatie van het grondstoffenbeleid	
7.2	De uitvoeringsagenda Doetinchem Natuurlijk Duurzaam. Belangrijke onderdelen zijn:	
7.2.1	- <i>Verduurzamen gemeentelijke accommodaties</i>	
7.2.2	- <i>Zonnepark Europaweg en A18 bedrijvenpark</i>	
7.2.3	- <i>Stimuleringsfondsen particulieren, bedrijven, sportverenigingen</i>	
7.2.4	- <i>Online platform duurzaamheid</i>	
7.2.5	- <i>Bedrijvig Doetinchem gaat voor duurzaam</i>	
7.2.6	- <i>Bewustwordingcampagne voor en door burgers</i>	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
Afvalstromen in kg. huishoudelijk restafval per inw. (2016)	164	153	144
Percentage hernieuwbare elektriciteit (2016)	3,4	4,2	11,5

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Visie: De kwaliteit en de beleving van de woningen en de woonomgeving zijn van groot belang voor het welzijn van onze inwoners. We zijn de centrumstad voor de Achterhoek en nemen de verantwoordelijkheid om de aantrekkelijkheid en voorzieningen op peil te houden voor een groot verzorgingsgebied. De aandacht verschuift van kwantiteit naar kwaliteit. We ontwikkelen in harmonie door op basis van bestaande kwaliteiten met relatief kleine en gedoseerde aanpassingen aan een duurzame, vitale en gezonde woonomgeving. Daarbij sturen we op de woningbouwontwikkelingen, waarbij kwantitatieve en kwalitatieve aspecten samenkomen. We stimuleren de betrokkenheid van de onze inwoners en geven ruimte aan bewonersinitiatieven.

- Doelstellingen:**
- *Aandacht voor bestaande woningvoorraad en gedifferentieerde opbouw van wijken.*
  - *Negatieve effecten van leegstand bestrijden en voorkomen.*
  - *Wijk- en buurtontwikkeling integraal benaderen (Samenwerken in Doetinchem).*
  - *Beleving natuur en cultuurhistorie bevorderen.*
  - *Een toekomstbestendig waterbeheer (anticiperen op klimaatverandering).*
  - *Beperken van het aantal nieuwe woningen en tegelijkertijd meer sturing verkrijgen op de locatie van nieuwe woningen.*
  - *Verbeteren kwaliteit en energiezuinigheid van de woningvoorraad.*
  - *Behouden van de leefbaarheid.*
  - *Bevorderen digitale ontsluiting buitengebied.*
  - *Aandacht voor langer zelfstandig thuis wonen en voor scheiden wonen en zorg.*
  - *Zorgen voor voldoende betaalbare woningen voor de doelgroep.*

Wat hebben we bereikt?

8	Wonen en woonomgeving	resultaat
8.1	Uitvoeren Lokale woonagenda Doetinchem 2016-2025. De agenda richt zich op de kwalitatieve opgaven, zoals de verduurzaming en levensloopbestendigheid van de (bestaande) woningvoorraad.	
8.2	samenwerkingsafspraken met de woningcorporaties die in de gemeente Doetinchem actief zijn, over de opgaven voor de samenstelling van de woningvoorraad.	
8.3	Samen met bestaande netwerken in de wijken, werken we aan het verkrijgen van inzicht in de kwalitatieve opgaven op wijk- en dorpsniveau.	
8.4	Uitvoeren herziene woningbouwstrategie. Reduceren van het aantal nieuw te bouwen woningen tot 1375 (2015-2025).	
8.5	Faciliteren herinrichting winkelcentrum De Bongerd.	
8.6	Faciliteren verplaatsing Slingeland Ziekenhuis.	

8.7	De gemeente faciliteert de samenleving bij de aanpak van de leegstand met de overdracht van kennis en het organiseren van workshops. Meer panden krijgen een duurzame invulling.	
8.8	Uitvoering geven aan project LEADER (plattelandontwikkeling).	
8.9	Realisatie Project glasvezel buitengebied Doetinchem (Agenda Achterhoek 2020).	
8.10	In begroting opnemen van de kosten voor beheer en onderhoud van nieuwe projecten: Herinrichting Stationsomgeving, Ripperbansveen Wehl, West-Indische buurt, Brewinc, De Tuut, Fietstunnel Europaweg, onderdoorgang spoor bij Mullepad Gaanderen.	
8.11	Invulling geven aan project 'Centrum en centrumomgeving hand in hand' (Gebiedsopgave / Steengoed Benutten).	
8.12	Vergroenen van de binnenstad.	
8.13	Invulling geven aan blauwe opgave inrichtingsplan voor gebied Oude IJssel en binnenstad.	
8.14	Uitwerking natuurontwikkeling Wehlse Broeklanden en De Zumpe.	
8.15	Inrichtingsplan groen omgeving IKC / Rozengarde / Sportpark De Bezelhorst.	
8.16	Uitvoeringsprogramma 'Samenwerken in Doetinchem'	

Wat zeggen de cijfers?

Indicatoren	Doetinchem	Vergelijkbare gemeenten	Gelderland
Gem. WOZ-waarde woningen x1000 € (2017)	189	192	218
Nieuwbouw per 1000 woningen (2015)	7,4	6,4	7,6
Demografische druk (2017)	73,2	74,4	72,4
Woonlasten in euro's eenpersoonshuishouden (2017)	650	610	644
Woonlasten in euro's meerpersoonshuishouden (2017)	694	667	727
Inwoneraantal op 1 jan.2018	57377	52944	n.v.t.
Toename inwoneraantal 2017	312	327	n.v.t.
Woningvoorraad 1 jan. 2018	25628	23467	n.v.t.
Toename woningvoorraad 2017	151	131	n.v.t.

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Hoofdstuk 2

Paragrafen

Inleiding

Deze paragraaf bevat informatie over de gemeentelijke belastingen. De gemeentelijke belastingen zijn te onderscheiden in drie typen: de algemene belastingen, de bestemmingsheffingen en retributies. Na de algemene uitkering uit het gemeentefonds zijn dit de belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente.

De inwoners van de gemeente krijgen jaarlijks een aanslag gemeentelijke belastingen. Voor de beoordeling van de lastendruk zijn de tarieven dan ook van groot belang. Naast volumeontwikkelingen is uitgegaan van een indexering van de tarieven voor 2017 met 0,9 % voor loon- en prijsontwikkelingen. Dit is in overeenstemming met het percentage BBP (Bruto Binnenlands Product) uit de meicirculaire gemeentefonds 2016. De bestemmingsheffingen en de retributies mogen niet meer dan kostendekkend zijn. Bij deze belastingen wordt de indexering van 0,9 % daarom niet toegepast. Ook bij de tarieven voor de parkeerbelastingen en de hondenbelasting is besloten om af te wijken van dit percentage.

We kennen een gesloten belastingstelsel. Dit betekent dat de gemeente een belasting alleen kan heffen als de wet daar de bevoegdheid toe geeft. Het beleid betreffende de gemeentelijke belastingen is opgenomen in de volgende beleidsdocumenten:

- Landelijke wet- en regelgeving (alle belastingen);
- Belastingverordeningen, raadsbesluit van 22 december 2016 en voorgaande jaren (alle belastingen);
- Coalitieprogramma 2014 - 2018 "Agenda van de toekomst" (alle belastingen);
- Grondstoffenplan 2015 - 2019, raadsbesluit van 9 juli 2015 (afvalstoffenheffing en reinigingsrechten);
- Gemeentelijk rioleringsplan 2016 – 2020, raadsbesluit van 14 april 2016 (rioolheffing);
- Financiële verordening gemeente Doetinchem 2017, raadsbesluit 8 juni 2017 (toerekening overheadkosten);
- Parkeervisie 2017 - 2020, raadsbesluit 8 juni 2017 (parkeerbelastingen);
- Beleidsplan armoedebeleid 2018 - 2022, raadsbesluit 8 juni 2017 (kwijschelding afvalstoffenheffing en rioolheffing);
- Voorjaarsnota 2017, raadsbesluit van 8 juni 2017 (alle belastingen).

De samenhang van het beleid met betrekking tot de gemeentelijke belastingen wordt geborgd in de bovengenoemde documenten.

Vorming voorziening/reserve

Om een gelijkmatige ontwikkeling van tarieven te bewerkstellings worden overschotten en tekorten zo nodig verrekend met een voorziening. Dit is het geval bij de voorziening afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Hieronder wordt per type en soort belasting toegelicht hoe dit beleid is verwerkt.

Daarnaast geven we aan of de belastingtarieven inderdaad kostendekkend zijn geweest, ofwel of de werkelijke baten de gerealiseerde lasten niet hebben overschreden. Dit doen we voor de tarieven van belastingen die hoogstens kostendekkend mogen zijn.

Algemene belastingen

De opbrengsten van de algemene belastingen komen ten goede aan de algemene middelen van de gemeente. Dit betekent dat de opbrengsten van deze belastingen niet gelabeld zijn maar voor alle gemeentelijke taken en voorzieningen kunnen worden ingezet. De onroerendezaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en de parkeerbelasting behoren tot deze categorie.

Onroerendezaakbelastingen

Onder de naam onroerendezaakbelastingen worden een gebruikers- en eigenarenbelasting geheven. Voor woningen wordt alleen een eigenarenbelasting geheven. Op basis van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) wordt ieder jaar van elk object de waarde vastgesteld. De waarde vormt de grondslag voor de berekening van de OZB aanslagen. Ontwikkelingen in de waarde als gevolg van de jaarlijkse herwaardering worden gecompenseerd via het tarief. Eigenaren van woningen in de gemeente Doetinchem hebben in 2017 gemiddeld 0,9 % meer OZB betaald.

Hondenbelasting

In de voorjaarsnota 2016 is afgesproken om de opbrengst van hondenbelasting te verlagen naar een kostendekkend niveau. Dit betekent dat de tarieven voor de hondenbelasting in 2017 met 65 % zijn gedaald. Ondanks deze forse verlaging kiezen we net als andere jaren voor een oplopend tarief per hond. Het tarief voor de eerste hond was in 2017 € 24 en voor een volgende hond was het tarief telkens € 12 hoger dan de vorige. Dus tweede hond kost € 36, derde hond € 48 etc.

Parkeerbelastingen

Het maatschappelijk draagvlak voor een verhoging van de parkeertarieven is gering. Daarnaast is een beperkte procentuele aanpassing van de parkeertarieven lastig door te voeren in de parkeerautomaten. De parkeerinkomsten voor 2017 zijn daarom niet geïndexeerd. Als gevolg hiervan zijn de tarieven van de parkeerbelastingen in 2017 niet verhoogd.

Bestemmingsheffingen

Bestemmingsheffingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bestemd voor specifieke voorzieningen met een duidelijk algemeen belang. Onder deze categorie vallen de afvalstoffenheffing, reinigingsrechten en de rioolheffing.

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

Afvalstoffenheffing wordt geheven voor het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen. Inwoners krijgen hiervoor een standaard set van vier rolemmers. Een grijze voor het restafval, een groene voor het groente-, tuin- en fruitafval, een blauwe voor het papier en een oranje voor plastic en metalen verpakkingen en drankkartons. Voor extra rolemmers moet betaald worden. Reinigingsrechten worden betaald voor het ophalen van bedrijfsafval. De kosten van de afvalinzameling worden gedekt door de opbrengsten uit de afvalstoffenheffing en reinigingsrechten. Dit gebeurt op basis van 100% kostendekkendheid. Omdat een alleenwonende minder afval produceert dan een gezin hanteren we een gedifferentieerd tarief. We kennen daarom een tarief voor een eenpersoonshuishouden en een tarief voor een meerpersoonshuishouden. Er wordt in totaliteit minder restafval aangeboden, zodat de verwerkingskosten voor afval zijn gedaald. Bovendien ontvangen we zelfs opbrengsten voor plastic- en papierafval. Dit is het gevolg van het stimuleringsbeleid voor afvalscheiding. Daarom zijn alle afvaltarieven in 2017 met 2,5 % naar beneden bijgesteld ten opzichte van 2016.

Afvalstoffenheffing			
<i>Taakveld</i>	<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>
7.3 Afval	4.682.000	Opbrengsten belastingen	5.627.000
7.3 Afval uitgaven project VANG 2015-2019	124.000		
0.4 Overhead	Nvt	Overige opbrengsten	459.000
BTW	770.000		
6.3 Kwijtschelding	440.000		
Dotatie aan voorziening	70.000		
Totaal	6.086.000		6.086.000
		Dekking	100%

Reinigingsrechten			
<i>Taakveld</i>	<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>
7.3 Afval	115.000	Opbrengst belastingen	147.000
0.4 Overhead	Nvt	Overige opbrengsten	
BTW	32.000		
Totaal	147.000		147.000
		Dekking	100%

Toelichting:

Ten opzichte van de gepresenteerde gegevens uit de begroting 2017, zijn er een aantal wijzigingen geweest. Zo werd in de eerdere gegevens uitgegaan dat buha bv nog een afdeling was van de gemeente. Dit is in de loop van 2017 gewijzigd.

Daarnaast hebben wij in 2017 eenmalige voordelen gehad uit het verkopen van grondstoffen.

Ontwikkeling voorziening: door een aantal voordelen in 2017, is de hoogte van de voorziening afvalverwerking gunstiger dan begroot. Bij het opmaken van de programmabegroting 2019 zal de benodigde hoogte van de afvaltarieven worden berekend.

Rioolheffing

De gemeente kan naast de zorg voor het riool ook voorzieningen bekostigen die het mogelijk maken in te spelen op de zorg voor het hemel- en grondwater binnen de gemeente. Op 14 april 2016 is het Gemeentelijk Rioleringsplan Doetinchem 2016 – 2020 vastgesteld. Hierin is bepaald dat het tarief, naast de algemene prijsverhoging, extra moet stijgen de komende jaren. Dit doen we om nu en in de toekomst 100% kostendekkend te werken. Dit betekent dat het tarief voor 2017 met 2,4 % is gestegen ten opzichte van 2016. We hanteerden als tarief een vast bedrag per object.

Rioolheffing			
<i>Taakveld</i>	<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>
7.2 Riolering	4.411.000	Opbrengst belastingen	5.509.000
7.2 Uitgaven project onderzoek en Bagger	69.000	Overige opbrengsten	26.000
0.4 Overhead	Nvt		
BTW	541.000		
6.3 Kwijtschelding	422.000		
Dotatie aan voorziening	92.000		
Totaal	5.535.000		5.535.000
		Dekking	100%

Toelichting:

Ten opzichte van de gepresenteerde gegevens uit de begroting 2017, zijn er een aantal wijzigingen geweest. Zo werd in de eerdere gegevens uitgegaan dat buha bv nog een afdeling was van de gemeente. Dit is in de loop van 2017 gewijzigd.

Ontwikkeling voorziening Riolering: op dit moment is de stand van de voorziening hoger dan dat we hadden begroot bij het GRP 2016-2020. Dit wordt met name verklaard, doordat de begrote uitgaven in 2016/2017 op onderzoek en baggerkosten zijn uitgesteld naar 2018. We hadden hier begroot om een bedrag van circa €900.000 uit te geven. Hiervan is slechts €100.000 gerealiseerd. Bij het opstellen van de programmabegroting 2019 zal het tarief voor de rioolheffing opnieuw worden berekend.

Retributies

Retributies worden geheven als de gemeente een specifieke dienst verleent. De leges vormen met de lijkbezorgingsrechten en het marktgeld de belangrijkste retributies in de gemeente Doetinchem.

Lijkbezorgingsrechten

Buha bv voert vanaf 2017 zowel het beheer als ook de exploitatie uit van de begraafplaatsen. In de samenwerkingsovereenkomst zijn afspraken vastgelegd over de kwaliteit van het beheer en onderhoud en de tariefstelling. Uitgangspunt is dat de tarieven maximaal mogen stijgen met de loon- en prijsontwikkeling zoals die in de gemeentelijke begroting wordt gehanteerd.

Marktgeld

Ondernemers die een standplaats op de markt innemen moeten hiervoor marktgeld betalen. Ook voor het marktgeld is het uitgangspunt dat we alle kosten verhalen. In overleg met de marktcommissie zijn de tarieven markconform en in overeenstemming met de tarieven uit regiogemeenten. Zoals uit onderstaande tabel blijkt worden de kosten in 2017 voor 98 % gedekt.

Marktgeld			
<i>Taakveld</i>	<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>
3.3 Warenmarkt	98.000	Opbrengst belastingen	143.000
0.4 Overhead	47.000		
Totaal	145.000		143.000
		Dekking	98%

Leges

De leges zijn belastingen die de gemeente kan heffen voor het verstrekken van diensten. Uitgangspunt bij het vaststellen van de legestarieven is 100% kostendekkendheid. Er mag geen winst worden gemaakt. Kruissubsidiëring in de legesverordening is wel toegestaan. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan: het hoger vaststellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten laag te kunnen houden. Voor bouwwerken met een lage bouwsom brengen we bijvoorbeeld een tarief in rekening dat niet kostendekkend is. Dit compenseren we met een overdekking bij de grote projecten met een hoge bouwsom. Uit de hieronder ingevoegde tabel blijkt dat er inderdaad geen winst is gemaakt op de leges in 2017. De kostendekkendheid is 81%. Deze lage kostendekkendheid komt vooral doordat de legesopbrengsten voor de omgevingsvergunning de kosten voor slechts 68% dekken. Bij de bestuurlijke monitor is hierop geanticipeerd door de in 2017 begrote legesopbrengsten ad € 1.871.000 met € 500.000 te verlagen tot € 1.371.000. Bij de jaarrekening blijken de legesopbrengsten uiteindelijk € 1.185.000. Het nadeel ad € 186.000 kon grotendeels worden gecompenseerd door lagere kosten.

Titel hfd-stuk	Onderwerp	Taakveld	Toe te rekenen lasten	Overhead	Totaal lasten *	Baten	Dekking in %
Titel 1	Algemene dienstverlening						
1	Burgerlijke stand	0.2 Burgerzaken	67.000	20.000	87.000	85.000	98 %
2	Reisdocument	0.2 Burgerzaken	617.000	114.000	731.000	729.000	100 %
3	Rijbewijzen	0.2 Burgerzaken	201.000	50.000	251.000	287.000	114 %
4	Verstrekkings uit basisregistratie personen	0.2 Burgerzaken	46.000	20.000	66.000	82.000	124 %
5	Verstrekkings uit het kiezersregister	0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	100 %
6	Verstrekkings op grond van Wet bescherming persoonsgegevens	0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	100 %
7	Bestuursstukken	0.4 Overhead	0	0	0	0	100 %
8	Vastgoedinformatie	0.2 Burgerzaken	3.000	0	3.000	300	10 %
9 t/m 19	Diversen	2.2Parkeren (lasten) 0.63 Parkeerbelastingen	52.000	19.000	71.000	41.000	58 %
	<i>Subtotaal</i>		<i>986.000</i>	<i>223.000</i>	<i>1.209.000</i>	<i>1.224.300</i>	<i>101 %</i>
Titel 2	Omgevingsvergunning	8.3 Wonen en Bouwen	<i>1.138.000</i>	<i>616.000</i>	<i>1.754.000</i>	<i>1.185.000</i>	<i>68 %</i>
Titel 3	Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn	1.2 Openbare orde en veiligheid	<i>51.000</i>	<i>23.000</i>	<i>74.000</i>	<i>41.000</i>	<i>55 %</i>
	Totaal		2.175.000	862.000	3.037.000	2.450.300	81 %

* inclusief rente en btw

Overzicht tarieven

De belangrijkste tarieven voor 2017 waren:

Belastingsoort of heffing	tarief 2017
<i>OZB voor woningen:</i>	
- tarief eigenaar per WOZ-waarde	0,1308%
<i>OZB voor niet-woningen:</i>	
- tarief eigenaar per WOZ-waarde	0,2287%
- tarief gebruiker per WOZ-waarde	0,2201%
<i>Afvalstoffenheffing:</i>	
- éénpersoonshuishouden	€ 195,96
- meerpersoonshuishouden	€ 239,88
- extra emmer groen voor gft-afval	€ 48,72
- extra emmer grijs voor restafval	€ 112,08
- extra emmer blauw voor papier	€ 29,28
- extra emmer oranje voor plasticafval	€ 29,28
<i>Rioolheffing:</i>	
- per object	€ 207,00
<i>Hondenbelasting:</i>	
- 1 hond	€ 24,00
- 2 honden	€ 60,00

Lokale lastendruk

Onderstaand overzicht geeft de berekende belastingdruk voor Doetinchem in 2017. Het gaat hierbij om de onroerendezaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing, de zogenaamde gemeentelijke woonlasten.

De belastingdruk voor een bewoner die ook eigenaar is ziet er in 2016 en 2017 dan als volgt uit:

Jaar	Soort huishouden	OZB	Afval	Riool	Totaal
2017	Eenpersoonshuishouden	245,00	195,96	207,00	647,96
2017	Meerpersoonshuishoudens	245,00	239,88	207,00	691,88
2016	Eenpersoonshuishouden	243,00	201,00	202,20	646,20
2016	Meerpersoonshuishoudens1	243,00	246,00	202,20	691,20

Door de daling van de tarieven voor de afvalstoffenheffing is de lastendruk in 2017 gemiddeld met slechts 0,3 % gestegen ten opzichte van 2016.

Het kwijtscheldingsbeleid

In de belastingverordeningen is geregeld dat kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen alleen verleend kan worden voor de afvalstoffenheffing, rioolheffing en OZB. Kwijtschelding wordt verleend op basis van de rijksnormen. De kwijtscheldingsnorm is 100% van de bijstandsnorm. We hebben dit vastgelegd in het beleidsplan armoedebestrijding.

In 2017 zijn de volgende uitgaven gedaan (exclusief uitvoeringskosten) om uitvoering te kunnen geven aan het beleid.

- Kwijtschelding afvalstoffenheffing	€	440.000
- Kwijtschelding rioolheffing	€	422.000
- Kwijtschelding OZB	€	7.500

Hierbij wordt rekening gehouden met kwijtschelding als gevolg van een aanpassing van de momenteel geldende vermogenstoets en de mogelijkheid tot kwijtschelding voor zzp'ers.

De opbrengsten van de gemeentelijke belastingen

Het beleid van de gemeentelijke belastingen heeft geleid tot onderstaande inkomsten in 2017.

De gerealiseerde belastingopbrengsten hebben we vergeleken met de begrote opbrengsten.

Belastingsoort	Begroting 2017*	Rekening 2017
OZB		
- Eigenaar woningen	6.385.000	6.420.000
niet-woningen	2.775.000	2.800.000
- Gebruiker niet-woningen	2.264.000	2.275.000
Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten	5.757.000	5.774.000
Rioolheffing	5.473.000	5.509.000
Hondenbelasting	115.000	132.000
Parkeerbelastingen**	3.789.000	3.392.000
Marktgeld	143.000	141.000
Leges - Algemene dienstverlening	961.000	1.189.000
- Omgevingsvergunning	1.371.000	1.185.000
- Dienstverlening ondernemers	70.000	41.000

*Dit betreft de begroting zoals vastgesteld in november 2016 (primitieve begroting).

** De raming op de parkeerinkomsten zijn na de primitieve begroting gewijzigd. Zo is in de bestuurlijke monitor 2017 een aanmelding gedaan. Ook is in de parkeervisie 2017-2020 benoemd dat er een aantal besparingen zijn doorgevoerd op de parkeerexploitatie. Deze zijn ingezet om de begrote inkomsten naar een realistisch niveau te brengen.

Wat hebben we in 2017 gedaan aan risicogestuurd werken?

Bij de begroting 2017 heeft de raad opdracht gegeven tot verdere doorontwikkeling van het risicomanagement. Dat doen we door middel van risicogestuurd werken. Het is een voortgaand proces dat deel is van de reguliere werkprocessen in de organisatie. Risicomanagement in deze vorm is onderdeel van de dagelijkse bedrijfsvoering. De informatie erover gebeurt via college- en raadsvoorstellen en in de documenten van de P&C cyclus.

In de informatieve raadsvergadering bij de voorjaarsnota 2017 hebben we de raad geïnformeerd over onze aanpak van de doorontwikkeling van het risicomanagement.

Bij de voorjaarsnota 2017 is de aanpak via een afzonderlijke rapportage beschreven.

Daarin is ook een update naar de situatie per april 2017 gemaakt van het weerstandsvermogen: de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit. De raad heeft de rapportage bij de voorjaarsnota 2017 vastgesteld.

In de begroting 2018 hebben we de risicoprocesstappen van risicogestuurd werken beschreven. Daarbij hebben we de stappen in de begroting 2018 toegelicht. Zoals we toen al hebben gesteld is het van groot belang dat de zes stappen worden ingebracht in de reguliere werk- en besluitvormingsprocessen die we al doen. We zijn begonnen met de eerste stappen. Die vertalen we in onze P&C documenten en in de bestuurlijke voorstellen.

In de begroting 2018 vertalen we het risicogestuurd werken door in de programma's duidelijke doelen te formuleren. Vervolgens beschrijven we de activiteiten om die doelen te bereiken. En ook de kansen en risico's die van invloed zijn op de doelen en activiteiten. Daarmee geven we invulling aan de eerste twee processtappen van risicogestuurd werken. Het resultaat is dat we doelen scherper formuleren en de daarmee verbonden activiteiten. Dat vergroot resultaatgericht sturen en werken. Om de doelen en activiteiten in de loop van het jaar beter te monitoren zijn we eind 2017 begonnen met het versterken van het dashboard. Dat is een tijdrovend en intensief proces. Het vraagt aanpassingen in systemen en processen. En vraagt bovendien om een krachtiger gerichtheid van management en medewerkers op plannen, sturen en beheersen van processen, activiteiten en resultaten.

In het bestuurlijke dashboard wordt informatie van diverse projecten en activiteiten opgenomen over het resultaat, de planning en de financiële middelen. De raad wordt daarover geïnformeerd in de monitor. Daarom hebben we de financiële monitor omgedoopt tot bestuurlijke monitor.

Hoe verder?

Met de vernieuwingen in de P&C documenten beogen we de informatievoorziening over doelen, activiteiten en risico's en kansen te verbeteren en het gesprek erover tussen raad en college te ondersteunen. In de komende tijd werken we de volgende stappen van risicogestuurd werken uit. Zo gaan we gestructureerd de kansen en risico's beoordelen en maatregelen nemen. Vervolgens evalueren we de realisatie van doelen, kansen en risico's en maatregelen. Tenslotte richten we de informatievoorziening in via de P&C documenten. Dit is een langdurig proces dat een kwaliteitsslag oplevert in resultaatgericht sturen en risicogestuurd werken. Een proces waar we nu al mee bezig zijn en de komende jaren de kwaliteit van onze werkprocessen, informatievoorziening en de bestuurlijke besluitvorming positief zal beïnvloeden.

Risico's en kansen in 2017: wat werd verwacht? Wat is gebeurd?

In de jaarstukken evalueren we in hoeverre verwachte risico's zich hebben gemanifesteerd en welke onverwachte risico's realiteit zijn geworden. Dat verantwoorden we in het betreffende programma, de paragraaf en/of bij de analyse van het rekeningresultaat 2017. We beperken ons tot de gebeurtenissen met de grootste impact.

- Grondexploitatie: zie de paragraaf 7 Grondbeleid en de analyse van het rekeningresultaat.
- Sociaal domein: zie programma 6 Sociaal domein en de analyse van het rekeningresultaat.

- Gesubsidieerde instellingen: er zijn geen noemenswaardige verschillen tov de begroting ontstaan.
- Algemene uitkering Gemeentefonds: zie de analyse van het rekeningresultaat.
- Garanties en leningen: zie de matrix in de bijlage bij deze jaarstukken.
- Loonsom: zie de analyse van het rekeningresultaat.
- Omgevingsvergunningen: zie de paragraaf 1 Lokale heffingen en de analyse van het rekeningresultaat.

Welke gevolgen hebben de resultaten 2017 op ons weerstandsvermogen?

Het weerstandsvermogen geeft de verhouding weer tussen onze weerstandscapaciteit (algemene reserve en de stelpost onvoorziene uitgaven) en de financiële risico's. Die verhouding drukken we uit in de ratio van ons weerstandsvermogen.

In de begroting 2019 wordt het actuele weerstandsvermogen berekend. Dat gebeurt op basis van de nieuwste inzichten in risico's en kansen, gerelateerd aan de actuele reservepositie. In de algemene reserve is dan ondermeer het rekeningresultaat 2017 verwerkt.

Beleid over weerstandscapaciteit en financiële risico's.

Op 3 november 2016 heeft de raad vastgesteld dat ons weerstandsvermogen toereikend is als deze in het komende begrotingsjaar een ratio van minimaal 1,0 heeft. Deze norm geldt dus voor 2017.

Bij het vaststellen van de begroting 2018 heeft de raad op 9 november 2017 besloten dat als ratio van het weerstandsvermogen vanaf 2018 de ondernorm 0,8 en de bovennorm 1,2 bedraagt. Is de ratio tussen de 0,8 en 1,2 dan beschikken we over voldoende buffer om risico's op te vangen zodat ze geen bedreiging vormen voor onze financiële positie. Beneden de ondernorm dienen maatregelen te worden genomen om de weerstandscapaciteit aan te vullen en/of de risico's te beperken. Boven de norm geeft ruimte om de weerstandscapaciteit in te zetten voor andere doeleinden. Bij de afwegingen hierover worden ook de solvabiliteit en onze schuldpositie betrokken.

Financiële kengetallen

Sinds enkele jaren nemen we in de begroting en de jaarstukken een vijftal financiële kengetallen op in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Hier lichten wij ze toe. Deze vijf kengetallen zijn vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV); hun berekeningswijze is vastgelegd in een ministeriële regeling.

Hieronder leest u een overzicht van de financiële kengetallen. Vervolgens geven we een toelichting bij ieder kengetal.

Financiële kengetallen	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Netto schuldquote	104%	113%	84%
Netto schuldquote gecorrigeerd met alle verstrekte leningen	91%	94%	77%
Solvabiliteitsratio	18%	15%	18%
Kengetal grondexploitatie	30%	30%	19%
Structurele exploitatieruimte	2,6%	0,7%	1,7%
Belastingcapaciteit: woonlasten als % van landelijk gemiddelde	97%	96%	97%

Voor de uitkomst van de kengetallen wegen de volgende drie onderdelen het zwaarst. Een verschuiving in onderstaande cijfers tussen –i.c. begroting en jaarrekening- leidt tot een ander kengetal:

1. De totale baten:

Het betreft hier alle baten exclusief onttrekkingen aan reserves. In de begroting 2017 verwachtten we een totaal aan baten van € 200 mln. Na het opstellen van de Jaarstukken 2017 blijkt dit € 242 mln te zijn. Deze toename van baten is toe te schrijven aan twee oorzaken:

- a. De grondexploitatie: Zoals u in de verloopstaat bij de paragraaf Grondbeleid kunt lezen is de waarde van de gronden in exploitatie met € 23 mln afgenomen.
- b. Gestegen Rijks- en provinciale bijdragen waaronder bijv. het BTW-voordeel van € 2 mln zoals toegelicht in hoofdstuk 3.

Doordat de totale baten in de jaarrekening aanmerkelijk hoger zijn dan geraamd, komt de netto schuldquote beduidend gunstiger uit. Ook het kengetal voor de grondexploitatie valt door de hogere baten, alsmede door de afwaardering van de gronden, een stuk lager uit. Door de hogere baten gaat het kengetal voor structurele exploitatieruimte juist omhoog. Dat wil zeggen dat de structurele ruimte met onze jaarrekening omhoog gegaan lijkt. Wij nemen dit voor kennisgeving aan; voorwaarde voor ons is dat de begroting bij het vaststellen een structureel sluitend meerjarenperspectief heeft.

2. Het balanstotaal:

In de begroting 2017 verwachtten wij een balanstotaal van € 342 mln. Dat blijkt met deze jaarrekening € 312 mln te zijn. Oorzaak van het verschil is tweeledig:

- a. Bij het opstellen van de begroting doen we altijd de aanname dat beschikbaar gestelde kredieten volledig zijn ingezet bij aanvang van het begrotingsjaar. In de praktijk blijkt dat niet zo te zijn. Het totaal van onze activa is hierdoor lager.
- b. Wij dachten bij het samenstellen van de begroting 2017 (in de zomer van 2016) meer dan € 20 mln aan leningen aan personeel te hebben verstrekt. In 2016/2017 zijn deze leningen massaal afgelost vanwege gewijzigde fiscale regels. Hierdoor is het totaal van deze leningen per 31-12-2017 teruggelopen naar € 7 mln.

3. Totale vreemde vermogen:

Dit hadden we begroot op € 289 mln. Dat is per 31-12-2017 € 255 geworden. De reden is hierbij dezelfde als hierboven: minder bezittingen en minder verstrekte leningen leiden tot een lager balanstotaal, maar ook tot minder aan te trekken vreemd vermogen. Dat mist zijn effect op de solvabiliteit niet. De verhouding eigen vermogen - totaal vermogen is hierdoor gunstiger geworden.

Waar gaat deze paragraaf over?

Kapitaalgoederen zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. Het gaat om zaken die regelmatig onderhoud vergen, zoals wegen, gebouwen, groen, riolering en watervoorziening. Het onderhoud kapitaalgoederen is van groot belang voor het zo optimaal mogelijk functioneren van de gemeente, onder meer op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, vervoer en recreatie.

Overzicht beheerplannen voor begrotingsjaar 2017

Beheerplannen	Door de raad vastgesteld d.d.	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud
Wegen	2018 ¹	2022	Ja	Nee
Riolering	2016	2020	Ja	Nee
Civieltechnische kunstwerken	2018 ^{2,3}	2022	Ja	Nee
Groen	2007 ³	2017	Ja	Nee
Openbare verlichting	2015	2020	Ja	Nee
Gebouwen	2015	2017	Ja	Nee

¹ De scenario's bezuinigingen wegen worden in 2018 aan het college voorgelegd. De gekozen voorstellen worden verwerkt in het nieuwe beleidsplan Wegen.

² Deze worden meegenomen in het nieuwe beleidsplan Wegen.

³ In de Programmabegroting 2012 zijn de kwaliteitsniveaus aangepast naar "eenvoudig". In 2018 wordt de beeldkwaliteitscatalogus aangepast naar de huidige stand van zaken.

Overzicht per kapitaalgoed:

Kapitaalgoed	Wegen
Te onderhouden kapitaalgoederen	
De omvang van het gemeentelijke wegennet bedraagt ongeveer 3.600.000 m2 verharding. <ul style="list-style-type: none"> - 53 % elementenverhardingen (betontegels en klinkerverhardingen) - 45 % asfalt - 2 % half- en onverhard (zandwegen in het buitengebied). 	
Doel	
Het technisch en functioneel in stand houden van de wegen op het kwaliteitsniveau eenvoudig binnen de budgettaire kaders. De gebruikers moeten wegen veilig kunnen gebruiken. Voor het onderhoud werken wij met een beeldkwaliteitscatalogus openbare ruimte.	

Beleidskader
De scenario's bezuinigingen wegen worden in 2018 aan het college voorgelegd. De gekozen voorstellen worden verwerkt in het beleidsplan Wegen.
Financiële consequenties in de begroting
De raad heeft besloten in de planperiode tot 2016-2019 jaarlijks €100.000 (totaal €400.000) te bezuinigen op wegen. De bezuinigingen van 2016 en 2017 zijn al doorgevoerd. Voor de bezuinigingen van 2018 en 2019 worden scenario's in 2018 aan het college voorgelegd.
Stand van zaken planuitvoering begroting 2017
<p>De uitvoering van het reguliere onderhoud wegen loopt volgens planning. Verder zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Renovatie West Indische buurt (loopt door in 2018); • Nijverheidsweg Wehl; • Mullerstraat; • Kerkstraat (Gaanderen); • Pinnedijk; • Beukenhage; • Bedrijvenweg; • Onderhoud markeringen; • Onderhoud zandwegen; • Slijtlagen en deelreparaties asfaltwegen. <p>De uitvoering van een aantal wegen vanuit de aanmelding begroting 2015 en de voorjaarsnota 2015 "groot onderhoud ontsluitingswegen" wordt op een later (uitgesteld) tijdstip uitgevoerd i.v.m. het combineren van de uitvoering van de mobiliteitsprojecten. Voor 2017 ging dat om de volgende wegen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raadhuisstraat (gedeelte aansluiten project Nieuwstad); • Energieweg.

Kwalitatieve indicatoren voor kapitaalgoed wegen

Product Wegen	Voldoende	Matig	Onvoldoende
Kwaliteit totaal areaal verhardingen	93%	2%	5%
Norm CROW totaal areaal verhardingen	77-87%	9-14%	4-9%
Kwaliteit areaal asfaltverhardingen	88%	4%	8%
Norm CROW asfaltverhardingen	75-85%	10-15%	5-10%
Kwaliteit areaal elementenverhardingen	98%	0%	2%
Norm CROW elementenverhardingen	80-90%	7-12%	3-8%

Voor 2017 zien we een lichte achteruitgang van de kwaliteit van de asfaltverhardingen en de kwaliteit van de elementenverhardingen is gelijk gebleven. Voor het totale areaal wegen is er nog geen sprake van achterstallig onderhoud. Echter we zien dat 8% van het asfaltareaal onvoldoende van kwaliteit is. Dit valt nog wel binnen de normen die het CROW daar aan stelt (5-10%). Daarom blijven de asfaltwegen een aandachtspunt met name gelet op de bezuinigingen de komende jaren.

Kapitaalgoed	Riolering
Te onderhouden kapitaalgoederen	
<ul style="list-style-type: none"> • 359 km vrijerval riool; • 17,5 km persleiding; • 8.400 stuks inspectieputten; • 18.000 straatkolken; • 25 overstorten; • 6 randvoorzieningen / bergbezinkbassins; • 40 rioolgemalen; • 508 drukrioolunits; • 123 IBA's (individuele behandeling afvalwater). 	
Doel	
<p>Het uitvoeren van het wettelijke kader (Wet Milieubeheer) voor de gemeentelijke rioleringstaak en het duurzaam in stand houden van het afvalwatersysteem.</p>	
Beleidskader	
<p>De volgende doelen zijn opgenomen in het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020 (GRP):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duurzame bescherming van de volksgezondheid; • Handhaving van een goede leefomgeving; • Duurzame bescherming van natuur en milieu. <p>Deze doelstellingen bereiken we door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het afkoppelen van verhard oppervlak van de riolering. • Het renoveren van rioolgemalen, mechanische riolering en IBA's. • Het renoveren, vervangen en vernieuwen van riolen. • Het dagelijkse beheer en onderhoud aan rioolgemalen, drukriolering, IBA's, kolken en de overige rioleringsystemen. <p>Door het afkoppelen van verharde oppervlakten wordt geanticipeerd op de klimaatverandering door afvalwater en hemelwater te scheiden. Zo wordt de kans op wateroverlast vanuit de gemengde rioolstelsels verkleind. Jaarlijks inspecteren we een deel van het rioolstelsel, alle gemalen, drukrioleringsunits en IBA's. Op basis hiervan wordt een meerjarenplanning voor het onderhoud opgesteld. In het beheerplan rioleringen geven we jaarlijks aan welk onderhoud we hebben uitgevoerd en gaan uitvoeren.</p>	
Stand van zaken planuitvoering begroting 2017	
<p>Het reguliere onderhoud aan de riolering is volgens planning uitgevoerd. Verder zijn de onderstaande onderzoeken en projecten gestart/uitgevoerd.</p> <p>Onderzoek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naar de kwaliteit van de duikers in het buitengebied zijn vastgelegd. De duikers binnen de bebouwde kom worden in 2018 geïnventariseerd en ook hier wordt de kwaliteit van bepaald; • Samen met onze partners binnen het afvalwaterteam Etten zijn we gestart met het onderzoek naar de kwetsbaarheid van de afvalwaterketen en de gevolgen van de klimaatontwikkeling voor deze afvalwaterketen. 	

Binnen het vervangingsplan zijn de volgende investeringen uitgevoerd:

- Vervangen elektro-/mechanische installaties van de BBB Langerak, BBB Beukenhage, BBB Wehl en BBB Nieuwe Kerkweg; (BBB=Berbezinkbassin);
- Vervangen van circa 36 pompunits, 28 pompen en 17 besturingsunits inclusief buiten opstellingskast bij de mechanische riolering;
- Groot onderhoud aan IBA's.

De onderstaande investeringen zijn in 2017 voorbereid, deels aanbesteed en worden in 2018 uitgevoerd:

- Afkoppelen van circa 2 ha verhard oppervlak van de gemengde riolering in Nieuw-Wehl;
- Afkoppelen van een gedeelte van de Gerstdreef (huis nr. 78 t/m 90);
- Afkoppelen van een gedeelte van Hackfort (huis nr. 48 t/m 60);
- Afkoppelen van een gedeelte van de Wannedreef (huis nr. 68 t/m 82);
- Relinen van vrijval riolering;
- Baggeren van stedelijk oppervlaktewater.

Kwalitatieve indicatoren voor kapitaalgoed riolering

Product Afvalwatersysteem	
Aanlegperiode riolering:	Voldoet aan doelen, functionele eisen en maatstaven GRP 2016-2020
14% ouder dan 1970	Ja
34% tussen 1970 en 1989	Ja
38% tussen 1990 en 2009	Ja
14% na 2010	Ja
Ouderdom is echter niet alleen maatgevend voor de kwaliteit van de riolering.	

Kapitaalgoed	Civieltechnische kunstwerken
Te onderhouden kapitaalgoederen	
<p>We beheren 86 grote civieltechnische kunstwerken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 beweegbare bruggen; • 59 vaste bruggen (beton, hout en staal); • 8 tunnels; • 10 steigers; • 1 geluidscherm; • 2 kademuren; • 1 flaneersteiger. 	
Doel	
<p>De gebruikers moeten de kunstwerken veilig kunnen gebruiken. In de wegenverkeerswet staat dat de wegbeheerder maatregelen moet treffen om de verkeersveiligheid te waarborgen. Net als bij wegbeheer wordt naar duurzaamheid gekeken ter voorkoming van kapitaalvernietiging.</p>	

Beleidskader

Het in stand houden van de civieltechnische kunstwerken op het kwaliteitsniveau 'eenvoudig' zoals vastgesteld in de Programmabegroting 2012. In 2018 wordt ook voor civieltechnische kunstwerken beleid vastgesteld in het Beleidsplan Wegen.

Stand van zaken planuitvoering begroting 2017

Het reguliere onderhoud aan de civieltechnische kunstwerken is volgens planning uitgevoerd. Verder zijn de onderstaande werkzaamheden uitgevoerd:

- Anti graffiti-coating is aangebracht ;
- Onderdelen van meerdere beweegbare bruggen zijn geconserveerd;
- Er zijn slijtlagen op een aantal brugdekken aangebracht;
- Het bewegingswerk van Oude IJsselbrug is gedeeltelijk vervangen;
- De toegangsluiken van de Oude IJsselbrug zijn vervangen;
- De Slakbrug is samen met de gemeente Oude IJsselstreek gerenoveerd;
- De vervanging centrale bediening beweegbare bruggen is voorbereid, uitvoering in 2018.

Kwalitatieve indicatoren voor kapitaalgoed civieltechnische kunstwerken

Product Kunstwerken	
	Norm NEN 2767-4
Brug beton	Redelijk
Beweegbare brug	Redelijk
Brug hout	Redelijk
Brug staal	Goed
Geluidsscherm	Redelijk
Kademuur	Redelijk
Steiger	Redelijk
Tunnel	Redelijk

Kapitaalgoed	Groen
Te onderhouden kapitaalgoederen	
Plantsoenen, bermen, parken, bospercelen inclusief de daar binnen aanwezige technische voorzieningen. <ul style="list-style-type: none"> • Openbaar groen ca. 524 ha.; • Bomenbestand ca. 33.500 stuks.	
Doel	
Het technisch en functioneel in stand houden van de openbare groen- en recreatievoorzieningen op het kwaliteitsniveau eenvoudig binnen de budgettaire kaders.	

Beleidskader

Met de instandhouding wordt concreet bedoeld het onderhoud en de noodzakelijke vervanging van bomen en overig groen op het land en in het water, zodanig dat de voorzieningen in stand blijven op het kwaliteitsniveau 'eenvoudig' zoals vastgesteld in de Beeldkwaliteitscatalogus (2007) / Structuurvisie (2015) / Groenstructuurplan (2017)

In 2017 is het Groenstructuurplan vastgesteld. Een uitwerking van de wijken, deze moet nog gerealiseerd worden, zal de basis moeten zijn voor de bezuinigingen in 2018 en 2019.

In de Programmabegroting 2012 zijn de kwaliteitsniveaus aangepast naar "eenvoudig".

Financiële consequenties in de begroting

De raad heeft besloten in de planperiode tot 2016-2019 jaarlijks €100.000 (totaal €400.000) te bezuinigen op groen. De bezuinigingen van 2016 en 2017 zijn al doorgevoerd. In 2018-2019 wordt jaarlijks nog eens € 100.000 bezuinigd op groenonderhoud.

Stand van zaken planuitvoering begroting 2017

De onderhoudsniveaus zoals deze zijn vastgelegd in de beeldkwaliteitscatalogus worden gehaald, 1/3 van de werkzaamheden is uitbesteed aan de markt. Doetinchem werkt met het Wijkbedrijf: een slimme combinatie van eigen vakmensen, mensen van het werkvoorzieningsschap en wijkbewoners met een afstand tot de arbeidsmarkt. Het wijkbedrijf doet ruim 2/3 van de werkzaamheden binnen de gemeente Doetinchem.

Het reguliere werk is volgens planning uitgevoerd.

- Inspectie 1/3 deel van het bomenbestand;
- Onderhoud 1/3 deel van het bomenbestand;
- Uitvoering gegeven aan het bestek ruw gras, gazon, sierplantsoen en schapenbegrazing.

Naast het reguliere werk zijn de volgende projecten uitgevoerd:

- De bezuinigingsopdracht groen, omvorming van gazon naar ruw gras en omvorming van sierplantsoen naar gazon is uitgevoerd;
- De laanstructuren buitengebied zijn hersteld;
- Het project gratis boom op Overstegen is uitgevoerd;
- De herinrichting Gaanderen-noord is in voorbereiding;
- Bestrijding Watercrassula is uitgevoerd in het Akkermansbeekpark;
- De paden in het Bezelhorstpark zijn hersteld.

Kapitaalgoed	Openbare verlichting
Te onderhouden kapitaalgoederen	
Tot het openbare verlichtingsnet binnen de gemeente behoren ongeveer 12.700 lichtmasten.	
Doel	
Het in stand houden en verbeteren van de openbare verlichting.	
Beleidskader	
De kaders (Beleidsplan openbare verlichting 2015) voor de komende periode zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Verlichten op maat; - Het tegengaan van lichtvervuiling en lichtoverlast; - Het toepassen van duurzame materialen en het benutten van de technische levensduur; - In 2020 20% minder energie gebruiken dan in 2013; - Communiceren en adviseren naar bewoners en gebruikers om voldoende draagvlak te krijgen voor aanpassingen van de openbare verlichting en overige lichtbronnen. 	
Stand van zaken planuitvoering begroting 2017	
Naast het reguliere werk zijn de werkzaamheden uitgevoerd: <ul style="list-style-type: none"> - 260 oude armaturen zijn vervangen voor LED; - ca. 75 masten zijn vervangen, 75 masten volgen in 1e kwartaal 2018; - 345 masten zijn getest op sterkte om de restlevensduur te bepalen; - 1200 lampen/armaturen zijn vervangen; - Er is extra openbare verlichting geplaatst bij speelterrein Doetebol in verband met de sociale veiligheid 	

Kapitaalgoed	Gebouwen
Te onderhouden kapitaalgoederen	
<ul style="list-style-type: none"> • 12 binnensportaccommodaties; • 6 buitensportaccommodaties; • 2 wijkcentra; • 3 cultuurgebouwen; • 3 gebouwen voor eigen huisvesting; splitsen in 2 gebouwen gD en gebouw Buha • 2 centra voor kinder,- en peuteropvang; • 3 gebouwen op de begraafplaatsen; • riool, - trafo en nutsgebouwen; • diverse gebouwen molens, kinderboerderij en opstallen Koekendaal etc. • kunstwerken 	
Doel	
Het op een duurzame manier in stand houden van het gemeentelijk vastgoed. Doordat er jaarlijks te weinig middelen waren voor het regulier onderhoud, is de reserve vastgoedfonds ingesteld. Het doel van deze reserve is om het jaarlijks benodigd onderhoud uit te kunnen voeren. Het vastgoedfonds wordt naast het structureel bedrag van circa €1 mln. incidenteel gevoed met de verkoop van accommodaties en vrijval van kapitaallasten.	

Beleidskader

Het gemeentelijk vastgoed wordt beheerd en geëxploiteerd vanuit het vastgoedfonds. Uitgangspunt hierbij is dat er gewerkt wordt vanuit een sluitend meerjarenperspectief. Het doel van het vastgoedfonds is het op een duurzame manier in stand houden van de gemeentelijke accommodaties, voor zover het beleidsondersteunend of strategisch vastgoed betreft. In het kader van het verduurzamen van de accommodaties wordt de trias energetica toegepast.

Stand van zaken planuitvoering begroting 2017

Naast het reguliere werk zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- kostprijs dekkende huur wijkcentra is ingevoerd
- onderhoudsniveau 4 continueren tot en met 2021;
- overdragen brandweerkazerne Wehl (onderzoek) loopt verder in 2018;
- verkopen Oude Doetinchemseweg 25 loopt verder in 2018;
- verkoop Rijksweg 280 loopt verder in 2018;
- verkoop/verhuur 't Trefpunt is in de verkoop
- voorbereiding aankoop Raadhuisstraat 34
- in 2017 zijn de panden Raadhuisstraat 25 en Holtkampstraat 33a verkocht

Kwalitatieve indicatoren voor kapitaalgoed gebouwen

Product Accommodaties		
Onderhoudsniveau Conditie score conform NEN 2767	score matig tot 2021	Sprake van onderhoudsschade en onderhoudsbehoefte

Financiële overzicht

Voor het uitvoeren van het onderhoud op onze kapitaalgoederen is door de raad budget beschikbaar gesteld. Het onderhoud van de kapitaalgoederen wordt voornamelijk gedaan door Buha bv, hiervoor zijn afspraken gemaakt en vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. Onderstaande tabel laat de uitgaven per product exclusief de investeringslasten zien. In deze budgetten zijn de correcties als gevolg van de verzelfstandiging van afdeling buha meegenomen. Derhalve wijkt het budget fors af ten opzichte van de gepresenteerde programma-begroting 2017.

Taakveld nr	Product omschrijving	Rekening 2017	Begroting 2017*
2.1	Wegen, straten en pleinen e.d.	4.009.811	3.600.800
5.7	Openbaar groen	5.021.055	4.672.265
5.7	Speelvoorzieningen (groen)	168.000	140.108
2.1	Openbare verlichting	350.000	216.110
7.2	Riolering en watervoorziening	1.842.477	1.618.430

* primitieve begroting (incl buha)

Waar gaat deze paragraaf over?

Om onze bezittingen te financieren is geld nodig. Dit kan ons eigen gespaarde geld zijn of van derden geleend geld. Omdat geld lenen geld kost, is de uitvoering van ons financieringsbeleid een risicovolle taak. Deze taak is daarom gebonden aan wettelijke kaders (met name de wet Fido en de wet Hof) en aan kaders in het door het college vastgestelde treasurystatuut. In deze paragraaf gaan we in op ons financieringsbeleid en de beheersing van de risico's.

Welke beleidsdocumenten vormen de basis voor deze paragraaf?

In het treasurystatuut hebben we kaders gesteld ten aanzien van financiering.

Wat willen we bereiken?

Het gemeentelijk financieringsbeleid is er op gericht om:

- te voorzien in de financieringsbehoefte op korte en lange termijn;
- de risico's die met deze transacties verbonden zijn te beheersen;
- de rentekosten van de leningen zoveel mogelijk te beperken;
- de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities te beperken.

Onze uitgangspunten daarbij zijn:

- Onze schulden zijn niet hoger dan de waarde van onze bezittingen.
- In de begroting wordt de rente voor nieuw leningen gebaseerd op prognoses van gerenommeerde instellingen waarbij voorzichtigheidshalve een opslag wordt gehanteerd.
- Wij proberen de kasgeldlimiet optimaal te benutten vanuit de gedachte dat rente van kortlopend geld (bijv. daggeld en kasgeld) vrijwel altijd lager is dan van langlopende leningen.

Wat hebben we gedaan in 2017

Om onze investeringen te financieren gebruiken we ons eigen gespaarde geld in de reserves en voorzieningen en lenen we geld. Wat betreft de langlopende geldleningen (dat zijn leningen met een looptijd langer dan één jaar) hebben we in 2017 € 19,1 miljoen afgelost en nieuwe leningen afgesloten voor een bedrag van € 18 miljoen. Voor het aantrekken van leningen vragen we minimaal twee offertes op. Eind 2017 hebben we in totaal € 193,1 miljoen aan langlopende leningen opgenomen (was eind 2016 € 194,2).

Naast langlopende leningen lenen we ook met kort geld. Zeker met de lage rentestanden die we ook in 2017 kenden, hebben we afgelopen jaar zoveel mogelijk "kort geld" geleend. Dat mogen we echter niet onbeperkt. De kasgeldlimiet bepaalt hoeveel we met kort geld mogen financieren. De limiet is door het rijk vastgesteld en bedraagt 8,5% van de totale lasten in de begroting. De kasgeldlimiet is voor 2017 berekend op € 18,0 miljoen. In 2017 hebben wij kasgeldleningen aangetrokken met een looptijd van telkens een maand. De gemiddelde omvang van deze leningen was € 12,8 miljoen.

De rente wordt verantwoord op het taakveld treasury. Vanuit dit taakveld worden rentelasten toegerekend aan de overige taakvelden.

Rentelasten in de jaarrekening

Rente leningportefeuille Een groot deel van onze (externe) rentelasten ligt vast omdat in het verleden geldleningen zijn opgenomen waarbij de op dat moment geldende markrente voor langere tijd contractueel is vastgelegd. Het rentepercentage dat we in 2017 gemiddeld betaalden voor de opgenomen leningen was 3,15%.

Bespaarde rente door financiering met reserves en voorzieningen De rente die we over reserves en voorzieningen berekenen noemen we bespaarde rente. We hoeven immers minder te lenen en dus minder rente aan externen te betalen. In 2017 brachten we voor de reserves en voorzieningen hetzelfde percentage van 3,15% in rekening.

Een deel van de bespaarde rente is toegevoegd aan de reserves en voorzieningen en een deel is ten gunste gekomen van de algemene middelen.

Toerekening rente aan taakvelden

Rente van de Grondexploitaties

Ook de grexen betaalden een specifieke rente die is berekend volgens de vernieuwde BBV-voorschriften. Belangrijkste vernieuwing is dat de rentekosten voor de grexen alleen gebaseerd mogen worden op de rentekosten van de geldleningen. Er mogen geen rentekosten worden berekend over de reserves en voorzieningen. Omdat onze investeringen voor 20% worden gefinancierd met onze reserves en voorzieningen berekenen we voor de grexen een korting van 20% op de rente voor de geldleningen van 3,15%. Het rentetarief voor de grondexploitatie kwam hiermee op 2,55%.

De rente van projectfinanciering

De raad heeft eerder besloten om voor de investeringen van rioleringen en de parkeergarage Lookwartier een specifiek rentepercentage toe te rekenen. Voor 2017 is dat 4,25%. Dat gebeurt omdat voor deze investeringen een langer dan gemiddelde afschrijvings- /aflossingstermijn geldt. Daarnaast is een leningen aangetrokken specifiek voor financiering van het bedrijventerrein aan de A18 .

Omslagrente

Hierboven hebben we aangegeven dat de rentekosten voor onze geldleningen en de reserves en voorzieningen gemiddeld 3,15% bedragen.

Aan een aantal projecten wordt specifieke rente toegerekend:

- Aan de grondexploitaties is 2,55% in rekening gebracht op basis van de BBV voorschriften;
- Aan A18 Bedrijvenpark 0,93% van de lening die specifiek voor de A18 is afgesloten;
- Aan de riolering en de parkeergarage Lookwartier is 4,25% toegerekend.

Voor alle overige investeringen op de taakvelden zijn de resterende rentekosten in rekening op gebracht op basis van de boekwaarden. Deze omslagrente was voor 2017 2,7%.

Renteschema

In dit schema leest u de rentelasten en hoe we dit omslaan op de diverse onderdelen van onze begroting. Resultaten op treasury komen ten gunste van de algemene middelen in de gemeentebegroting. De commissie BBV vindt een saldo op het taakveld treasury binnen een bandbreedte van 0,5% acceptabel. Het is namelijk niet de bedoeling om de omslagrente zo ver mogelijk naar boven of naar beneden bij te stellen. Dan wordt namelijk het risico gelopen dat de omslagrente meteen moet worden aangepast op het moment dat de rentelasten wijzigen.

	begroot (x € 1.000)	realisatie (x € 1.000)
Renteschema:		
De externe rentelasten over de korte en lange financiering	6.480	5.650
Totaal door te rekenen externe rente	6.480	5.650
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-1.880	-1.910
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-2.100	-2.000
	-3.980	-3.910
Saldo door te rekenen externe rente	2.500	1.740
Rente over eigen vermogen	1.810	1.840
Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	850	940
De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente	5.160	4.520
De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	5.580	4.910
Renteresultaat op het taakveld treasury	420	380

Risicobeheersing

Belangrijkste risico bij financiering zijn de stijgende rentelasten. De wet Fido begrenst deze risico's. De kasgeldlimiet bepaalt wat maximaal met kort geld mag worden geleend. Bij kort geld ligt de afgesproken rentevergoeding maximaal 1 jaar vast. De kasgeldlimiet is in de wet gesteld op 8,5% van de totale begrotingsuitgaven.

De renterisiconorm bepaalt dat jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal onderhevig mag zijn aan renteherziening of herfinanciering. Hiermee is een maximumgrens gesteld aan het renterisico op de langlopende lening portefeuille. De omvang van de her te financieren leningen dan wel te herziene rentes bleef in 2017 ruim onder de norm.

Gemeenten zijn verplicht om overtollig geld bij het rijk te stallen: het schatkistbankieren. Banktegoeden boven de drempel € 1,6 miljoen moeten worden aangehouden bij het Rijk. Onze gemeente is een lenende gemeente. In 2017 hadden we een enkele keer tegoeden uitstaan bij het rijk.

Geld uitlenen

Een gemeente mag alleen geld uitlenen uit hoofde van haar publieke taak. Wij hebben dit beleid bekrachtigd in ons treasurystatuut. Wij hebben leningen verstrekt aan onderstaande organisaties/instellingen. Leningen en garanties voor uitoefening van de publieke taak worden alleen verstrekt aan door de raad goedgekeurde derde partijen.

Per 1 oktober 2017 is de duurzaamheidslening voor non-profit instellingen in werking getreden. Van deze lening kon door DZC'68 geen gebruik worden gemaakt omdat de maatregelen al waren getroffen. Om die reden zal met DZC'68 separate leenovereenkomst worden gesloten. Wij lopen hierin geen risico doordat Stichting Waarborgfonds voor Sport (SWS) borgstaat voor het geleende bedrag.

Uitstaande geldleningen per 31-12-2017		
Omschrijving	31-12-2017	31-12-2016
(bedragen x € 1.mln.)		
Hypotheken	6,9	14,7
Uitstaande leningen via SVN	4,2	3,4
Rekening courant SVN	1,7	1,0
Woningcorporatie Vestia	0,0	0,6
Sportcentrum Rozengarde	3,9	4,3
Vitens	1,1	1,3
Gem. inbreng eigenvermogen Intermecco Gem Iseldoks	0,0	1,1
Overig	0,2	0,3
Totaal	18,0	26,7

In onderstaand overzicht treft u de belangrijkste kengetallen aan voor de financiering in de gemeenterekening.

Kengetallen voor financiering		
Omschrijving	31-12-2017	31-12-2016
(bedragen x € 1 mln.)		
Omvang jaarrekening	270,0	230,4
Renterisiconorm (20% omvang begroting)	42,3	41,4
Reguliere aflossing van langlopende geldleningen	19,1	18,2
Nieuw aangetrokken langlopende geldleningen	18,0	16,0
Saldo langlopenden geldleningen	193,1	194,2
Kasgeldlimiet (8,5% omvang begroting)	18,0	17,6
Saldo uitstaande geldleningen	18,0	26,7
Drempelbedrag schatkistbankieren	1,6	1,6
Omslagrente/rekenrente	2,70%	3,40%

gD 2020

In 2017 is gD2020 verder uitgewerkt. Er is een besluit genomen hoe de nieuwe organisatie eruit komt te zien. Alle medewerkers zijn geplaatst binnen hun (eventueel nieuwe) organisatieonderdeel. Doel van de nieuwe organisatie is een open en wendbare organisatie die actief kan anticiperen op de bewegingen in de maatschappij.

Buha BV heeft zijn 1e jaar erop zitten als overheids bv. Dit loopt soepel. We zijn in de loop van het jaar druk bezig geweest met het verder uitkristalliseren van onze OGON en DVO. In het najaar van 2016 is een start gemaakt met de uitwerking van het sociaal plan voor Buha. Er is ook een start gemaakt worden met de gesprekken voor een sociaal plan voor de medewerkers die gedetacheerd zijn naar Buurtplein. Beide plannen zijn naar volle tevredenheid afgerond. De financiële gevolgen van deze afspraken verwachten wij na afloop van de detachingsperiode van drie jaar. Voor de naar het Buurtplein gedetacheerde medewerkers is dit per 2018, voor de medewerkers van Buha per 2020. Deze financiële consequenties zijn uiteraard ook meegenomen in de financiële afspraken die met beide bv's worden gemaakt.

P&O

Het neerzetten van het fundament van gD 2020 leidt ook tot een aantal slagen te maken in de bedrijfsvoering. Het opnieuw bekijken en vormen van de organisatie heeft ons de mogelijkheid gegeven een formatieplan vast te stellen. Welke taken liggen bij welke functie en welke capaciteit (zowel kwalitatief als kwantitatief) is daarvoor nodig. Dit formatieplan is in december vastgesteld. Dit plan kunnen we benutten voor het aanpassen van onze strategische personeelsplanning op de gewijzigde organisatie. Ook gaan we de natuurlijke uitstroom van de komende jaren benutten voor het optimaal bij elkaar laten aansluiten van bezetting en formatie volgens een meer geleidelijke weg. Op deze manier kunnen we de kennisoverdracht en de historische context van toen vertalen naar de werkelijkheid van vandaag.

Ziekteverzuim

	2015	2016	2017
Ziekteverzuimpercentage	4,7	4,82	5,46

Overhead 2017*Aanleiding*

Door een wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moeten gemeenten metingang van de begroting 2017 de inkomsten en uitgaven van overhead presenteren op een specifiek taakveld 0.4. In de begroting moeten we een 'apart overzicht' van de kosten van de overhead opnemen. Wij kiezen ervoor om dit overzicht op te nemen in de paragraaf bedrijfsvoering. Doordat elke gemeente in zijn begroting inzicht geeft in de overhead, moet dit leiden tot een betere vergelijkbaarheid.

Onder overhead wordt verstaan "het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces". De Commissie BBV heeft een notitie uitgebracht met nadere invulling van de definitie. Deze heeft echter ruime interpretatieruimte en roept vragen op.

Onder de overhead wordt o.a het volgende verstaan:

- a. Salariskosten van leidinggevenden en medewerkers die niet of minimaal werken aan activiteiten/taken/producten (primair) die zijn opgenomen in de begroting, zoals de afdelingen control en Advies, bedrijfsvoering en Services
- b. Huisvestingskosten voor het ambtelijk personeel, zoals rente en afschrijving van de panden, kosten van gas/water/electra, schoonmaak, beveiliging en inrichting
- c. ICT kosten zoals rente en afschrijvingskosten en onderhoud van organisatie brede programmatuur. De kosten voor ICT-samenwerking waarvoor een bijdrage wordt ontvangen van de deelnemers zoals Oude IJsselstreek, Doesburg, Aalten en gemeenschappelijke regelingen als de ODA en Regio Achterhoek.
- d. Facilitaire kosten zoals de reproductie, werkcafé, postverzending, kantoorartikelen etc.

Voorliggende opbouw van overhead voldoet aan de regelgeving zoals die begin juli 2016 bij ons bekend is. In de financiële monitor van 2017 en technische begrotingswijziging 2017¹ is de begroting 2017 bijgesteld. In onderstaande tabel, wordt de realisatie in 2017 en de primitieve begroting 2017 gepresenteerd.

	Realisatie 2017			Begroot 2017*		
	Inkomsten	Uitgaven	Saldo	Inkomsten	Uitgaven	Saldo
Facilitair	430.000	1.326.000	-897.000	343.000	1.328.000	-986.000
Huisvesting	693.000	2.435.000	-1.742.000	220.000	2.580.000	-2.359.000
ICT	4.510.000	6.920.000	-2.410.000	4.730.000	6.226.000	-1.496.000
Overig	1.555.000	650.000	905.000	0	484.000	-484.000
Personeel	467.000	6.703.000	-6.236.000	356.000	8.397.000	-8.040.000
Totaal	7.655.000	18.036.000	-10.381.000	5.649.000	19.014.000	-13.365.000

* de primitieve begroting (incl BUHA).

Per saldo zijn de uitgaven van onze overhead circa € 18 miljoen. Afgezet tegen een begrotingstotaal (totale lasten) van € 215 miljoen is dit 8,4%. De wezenlijke afwijkingen ten opzichte van de begroting op de overhead worden in hoofdstuk 4 toegelicht.

Jaaroverzicht 2017 Informatieveiligheid en Privacy

Informatiebeveiligingsbeleid

Gemeenten worden steeds vaker geconfronteerd met hacks, onveilige websites of datalekken. Informatieveiligheid en privacy hebben daarom een belangrijke plaats op de gemeentelijke agenda want wij willen een betrouwbare gemeente zijn. Wij hebben ons informatiebeveiligingsbeleid gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) die bestaat uit 303 beveiligingsmaatregelen. Jaarlijks toetsen wij de status van deze maatregelen via de Plan-Do-Check-Act (PDCA)-cyclus. De uitkomsten hiervan nemen wij op in een informatiebeveiligingsplan. Daarbij worden verbetermaatregelen en restrisico's benoemd, aangezien 100% veiligheid een illusie is. We hebben weer een behoorlijke vooruitgang geboekt. Van de 303 beveiligingsmaatregelen zijn 232 maatregelen volledig en 72 maatregelen gedeeltelijk geïmplementeerd.

¹ Gemeenteraadsvergadering op 21-12-2017, agendapunt 8.11 Technische begrotingswijziging 2017.

Beheersmaatregelen Informatiebeveiliging (IB) en Privacy

De belangrijkste maatregelen die hebben bijgedragen aan het realiseren van de IB-doelstellingen zijn:

- Wij hebben het Information Security Management Systeem (ISMS) verder uitgebouwd. Hiermee meten wij of de organisatie 'in control' is op het gebied van informatiebeveiliging en privacy.
- Door de implementatie van het DKIM (DomainKeys Identified Mail) is onze beveiliging van email verbeterd.
- Het protocol screening kandidaten werving & selectie is vastgesteld. Voortaan wordt de achtergrond van kandidaten voor een dienstverband geverifieerd.
- Om onrechtmatig gebruik van systemen/gegevens te voorkomen is de procedure rondom wijziging of beëindiging dienstverband geautomatiseerd.
- Beveiligingsincidenten worden vaak veroorzaakt door gedrag van medewerkers en minder door problemen met de techniek. Daarom investeren wij in bewustwording rondom het zorgvuldig omgaan met (privacy)gevoelige informatie. Privacy en Informatiebeveiliging zijn thema's waar wij in werkoverleggen en op intranet aandacht aan besteden. Daarnaast nemen alle medewerkers jaarlijks deel aan de digitale kennistoets informatiebeveiliging en privacy. Uit de resultaten van de toets blijkt dat deze investering bijdraagt aan een hoger bewustwordingsniveau. Over de afgelopen vier jaren is een duidelijke stijgende lijn te zien. De samenwerkingspartners de gemeenten Aalten, Doesburg en Oude IJsselstreek hebben dit jaar voor het eerst mee gedaan met deze toets.

ENSIA

Gemeenten verantwoorden zich elk jaar over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. Dit is nu voor het eerst gebeurd met een nieuwe audit systematiek: de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Voorheen waren er aparte verantwoordingsprocedures voor de Basisregistratie Personen (BRP), Paspoortuitvoeringsregeling (PUN), Digitale persoonsidentificatie (DigiD), Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) en de Structuur uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen (Suwinet). Dit jaar leggen gemeenten in één keer verantwoording af over het gebruik van deze zes registratiesystemen door het invullen van de zelfevaluatiETOOL van ENSIA. Naast meer inzicht in de status van de gemeentelijke informatieveiligheid is de informatie uit de zelfevaluatie onderdeel van de horizontale verantwoording aan de gemeenteraad en de verticale verantwoording aan de Rijksoverheid. Na de zelfevaluatie volgt een IT-audit en een verklaring van het College van B&W. Hiermee geeft het college aan hoever de gemeente aan de beheersingsmaatregelen voldoet en kunnen we eventuele verbetermaatregelen plannen. De scope voor 2017 ligt op DigiD en Suwinet. De rapportages en collegeverklaring gaan in het voorjaar 2018 ter informatie naar de Raad. ENSIA vermindert de verantwoordingsdruk bij gemeenten, maar de implementatie vergt, met name in het eerste jaar, veel extra inspanning.

DigiD

We hebben twee Digitale persoonsidentificatie (DigiD) audits succesvol uitgevoerd. Zowel voor de belastingbalie als voor onze e-formulieren.

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Op 25 mei 2016 is de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in werking getreden. Deze wet vervangt de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). (decentrale) Overheden hebben tot 25 mei 2018 de tijd om aan de nieuwe regels in de Verordening te voldoen. De nieuwe privacyregels vragen een gedegen voorbereiding. Om die reden is in de I-samenwerking met de gemeenten Aalten, Doesburg en Oude IJsselstreek in opdracht van de gemeentesecretarissen de projectgroep Privacy gestart, bestaande uit de privacycoördinatoren van de vier gemeenten. Zij bereiden de implementatie van de AVG voor. Onder de AVG zijn overheidsinstanties verplicht om een Functionaris Gegevensbescherming (FG) aan te stellen. Dit is iemand die binnen de organisatie toezicht houdt op de toepassing en naleving van de AVG. De FG moet onafhankelijk kunnen werken en belangenverstreming moet worden voorkomen. Omdat de afzonderlijke gemeenten/organisaties in de Achterhoek te klein zijn om een fulltime FG te benoemen hebben meerdere Achterhoekse gemeenten en verbonden partijen besloten gezamenlijk een (regionale) FG aan te stellen.

Privacybeleid en model bewerkersovereenkomst

Er is een gemeentebreed privacybeleid door de gemeenteraad vastgesteld. Met de komst van de taken in het sociaal domein naar de gemeenten is de noodzaak voor het opstellen van een privacybeleidskader meer dan voorheen noodzakelijk geworden. Dit omdat in het kader van een gecoördineerde aanpak van problemen waar burgers in het sociaal domein tegenaan lopen vaak zeer gevoelige persoonsgegevens tussen verschillende instanties worden gedeeld.

Wij hebben een implementatieplan opgesteld om te waarborgen dat overeenkomstig de privacywetgeving wordt gehandeld. De uitvoering van het implementatieplan vindt plaats in 2018.

Datalekken en beveiligingsincidenten

Op 1 januari 2016 is de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) uitgebreid met de Meldplicht Datalekken. Het vrijkomen (lekken) van persoonsgegevens zonder dat dit de bedoeling is van de organisatie of het onrechtmatig verwerken moet worden gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Onze gemeente heeft in 2017 een aantal beveiligingsincidenten geregistreerd en enkele datalekken als gevolg van menselijk handelen gemeld bij de Autoriteit. Deze incidenten worden geanalyseerd en geëvalueerd. De gevolgen van deze incidenten waren beperkt. Waar nodig zijn werkprocessen aangepast om herhaling in de toekomst te voorkomen. Daarnaast blijven wij verder inzetten op bewustwording bij medewerkers.

Wij zijn aangesloten bij de Informatie Beveiligings Dienst (IBD). Om kwetsbaarheden in een vroegtijdig stadium te detecteren ontvangen wij wekelijks signaleringslijsten. Deze waarschuwingen worden zorgvuldig beoordeeld en waar nodig worden extra maatregelen getroffen. Er hebben in 2017 geen grote incidenten plaatsgevonden bij onze gemeente. Wel hebben wij waar nodig maatregelen getroffen bij waarschuwingen ter voorkoming van incidenten

ICT-Uitwijktest

Onze organisatie is in hoge mate afhankelijk van ICT en moet een hoge beschikbaarheid hebben. Om de continuïteit van de bedrijfsvoering niet in gevaar te brengen beschikken wij over een uitwijkvoorziening met reservesystemen. Hiermee kunnen wij bij calamiteiten de meest cruciale systemen binnen de gestelde termijnen beschikbaar stellen. Jaarlijks testen wij de werking van deze reservesystemen. Ook dit jaar is de ICT-uitwijktest succesvol verlopen.

Het begrip verbonden partij is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Het BBV omschrijft een verbonden partij als een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien aan de verbonden partij een bedrag beschikbaar is gesteld dat niet verhaalbaar is wanneer de partij failliet gaat of wanneer de gemeente aansprakelijk is voor een bepaald bedrag in de situatie dat de verbonden partij zijn verplichtingen jegens derden niet nakomt. Van een bestuurlijk belang is sprake indien een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens de gemeente plaatsneemt in het bestuur van de verbonden partij of namens de gemeente stemt in bijvoorbeeld een aandeelhoudersvergadering.

De gemeente laat steeds vaker taken uitvoeren via verbonden partijen. Denk bijvoorbeeld aan Sportcentrum Rozengarde B.V., Buurtplein B.V., Laborijn en BUHA B.V. Er kunnen verschillende motieven voor deelname in een verbonden partij aanwezig zijn:

- Efficiencyvoordelen: kostenvoordeel door samenwerking met anderen.
- Risicospreiding: het delen van (financiële) risico's met andere partijen.
- Kennisvoordeel: gebruik maken van elkaars kennis en expertise.
- Bestuurlijke kracht en effectiviteit: deelnemers staan samen sterker.
- Visie op de organisatie: het past in een kernorganisatie met uitvoeringsorganisaties.

Het is van belang dat de (beleid)doelstellingen die de gemeente heeft mede via de verbonden partijen worden gerealiseerd. De gemeente houdt immers de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's in de begroting. In de programma's is aangegeven welke bijdrage een verbonden partij hieraan levert. Er zal telkens moeten worden beoordeeld of een taak wordt uitgevoerd zoals de gemeente dat voor ogen staat en of er voldoende inhoudelijk en financieel toezicht is op het uitvoeren van deze taak.

Toezicht en sturing verbonden partijen: de praktijk

De gemeente heeft diverse soorten verbonden partijen. Zo neemt de gemeente samen met andere gemeenten deel in verschillende gemeenschappelijke regelingen en een coöperatie. Ook is de gemeente aandeelhouder, soms voor 100%, van diverse besloten en naamloze vennootschappen. De gemeente heeft een drieledige relatie met deze verbonden partijen en geeft hiermee invulling aan toezicht en sturing hierop:

1. Zij is eigenaar van diverse naamloze en besloten vennootschappen doordat ze een bepaald percentage van de aandelen in bezit heeft o.a. Vitens, BNG en Alliander
2. Zij verstrekt een opdracht of subsidie aan de verbonden partij voor de uitvoering van bepaald de nader omschreven activiteiten. Dit komt in Doetinchem alleen voor in combinatie met punt 1). Het betreffen Amphion, Buurtplein en sportcentrum Rozengarde.
3. Er is een taak (wettelijke verplichting) overgedragen aan een gemeenschappelijke regeling ten gevolge waarvan de gemeente zitting heeft in het algemeen en dagelijks bestuur. De regeling wordt gefinancierd via een afdracht vanuit de gemeente. Dit zijn Laborijn, GGD, ECAL, ODA, VNOG en Regio Achterhoek.

Bij Amphion, Buurtplein en Rozengarde is het van belang de verschillende relaties met de verbonden partij duidelijk van elkaar te (onder)scheiden. De gemeente zal als eigenaar van een naamloze of besloten vennootschap vooral het belang van die vennootschap in het oog moeten houden. Als opdrachtgever of subsidieverstrekker aan een naamloze of besloten vennootschap zal de gemeente vooral haar eigen belangen moeten dienen.

Verantwoording en controle

Afhankelijk van de relatie met verbonden partijen wordt als volgt invulling gegeven aan verantwoording en controle.

1. Eigenaar

Vanuit de rol van eigenaar geven we onder andere invulling aan verantwoording en controle door uitoefening van de volgende bevoegdheden:

- We zijn (al dan niet met andere aandeelhouders) bevoegd de directeur te benoemen, tenzij er een raad van commissarissen is ingesteld aan wie deze bevoegdheid toekomt.
- De jaarstukken en de begroting behoeven de goedkeuring van de eigenaar.
- Investerings met een zekere financiële omvang behoeven de goedkeuring.
- We beslissen mee over een eventueel overschot (dividend).

2. Opdrachtgever of subsidieverstrekker:

- Er wordt een opdrachtovereenkomst gesloten of een subsidiebeschikking afgegeven met daarin omschreven wat de verbonden partij tegen welk tarief gaat doen (het wat bepaalt de gemeente, het hoe de verbonden partij).
- We voeren periodiek een voortgangsgesprek met de verbonden partij over de voortgang van de door deze partij te leveren prestaties. Hierover vindt verslaglegging plaats.
- De uitkomst van de voortgangsgesprekken kunnen aanleiding zijn tot aanpassing van de overeenkomst of subsidiebeschikking.

3. Overdracht taak aan gemeenschappelijke regelingen

- Bestuurders van de gemeente zijn vertegenwoordigd in het algemeen en/of dagelijks bestuur van de regeling en hebben in die hoedanigheid zeggenschap over de koers van de regeling.
- De raad moet een zienswijze geven over de begroting en ook voorafgaand hieraan over de beleidsuitgangspunten van deze begroting.
- De jaarrekening wordt tijdig (voorafgaand aan de begroting van een volgend jaar) ter kennisname aan de gemeente gestuurd.

Risicobeheersing

Net als de gemeente dient ook een verbonden partij te beschikken over weerstandsvermogen om financiële tegenvallers op te vangen. Het opbouwen van een dergelijk vermogen is bovenal een taak van de betreffende verbonden partij. Duidelijk moge zijn dat daar waar de gemeente, via afdracht, subsidie of opdrachtverstrekking, de financiële omvang van de verbonden partij bepaalt, zij ook een verantwoordelijkheid heeft bij het bepalen en in stand houden van het weerstandsvermogen. De beoordeling van de prestaties van een verbonden partij vindt plaats in het regulier overleg met de partij (waarbij verslaglegging plaatsvindt) en aan de hand van rapportages in kader van begroting en verantwoording. Wanneer blijkt dat er een risico ontstaat zal dit dan nemen wij dit op in de berekening van onze weerstandsratio en de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Overzicht van verbonden partijen

In onderstaand overzicht staan de verbonden partijen opgenomen met daarbij de belangrijkste gegevens zoals deze vereist zijn in het BBV. Bij de verbonden partij staat een verwijzing naar een programma. In dat programma wordt toegelicht op welke wijze de partij bijdraagt aan onze doelstellingen. Bij het samenstellen van deze paragraaf waren de jaarrekeningen 2017 nog niet beschikbaar. Daarom zijn de cijfers uit hun jaarrekeningen 2016 opgenomen.

Verbonden partij	Programma	resultaat	rekening 2016 verbonden partij		jaarrekening 2017 gD		
			Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Aandeel Doetinchem In %	Doetinchem dividend	Boekwaarde deelneming
Gemeenschappelijke regelingen							
Regio Achterhoek (bestuurlijke samenwerking) Gevestigd te Doetinchem	0	34.000	10.952.000	2.009.000	19%	252.000	0
Euregio (bestuurlijke samenwerking) Gevestigd te Gronau (Dld)	0	1.346.000	34.000.000	1.346.000	1,7%	16.000	0
VNOG Noord- en Oost-Gld (veiligheid/brandweer) Gevestigd te Apeldoorn	1	-212.000	45.962.000	1.386.000	8%	3.297.000	0
ECAL (erfgoedcentr.Achterhoek/Liemers) Gevestigd te Doetinchem	5	-35.000	920.000	94.000	14%	194.000	0
Laborijn (2015 sociale werkvoorziening, vanaf 2016 sociale werkvoorziening, BUIG, re-integratie en uitvoering) Gevestigd te Doetinchem	6	342.000	11.670.000	6.533.000	51%	34.598.000	0
GGD Noord –en Oost-Gld Gevestigd te Apeldoorn	6	-53.000	3.565.000	2.825.000	8%	796.000	0
ODA (omgevingsdienst Achterhoek) Gevestigd te Hengelo	7	400.000	798.000	949.000	12%	760.000	0
Vennootschappen							
NV. Bank Nederlandse gemeenten Gevestigd te Den Haag	0	396.000.000	149.514.000.000	4.486.000.000	0,11%	103.000	156.858
NV. Alliander (netwerkbedrijf energieleidingen) Gevestigd te Arnhem	0	282.000.000	3.871.000.000	3.864.000.000	0,58%	508.000	49.068
Vitens NV (drinkwaterbedrijf) Gevestigd te Utrecht	0	48.500.000	1.249.200.000	489.100.000	1,0%	168.000	58.722
Amphion NV Schouburg in Doetinchem	5	56.000	2.615.000	465.000	89%	773.000	257.000
Sportcentrum Rozengarde BV Gevestigd te Doetinchem	5	270.000	4.673.000	1.163.000	100%	1.250.000	0
Buurtplein BV (uitvoeringorganisatie soc. domein) Gevestigd te Doetinchem	6	38.793	2.272.000	1.016.000	100%	7.063.000	3
GEM Intermeco BV (projectorganisatie Iseldoks I) Gevestigd te Doetinchem	8	0	2.138.000	5.557.000	50%	46.000	7.695.000
Coöperaties							
Coöperatieve Achterhoekse Groene Energiemaatschappij U.A. Gevestigd te Winterswijk	7	-116.000	282.000	127.000	18,8%	0	0

Inleiding

Deze paragraaf is de verantwoording van de gemeentelijk gronden over 2017, opgenomen in de programma's 3 "Economie en werk" zijnde de bedrijfsterreinen en 8 "Wonen en woonomgeving" zijnde de woningbouwlocaties. We geven inzicht in de programmaresultaten en ontwikkelingen op hoofdlijnen.

De raad heeft in zijn raadsvergadering van 8 juni 2017 het meerjarenprogramma grondexploitaties (MPG 2017) vastgesteld. Voor de uitvoering van al deze ruimtelijke ontwikkelingen heeft de raad € 5,2 mln aanvullende kredieten verstrekt.

Naast de BBV-voorschriften en diverse raadsmededelingen geven de volgende raadsbesluiten ook sturing op het grondbeleid en effect op het resultaat.

- Raadsbesluit 16-02-2017: Samenwerking bedrijventerreinen West Achterhoek
- Raadsbesluit 08-06-2017: Reserves en voorzieningen (opheffing reserve bouwgrondexploitaties)
- Raadsbesluit 8-06-2017: Voorjaarsnota (verkoop onroerend goed o.a. project Heelweg)
- Raadsbesluit 6-07-2017: Bestemmingplan Gaanderen (herziene woningbouw strategie)
- Raadsbesluit 21-09-2017: Bestuurlijke Monitor (verkoop grond)
- Raadsbesluit 22-02-2018: Vaststellen gedachtenlijn naar de toekomst bedrijventerreinen West Achterhoek

De verantwoording over de grondexploitaties bestaat uit de volgende onderdelen:

1. samenvatting;
2. resultaat bouwgrondexploitaties;
3. gronden, gesplitst in bouwgronden in exploitatie (BIE) en niet in exploitatie (MVA)
4. grondverkoop
5. risico's bouwgrondexploitaties;
6. kredieten.

1. Samenvatting

Het **resultaat op de grondexploitatie** bedraagt € 46.000 negatief en is als volgt opgebouwd:

- Een nadeel van € 1,9 mln voor het treffen van een voorziening voor mogelijke afwaardering van de 2de fase A18 Bedrijvenpark;
- Een nadeel van € 0,4 mln als gevolg van extra saneringskosten voor het project Iseldoks, dit bedrag is toegevoegd aan de voorziening;
- Een voordeel op het project Heelweg € 1,4 mln door de extra verkoopopbrengst van de supermarktlocatie;
- Een voordeel van € 0,8 mln op overige gronden ontstaan uit enkele verkoopopbrengsten van afgesloten projecten en een afwaardering van grond nabij de Nieuwe Kerkweg (Bosje Wehlnatuurgebied).

Het rekeningresultaat op de grondexploitaties landt in het totale rekeningresultaat 2017 dat ten gunste of ten laste van de algemene reserve gebracht wordt. Gelijktijdig dienen we € 2 mln te bestemmen voor het jaar 2018. Een verkoopopbrengst, die met de Voorjaarsnota 2017 is geraamd voor 2018, is gerealiseerd in 2017. Bij de bestemming van het rekeningresultaat 2017 doen we hiertoe een voorstel. Het **resultaat** bedraagt dus per saldo € 2 mln **negatief**.

In 2017 daalde de totale **boekwaarde** van € 78,8 mln naar € 55,4 mln, een daling met € 23,4 mln. Er was gerekend op een daling van per saldo € 7,4 mln. De hogere daling heeft vooral betrekking op de overheveling van de 2de fase A18 Bedrijvenpark naar materiele vaste activa en de hogere grondverkoop. Zoals gebruikelijk bij grondexploitaties gaan de kosten voor de baten uit. De toekomstige verkopen zullen de daling van de boekwaarde de komende jaren voortzetten.

Voor de verliesgevende projecten zijn voorzieningen getroffen. Het saldo bedraagt € 9 mln inclusief de extra aanvulling voor het project Iseldoks, zie toelichting op het resultaat. De voorziening voor de 2de fase van het A18 Bedrijvenpark ad € 6,2 mln is ingezet voor de overheveling naar materiele vast activa. Om de balanswaarde te bepalen, worden de voorzieningen in mindering gebracht op de boekwaarde en voor een specificatie verwijzen we naar de balans, bij het onderdeel "voorraden".

De opbrengst van **grondverkoop** van de woningbouw bedroeg € 18,5 mln terwijl € 7,7 mln geraamd was. De verkopen hebben betrekking op 152 kavels. Het 7-jaars gemiddelde van de verkoop voor woningen is gestegen van € 4 mln naar € 4,7 mln per jaar. Voor de bedrijventerreinen is 3,4 ha verkocht, terwijl 3 ha. was geraamd. Het 7-jaars gemiddelde voor bedrijven/kantoren is licht gedaald van € 3,4 mln naar € 3,1 mln. Daarnaast is 7,2 ha voor een supermarktlocatie verkocht en opgenomen onder overige gronden met een 7-zevenjaars gemiddelde van € 0,9 mln.

Voor de gemeentelijke weerstandcapaciteit beschouwen we hier de **risico's van de bouwgrond-exploitaties**. In het MPG 2017 hebben we de risico's gekwantificeerd voor een bedrag van € 10,2 mln. Als gevolg van het treffen van een voorziening voor de 2de fase A18 Bedrijvenpark vervalten € 1,8 mln aan risico's. Daarmee wordt het totaal van de risico's € 8,4 mln voor de grondexploitaties. Bij de actualisaties van het MPG 2018 zullen we de risico's in zijn totaliteit opnieuw beschouwen. Gelet op de verkopen voor de woningbouw van het afgelopen jaar zal het overall faseringsrisico voor de woningbouw positief worden bijgesteld.

2. Resultaat bouwgrondexploitaties 2017

Het resultaat op de grondexploitatie bedraagt € 46.000 negatief. Maar dit bedrag is inclusief de opbrengsten die in 2018 zijn geraamd (zie onderstaande toelichting). Het resultaat is als volgt opgebouwd:

- Een nadeel van € 1,9 mln voor het treffen van een voorziening voor mogelijke afwaardering van de 2de fase A18 Bedrijvenpark, zie onderstaande inhoudelijke toelichting.
- Een nadeel van € 0,4 mln als gevolg van extra kosten voor de sanering van de grond op het project Iseldoks, zie onderstaande inhoudelijke toelichting.
- Een voordeel op het project Heelweg € 1,4 mln. Door de extra verkoopopbrengst van de supermarktlocatie is de exploitatie niet meer verliesgevend. En gelet op de voortgang van het project is een tussentijdse winstneming mogelijk. Volgens de BBV-voorschriften dient dit te gebeuren met de POC-methode (percentage of completion). Hierdoor kunnen wij nu van het verwachte eindresultaat 81% zijnde € 1,5 mln als winst nemen. En valt de voorziening van € 0,9 mln (MPG 2017) voor het eerder verwachte verlies van dit project vrij. Daar tegenover is in de bestuurlijke monitor 2017 al rekening gehouden met € 1 mln, zodat per saldo het resultaat op het project Heelweg € 1,4 mln bedraagt.
- Een voordeel van € 0,8 mln op overige gronden. Dit voordeel is met name ontstaan uit:
  - enkele verkoopopbrengsten van afgesloten projecten zoals de bedrijfsterreinen op Verheulsweide en een kavel op de Veemarkt ad € 0,9 mln.
  - Hier tegenover staat de afwaardering op grond € 0,1 mln nabij de Nieuwe Kerkweg (Bosje Wehl). Dit gebied is natuurgebied geworden en heeft geen ontwikkelwaarde meer. In het kader van de Subsidieverordening Kwaliteitsimpuls natuur en landschap Gelderland (SKNL) zijn middelen ontvangen en is verzuimd om deze grondkosten mee te nemen in de besteding van deze middelen, terwijl per ultimo 2017 nog € 0,5 mln te besteden is.

Inhoudelijke toelichting voorziening voor eventuele afwaardering grond 2de fase A18 Bedrijvenpark

Op 22 februari 2018 hebben de vier West Achterhoekse gemeenteraden in grote lijnen ingestemd met het laten uitwerken van onderstaande gedachtenlijnen voor de toekomst van de bedrijventerreinen in de West Achterhoek:

- Financieel saneren van A18 Bedrijvenpark fase 2, waarbij dit wel de bestemming bedrijventerrein behoudt;
- Gemeente Montferland krijgt de mogelijkheid om DocksNLD-2 te ontwikkelen;
- Gemeente Oude IJsselstreek krijgt perspectief om Hofskamp Oost -3 te ontwikkelen;
- Gemeente Bronckhorst krijgt op beperkte schaal ruimte om lokale bedrijvigheid te kunnen bedienen.

De consequentie van die uitwerking zou zijn dat er sprake is van een flinke toename van bedrijventerreinen in de West-Achterhoek.

Deze gedachtenlijnen staan op gespannen voet met de opvattingen van provincie Gelderland. Die vindt juist dat er nu al een te grote capaciteit aan bedrijventerreinen is. Deze provinciale opvatting is gebaseerd op cijfermateriaal uit 2014, dus ten tijde van de economische crisis. De West-Achterhoekse gemeenten zijn optimistischer en zien inmiddels een toenemende vraag naar bedrijfskavels. Een solide, actuele analyse van vraag en aanbod – als onderdeel van een Regionaal Programma Werklocaties (RPW)- ontbreekt echter op dit moment.

Volgens de provinciale omgevingsverordening dienen de regio's elke 4 jaar een RPW vast te stellen. Dit RPW is inmiddels opgestart, maar de uitkomsten zullen pas eind dit jaar, begin volgend jaar bekend zijn.

Dit RPW geeft inzicht in:

- de bestaande voorraad en het huidige aanbod (kwantitatief en kwalitatief);
- de toekomstige vraag (kwantitatief en kwalitatief, rekening houdend met trends)
- de verhouding tussen vraag en aanbod.

Het RPW bevat tevens een visie op de gewenste ruimtelijk-economische ontwikkeling en regionale structuur van werklocaties met een toekomstperspectief van werklocaties (kansarm/kansrijk). Als gemeentelijke input hierin heeft Doetinchem specifiek voor het A18 Bedrijvenpark (2de fase) een onderzoek uitgezet naar het toekomstperspectief van deze werklocatie. Een van de aspecten die in het RPW aan de orde zullen komen, is een mogelijk bijzondere positie van A18 Bedrijvenpark (2de fase); specifiek bedoeld voor bedrijven met een extreem grote ruimtevraag.

Kijken we sec naar de grondtransacties van de afgelopen 7 jaren, dan dient gesteld dat de geraamde verkopen van 3 ha per jaar op het A18 Bedrijvenpark niet zijn gerealiseerd. Het gemiddelde is 1,7 ha per jaar. Ondanks de toename van interesse in bedrijfskavels is een definitieve omslag van meer verkopen in Doetinchem nog geen feit. De voorraad van de 1ste fase lijkt op dit moment voldoende voor de komende 10 jaar. Daarmee voldoet ontwikkeling van de 2de fase niet aan de 10-jaars termijn van de BBV. A18 BP (fase 2) zou echter –zie boven- een ander karakter kunnen krijgen dan reguliere bedrijventerreinen.

Vanwege het ontbreken van een actueel RPW moet vooralsnog worden uitgegaan van A18 BP (2e fase) als regulier bedrijventerrein. Dit, in combinatie met de hierboven geschetste context, zorgt ervoor dat de huidige grondwaarde onder druk staat. De marktwaarde van de grond komt overeen met de balanswaarde van € 6,7 mln. (= boekwaarde minus bestaande voorziening).

Mede op advies van onze accountant stellen wij daarom voor om te anticiperen op een toekomstige afwaardering. Dit houdt het volgende in:

- de 2de fase A18 Bedrijvenpark op te nemen onder de balansrubricering "materiële vaste activa" en niet onder de "voorraden of te wel de grondexploitaties". Het project is hiermee voorlopig niet meer in exploitatie. (10-jaars eis BBV-voorschriften). Dit doen we tegen de balanswaarde van € 6,7 mln.
- een voorziening te treffen van € 1,9 mln. voor het gemeentelijk aandeel van een mogelijke extra afwaardering, zijn de 35% van € 5,3 mln.

Met deze insteek komen we tevens tegemoet aan de opmerkingen die door de andere drie gemeenten zijn gemaakt over de grondexploitaties en het voornemen tot afwaarderen.

Inhoudelijke toelichting sanering grond project Iseldoks

In project Iseldoks is steeds het risico van bodemverontreiniging genoemd. Het afgelopen jaar werd tijdens het bouwrijpmaken van het gebied de omvang van de verontreiniging duidelijk. De huidige raming voor deze saneringskosten zijn niet toereikend en aangepast in de actualisatie van het MPG 2018. Mede als gevolg van deze aanpassing zien we een verslechtering van het eindresultaat van € 0,4 mln. Voor verliesgevende grondexploitaties dienen we het verlies te nemen (BBV-voorschriften) op het moment dat dit bekend is en een aanvulling voor het project Iseldoks is noodzakelijk. Voor detail informatie verwijzen we naar de actualisatie van het MPG 2018.

3. Gronden

A. Bouwgronden in exploitatie (Voorraden)

Verantwoording over het jaar 2017

Aan het begin van het jaar is een bedrag van € 78,8 mln geïnvesteerd voor de 6 actieve projecten. Het afgelopen jaar is dit gedaald naar € 55,5 mln (boekwaarde). Tegenover dit bedrag staat een voorziening van € 8,6 mln, per saldo € 46,9 mln. Dit bedrag is verantwoord op de balans onder het onderdeel "voorraden" en gespecificeerd in de bijlage "verloopstaat gronden 2017". De daling van de boekwaarde € 23,4 mln is met name een gevolg van onderstaande inkomsten in totaal € 33,9 mln:

- de grondverkoop € 17,4 mln (zie onderstaande toelichting "Grondverkoop"),
- de bijdrage uit de reserve "spaar risico woningbouwstrategie" € 2,4 mln. voor de projecten Heelweg en Lookwartier.
- overige inkomsten € 1,3 mln waaronder de bijdragen van € 0,4 mln. voor de projecten Vijverberg en € 0,7 mln voor Iseldoks, conform de afspraken met ontwikkelaars.
- en een overheveling van € 12,8 mln van het project A18 Bedrijvenpark 2de fase, opgebouwd uit de inzet van de voorziening en de boekwaarde. Dit project is voorlopig niet meer in exploitatie en de boekwaarde op de balans is overgeheveld naar de bouwgronden niet in exploitatie, onderdeel van de balansrubricering "materieel vaste activa (MVA)", zie onderstaande toelichting "Bouwgronden niet in exploitatie (MVA)".

Tegenover deze inkomsten staan de volgende uitgaven van € 10,5 mln:

- grondaankopen € 2,2 mln voor de Heelweg (saronix) en het A18 Bedrijvenpark(2defase)
- rente/beheerskosten € 2 mln toerekening aan de projecten.
- bouw- en woonrijp maken € 1,8 mln voor met name voor het project Iseldoks en in mindere mate voor de projecten Heideslag, Vijverberg en A18 Bedrijvenpark.
- fonds afdrachten t.b.v. bovenwijkse voorzieningen € 1,2 mln. Deze afdracht is afhankelijk van de gerealiseerde verkoopopbrengsten.
- overige kosten € 1,1 mln welke met name betrekking hebben op de planschades € 0,3 mln op de projecten Lookwartier en Iseldoks. En de afwikkeling met de ontwikkelaars van de Vijverberg € 0,5 mln. Dit bedrag zal bij de actualisatie van het MPG in 2018 worden gecompenseerd uit de reserve "spaar risico woningbouwstrategie" e.e.a. conform de prognose voor de inzet van deze reserve zoals reeds gemeld in het MPG van 2017 (Blz 44).
- plankosten € 0,7 mln voor met name de projecten Iseldoks en A18 Bedrijvenpark.
- en de tussentijdse winstneming op de Heelweg ad € 1,5 mln.

Verantwoording begroot-werkelijk van het jaar 2017

De bovenstaande uitgaven en inkomsten passen binnen de ramingen van de vastgestelde grondexploitaties. Voor de totale grondexploitaties portefeuille zien we ten opzichte van de begroting (jaarschijf 2017) een lagere investering, per saldo € 7,4 mln.

Dit heeft een positieve invloed op de cashflow van de grondexploitaties en mogelijk ook op de verwachte eindresultaten van de projecten, zeker als de ramingen en de uitgangspunten niet wijzigen. Echter de uitgangspunten voor de ramingen van de kosten voor de grondsanering in het project Iseldoks wijzigen en een aanvullende voorzieningen is noodzakelijk, zie bovenstaande toelichting bij het resultaat

B. Bouwgronden niet in exploitatie (MVA)

De strategische gronden worden op de balans verantwoord onder "Materiele vaste activa" (MVA). Deze gronden zullen voorlopig niet tot ontwikkeling komen. Deze gronden zijn gewaardeerd voor € 6,- per m². Met uitzondering van het A18 bedrijvenpark, 2de fase, deze kent een waarde van € 30 per m². Voor de beheerskosten van het A18 bedrijvenpark, 2de fase, zullen voor 2018 nog afspraken gemaakt moeten worden. Het afgelopen jaar is de grond in Wehl, nabij de nieuwe Kerkweg, volledig afgewaardeerd en de boekwaarde van 22 ha van 2de fase A18 Bedrijvenpark toegevoegd. De totale omvang aan het eind van het jaar bedraagt 49,3 ha met een waarde van € 8.3 mln., voor een specificatie verwijzen we naar de bijlage "verloopstaat gronden 2017".

4. Grondverkopen

De totale geraamde verkoopopgave opgenomen in het MPG 2017 voor de komende 7 jaar bedraagt 523 woningkavels met een geraamde opbrengst van € 37,5 mln.

En voor het A18 Bedrijvenpark is dat 61,5 ha voor de komende 20 jaar, met een geraamde opbrengst van € 80,8 mln (incl. 2de fase A18 Bedrijvenpark).

Woningbouw

Voor de grondverkopen van de woningbouw werd in het MPG 2017 voor het jaar 2017 een bedrag geraamd van € 7,7 mln. Er is een bedrag van € 10,8 mln gerealiseerd. De verkoop betreft 152 woningbouw kavels, waarvan 66 dure en 86 betaalbare kavels (< € 60.000). De ramingen zijn ruimschoots gehaald. Dat geldt ook voor de overall fasering risico calculatie, waarin we uitgaan van 8 dure en 40 betaalbare kavels. Bij de actualisatie van het MPG 2018 zullen we het risico-profiel van de fasering bijstellen.

Het 7-jaars gemiddelde van de verkoopopbrengst voor woningen, zoals opgenomen in onderstaande grafiek, is gestegen en komt op het niveau van. € 4,6 mln per jaar.

Bedrijventerreinen

Voor de bedrijventerreinen is 3.4 ha verkocht. De verkopen betreffen:

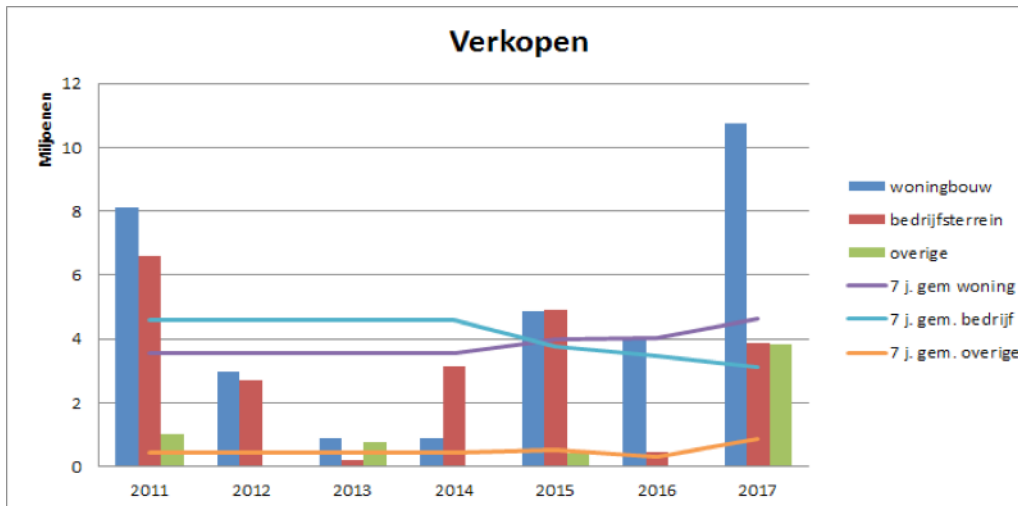
- een verkoop van 0,9 ha op Verheulswede, die niet geraamd is (project afgesloten) en
- 2,5 ha op het A18 Bedrijvenpark, terwijl 3 ha geraamd was.

Het 7-jaars gemiddelde van de verkoopopbrengst voor bedrijven/kantoren daalt licht naar een niveau van € 3,1 mln en ligt onder het niveau van de raming van het A18 bedrijvenpark (€ 3,8 mln).

Overige gronden

De verkoop in 2017 betreft 7,2 ha grond aan de Keppelsweg/IJsselstraat (project Heelweg/Saronix) t.b.v. de supermarktlocatie en is inclusief de doorverkoop van de aangekochte grond van Site aan een tijdelijke ontwikkelaar, conform de afspraken in relatie tot de herziene woningbouwstrategie. Het 7-jaars gemiddelde van de overige grondopbrengsten stijgt naar een niveau van € 0,9 mln.

Onderstaand overzicht is een weergave van de verkopen van de afgelopen jaren. De lijn vertegenwoordigt het 7-jaars gemiddelde van de afgelopen jaren. M.i.v. 2014 wordt het 7-jaars gemiddelde bijgehouden.

5. Risico's bouwgrondexploitaties

De reserve bouwgrondexploitaties is conform het raadsbesluit van 8 juni 2017 met betrekking tot reserves en voorzieningen, toegevoegd aan de algemene reserve.

In deze paragraaf beschouwen we alleen de risico's voor de grondexploitaties die worden meegenomen bij de toelichting op ons het weerstandvermogen.

In het MPG 2017 hebben we de risico's gekwantificeerd voor een bedrag van € 10,2 mln.

Als gevolg van het treffen van een voorziening voor mogelijke de afwaardering van de 2de fase A18 Bedrijvenpark vervallen de risico's voor dit project (risicokaart en algemene risico ad € 1,8 mln). Daardoor wordt het totaal van de risico's € 8,4 mln. voor de grondexploitaties.

Bij de actualisaties in 2018 van de grondexploitaties zullen we de risico's in zijn totaliteit opnieuw beschouwen. Gelet op de verkopen voor de woningbouwkwavels van het afgelopen jaar, waarin de raming ruimschoots zijn gehaald, zal het overall faseringsrisico voor de woningbouw positief worden bijgesteld.

6. Kredieten

Op 8 juni 2017 zijn door de raad kredieten verstrekt. Deze aanvraag is gebaseerd op de gerealiseerde uitgaven tot en met 2016 (boekwaarde) en de nog te realiseren uitgaven in 2017 en 2018. Deze jaarschijven van nog te realiseren uitgaven en inkomsten zijn opgenomen in de gemeente begroting. In totaal is er voor de grondexploitaties een bedrag verstrekt van € 161,2 mln. en in werkelijkheid is € 151.2 mln. benut en blijft binnen het krediet.

Verlooptaat gronden 2017																
Grondexploitaites																
Begin	0	1	2	3	4	5	6	6	7	bedragen x € 1.000,						
	Verwringingen	Bouwfijmaken	Plan en VAT kosten	Woonfijmaken	Diverse kosten	Fondsafdracht	Rente en Beheer	Overge opbrengsten	Bijdrage reserve/voorziening	Gronddoverkoop	Resultaat act 4-6	Overheveling naar MVA	Eindstand 31-dec-17	Voorziening 31-dec-17	Oppervlakte m2 nog te verkopen	Waarde € per m2 inclusief voorziening
01-jan-17																
Grondexploitaites in exploitatie (Voorraden)																
A18 Bedrijvenpark 1ste fase	40.947	0	230	0	107	0	986	-9	0	-2.975	0	0	39.516	-1.944	351910	€ 107
A18 bedrijvenpark 2e fase	12.069	437	0	0	0	0	313	0	-6.166	0	0	-6.653	0			
Vijverberg zuid	6.678	0	0	87	351	825	169	-492	0	-6.573	0	0	1.569		21049	€ 75
Heideslag	5.090	0	109	54	256	10	138	155	-23	0	-1.456	0	4.334		28421	€ 152
Heelweg	913	1.752	19	55	32	17	140	29	-19	-2.138	-4.045	1.509	-1.736		1692	-€ 1.026
Lookwarter	2.600	0	2	14	2	289	75	78	-9	-297	0	0	2.127	-2.561	1375	-€ 316
Iseldoks HBB	10.550	36	691	281	72	146	0	322	-758	0	-1.700	0	9.640	-4.474	13934	€ 371
Totaal Voorraden	78.846	2.226	1.052	721	713	1.094	1.177	2.053	-1.309	-8.601	-17.377	-6.653	55.450	-8.979	418381	
MVA Gronden niet in exploitatie																
Ruimzicht	131															
De Veentjes 2e fase	90				5	0	3	0					131		21780	€ 6
Wonen op het Randje	45				0	0	1	0					90		15000	€ 6
Veemarkt										-176	162		45		7500	€ 6
Spinbaan Brew inc					3	10	0	0					0			
Hamburger Zuid (kantoren)					0	0	0	0					0			
Hollerhoek					0	0	0	-31			31		0			
De Pas t Straatje	16												16		2600	€ 6
Bedrijventer Wijnbergen													0			
Bethlehemstraat													0			
Lamswoerde	24												24		3995	€ 6
Nieuwe Kerkweg	132												0			
Europaweg Reer voorz.	50												50		8315	€ 6
Wynbergen Wonen oosten	637				4	0	20	0					637		106133	€ 6
A18 bedrijvenpark 2e fase	0											6.653	6.653		219680	€ 30
Heideslag 2e fase	651												651		108514	€ 6
Grondvallen Bedrijvenweg					16	191	0	0					0			
Revitalisering Verheulswide					2	0	0	0					0			
Exploitatie overeenkomsten					0	0	0	0					0			
Expl. ov. Wijnbergen MktWest					-3	0	657	0	-687				0			
Wijnbergen EVZ					0	0	0	133	-133				0			
Totaal MVA	1.775	0	0	11	0	31	1.080	189	-1.072	0	-1.088	6.653	8.296		493517	
Totaal generaal	80.621	2.226	1.052	732	713	1.125	2.257	2.242	-2.381	-8.601	-18.465	0	63.746	-8.979		

Inleiding

Met rechtmatigheid bedoelen we het voldoen aan interne en externe wet- en regelgeving. De externe regelgeving omvat alle regelgeving van hogere overheidsorganen. De interne regelgeving omvat minimaal alle door de raad genomen besluiten. Dit zijn bijvoorbeeld separate raadsbesluiten, maar ook verordeningen en besluiten rondom de jaarrekeningen, begrotingen en kadernota's. Uw raad heeft via het controleprotocol en met het bijbehorende normenkader 2017 (vastgesteld door het college) alle voor de betreffende gemeente relevante wet- en regelgeving van toepassing verklaard voor de rechtmatigheidstoets. Het normenkader fungeert als belangrijkste uitgangspunt voor de rechtmatigheidscontrole door de accountant.

In artikel 213 van de Gemeentewet staat dat de accountant jaarlijks een verklaring moet afgeven over de mate waarin de gemeente rechtmatig handelt. Dit betreft de rechtmatigheidsverklaring. Deze heeft uitsluitend betrekking op de financiële rechtmatigheid en dekt dus niet de rechtmatigheid van al het gemeentelijk handelen af en beoogt dus geen volledige juridische control.

De rechtmatigheidsverklaring wordt nu nog door de accountant afgegeven. In de toekomst zal niet langer de accountant dat doen, maar moet het college die verklaring zelf afgeven. Dat is het zogenaamde In Control Statement (ICS). Wel moet de accountant aangeven of het ICS van het college getrouw is. In die zin blijft de accountant over de schouder van het college meekijken. Naar verwachting wordt dit in 2020 ingevoerd.

Focus van de accountant in relatie tot rechtmatigheid

In het controleprotocol is geregeld wat de accountant, in opdracht van uw raad, doet om zich een oordeel te vormen over de Jaarrekening 2017 van de gemeente Doetinchem, voor wat betreft de onderdelen getrouwheid en rechtmatigheid. In deze paragraaf gaat het primair om de bevindingen van de accountant inzake de financiële rechtmatigheid van het gemeentelijk handelen in 2017. Het controleprotocol wordt jaarlijks, samen met het dienstverleningsplan van de accountant, ter besluitvorming voorgelegd aan de raad.

Het kader dat de accountant beschikbaar heeft is het door het college vastgestelde normenkader 2017, waarin de verordeningen en andere kaderstellende raadsbesluiten zijn opgenomen. Het normenkader wordt jaarlijks gescreend op gewijzigde interne en externe regelgeving. Aan de hand van deze screening wordt het kader bijgesteld en door het college vastgesteld. Dit wordt vervolgens ter kennisname aangeboden aan de raad.

De criteria die de accountant hanteert bij de beoordeling van de rechtmatigheid zijn:

- Het begrotingscriterium;
- Het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium (hierna te noemen: M&O-criterium);
- Het voorwaardencriterium.

Hieronder staan de goedkeuringstoleranties voor de accountant die uw raad in het controleprotocol heeft vastgesteld. Deze percentages gelden over het totaal van lasten in de jaarrekening. Voor 2017 gaat het om € 270 miljoen.

Tenslotte zijn de rapporteringstoleranties van belang. Uitgangspunt bij de rapporteringstoleranties is dat geconstateerde fouten en onzekerheden in principe in het rapport van bevindingen vermeld worden zodra deze de vermelde percentages overschrijden. Het staat de accountant daarnaast vrij om naar eigen inzicht belangrijke bevindingen in het verslag op te nemen.

Strekking accountantsverklaring				
Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	<1%	>1%<3%	-	>3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	<3%	>3%<10%	>10%	-

Ontwikkelingen in 2017

Ook in 2017 zijn er weer stappen gezet om het proces ten aanzien van de interne beheersing te verbeteren. Zo is gestart met een nieuwe werkwijze, waarbij er duidelijker aansluiting is gezocht bij de rapportages van onze accountant. In het jaar zijn er twee momenten waarop de accountant zijn bevindingen presenteert. Dit zijn de board- en managementletter en het rapport van bevindingen. Om sterker de nadruk te kunnen leggen op het coördineren van processen van interne controle wordt nu specifiek geadviseerd over de bevindingen van de accountant in de boardletter en het rapport van bevindingen. In deze documenten wordt gerapporteerd over de voortgang en voorgestelde acties.

De verschillende bevindingen en voorgestelde acties zijn geordend in een actielijst. Deze lijst is bedoeld voor het management en vormt mede de basis voor het gesprek met de accountant. Hierin staan o.a. de herkomst van het onderwerp en de status.

De accountant rapporteert in de boardletter aan de raad en het college over de werking van de administratieve organisatie (interne beheersing en controle). Ondanks dat de accountant feitelijk in opdracht werkt van de raad, betreft dit onderdeel van het werk, de bedrijfsvoering. Aangezien dit de verantwoordelijkheid is van het management en het college, rapporteert de accountant de bevindingen in de managementletter aan het management. Met een raadsmededeling geeft het college een reactie op de boardletter, zodat de raad weet hoe het college omgaat met de bevindingen van de accountant. Met de boardletter wordt een bijdrage geleverd aan de controlerende rol van uw raad, in aanloop naar de controle van de jaarrekening.

Naar aanleiding van de interim controle constateerde onze accountant in de managementletter dat er binnen de gemeente meer aandacht is voor interne controle. Echter vraagt hij via de managementletter(s) steeds aandacht voor verbetering van de interne beheersing en rechtmatigheid. Ook ambtelijk zijn er verschillende verbetermogelijkheden aangedragen. Daarom stellen we in 2018 een Kwaliteitsplan Interne Beheersing op, waarbij de procesgerichte aanpak is geborgd voor de komende jaren. Bij deze aanpak ligt de focus op het sturen op risico's. Met deze herijking anticiperen wij ook op de invoering van het In Control Statement.

Het begrotingscriterium

Dit criterium houdt in dat financiële beheershandelingen tot stand moeten zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende programma's. Met andere woorden: zijn de bij een programma horende budgetten en kredieten niet overschreden. Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium wordt getoetst of het budgetrecht van de raad is gerespecteerd. Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen worden gemeld bij de gemeenteraad zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Hieraan is invulling gegeven met de bestuurlijke monitor en de technische wijziging van de begroting. Zo worden prestaties, planning en budgetten gevolgd. Indien een wijziging van de begroting niet meer in het jaar zelf is of kon worden voorgelegd aan de raad zijn bestedingen boven het begrotingsbedrag strikt genomen onrechtmatig. Gaat het echter om overschrijdingen binnen het door de raad uitgezette beleid én worden ze goed herkenbaar opgenomen in de jaarrekening, dan kan de raad deze uitgaven alsnog autori-

seren. Doen dergelijke situaties zich voor, dan nemen we die in deze paragraaf op en vragen we de raad hiermee deze alsnog goed te keuren. De accountant moet deze overschrijdingen overigens wel opnemen in zijn verslag van bevindingen aangezien hij zijn verklaring afgeeft bij de door het college opgemaakte jaarrekening en voor hem dan dus nog niet vaststaat of de raad de overschrijdingen ook inderdaad zal autoriseren.

De algemene lijn is dus dat begrotingsoverschrijdingen die binnen de beleidskaders van de raad passen niet worden meegewogen in het accountantsoordeel. Daarnaast worden nog negen soorten begrotingsoverschrijdingen onderscheiden. Hierna worden ze weergegeven met hun gevolg voor de rechtmatigheid:

Onrechtmatig, maar telt niet mee voor het oordeel	Onrechtmatig en telt mee voor het oordeel
1. Overschrijding, gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten	5. Overschrijding, niet passend binnen beleid, tegen beter weten in niet gemeld
2. Overschrijding bij open einde (subsidie) regelingen	6. Overschrijding, passend binnen beleid, tegen beter weten in niet gemeld
3. Overschrijding door activiteiten als boetes, procedures en naheffingsaanslagen na het verantwoordingsjaar	7. Overschrijding, gecompenseerd door niet direct gerelateerde extra inkomsten waarbij de raad nog geen besluit heeft genomen over die extra inkomsten
4. Overschrijding op investeringen met als gevolg hogere kapitaalslasten in jaren na investeren	8. Overschrijding door activiteiten als boetes, procedures en naheffingsaanslagen tijdens het verantwoordingsjaar
	9. Overschrijding op investeringen met als gevolg hogere kapitaalslasten in het jaar van investeren

Tenslotte is het nog mogelijk dat budgetafwijkingen weliswaar in financiële zin binnen de begroting blijven maar dat er aanzienlijk minder prestaties geleverd zijn c.q. andere activiteiten ontplooid zijn dan in de begroting specifiek als doelstelling was aangegeven. Het gaat dan om afwijkingen van de beoogde prestaties. Neemt de accountant deze waar, dan heeft dit geen gevolgen voor de strekking van het rechtmatigheidsoordeel in de controleverklaring.

Bevindingen ten aanzien van het begrotingscriterium

Wij hebben de jaarrekening 2017 op programmaniveau beoordeeld op overschrijdingen. Alleen de lastenkant is in de toets betrokken.

Progr.	Omschrijving programma	Lasten begroot	Lasten werkelijk	Saldo
0	Bestuur, organisatie bedrijfsvoering en algemene financiële middelen	37.335	55.544	-18.209
1	Openbare orde en veiligheid	4.258	4.467	-209
2	Bereikbaarheid	10.983	10.950	33
3	Economie en werk	4.502	13.934	-9.432
4	Onderwijs	8.659	11.941	-3.282
5	Sport, recreatie, cultuur en cultuurhistorie	16.126	16.323	-197
6	Sociaal domein	109.804	115.169	-5.365
7	Duurzaamheid en milieu	10.892	11.209	-317
8	Wonen en woonomgeving	14.728	28.539	-13.811
Totaal programma's		217.286	268.075	-50.789

Toelichting

Er is sprake van begrotingsoverschrijding op bijna alle programma's. Een deel van deze overschrijdingen past binnen de beleidskaders van de raad. Dit wordt derhalve niet meegewogen in het accountantsoordeel. Bij de resterende overschrijdingen is sprake van overschrijdingen waar hogere opbrengsten, in de vorm van bijdragen van derden of onttrekkingen aan reserves of voorzieningen/transitoria, tegenover staan. Hierdoor is van onrechtmatigheid, relevant voor het accountantsoordeel, geen sprake.

Het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium (M&O-criterium)

M&O kan zich op vele terreinen en in verschillende vormen voordoen. Onder misbruik wordt verstaan het opzettelijk niet, niet tijdig, onjuist of onvolledig verstrekken van gegevens met als doel ten onrechte (te hoge) subsidies of uitkeringen te verkrijgen of niet dan wel een te laag bedrag aan heffingen aan de overheid te betalen.

Onder oneigenlijk gebruik wordt verstaan het volgens de regels van de wet, maar in strijd met de bedoeling van de wet, verkrijgen van (te hoge) subsidies of uitkeringen, alsmede het niet of tot een te laag bedrag betalen van heffingen aan de overheid.

De gemeente moet door M&O-beleid en interne procedures de risico's hiervan beheersen en tot een minimum beperken. Het beperken van risico's moet worden bereikt door een mix van maatregelen. Bij misbruik (fraude) passen maatregelen als fraudepreventie, controle, fraudeopsporing en sancties. Bij oneigenlijk gebruik passen maatregelen als voorlichting, controle en actualisering van wet- en regelgeving. Misbruik is onrechtmatig, oneigenlijk gebruik niet. Voor eigen regelgeving bepaalt uw raad zelf hoever u gaat in de eisen die aan het M&O-beleid te stellen zijn.

De accountant ziet vooral toe op de actualiteit van het M&O-beleid, de feitelijke naleving daarvan, de eventuele daaraan verbonden risico's voor de gemeente en de uitkomsten van interne controles en evaluaties.

De gemeente Doetinchem beschikt niet over een nota M&O-beleid en daardoor kan dit criterium voor 2017 niet worden getoetst aan het beleid. Wel zijn er afdelings specifieke maatregelen getroffen om misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan, zoals het vier-ogen-principe en functiescheiding. Wel zijn dit onderwerpen die blijvend aandacht vragen en de komende jaren verder ontwikkeld worden.

Het voorwaardencriterium

Besteding en inning van gelden door de gemeente zijn aan bepaalde voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden liggen vast in wetten en regels van hogere overheden en de (eigen) gemeentelijke regelgeving. Met de vaststelling van het normenkader 2017 heeft het college exact bepaald welke (eigen) voorwaarden dit zijn. Uw raad heeft middels een raadsmededeling (2018-04) kennisgenomen van dit besluit. Belangrijk hierbij is dat de financiële voorwaarden onverkort van toepassing zijn op alle regels. Bij de financiële voorwaarden gaat het bijvoorbeeld om het recht op een subsidie of uitkering (de juiste doelgroep), de hoogte (de juiste berekening) en de duur (eenmalig, jaarlijks). Daarnaast zijn er ook niet-financiële voorwaarden, zoals bijvoorbeeld de

ingangsdatum van een regel, de termijnen voor aanvragen, gereedmeldingen en toekenningen, het nemen van een beslissing door het bevoegde orgaan of de bevoegde persoon en het verkrijgen en bewaren van bewijsstukken. Voor rechtmatigheid zijn alleen de financiële voorwaarden van belang. Bij de interne controles is echter ook gekeken naar de uitvoering van verordeningen, processen en beheersmaatregelen. Voor enkele activiteiten lichten we dit nader toe.

Bouwleges, belastingen en rechten

Met het oog op de bouwleges is de invoering van de WABO, de digitalisering van OLO en de invoering van de BAG en de daarmee gepaard gaande ontwikkelingen een moeizaam proces geweest. Daarbij is permanent aandacht besteed aan mogelijke verbeteringen. Hoewel het inregelen van de ICT omvangrijk is geweest loopt het proces van de aanvraag tot en met het vaststellen van de legesnota nagenoeg digitaal. Alle berekeningen die ten grondslag liggen aan de berekening van de legesnota worden gecontroleerd op basis van het zogenaamde vier-ogen-principe. Daarmee zijn aanbevelingen uit eerdere controles goed opgevolgd. Bij de interne controle zijn geen fouten geconstateerd.

Ten aanzien van de belastingen en rechten zijn de volgende belastingen en heffingen onderzocht: onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing en reinigingsrechten, rioolheffing, hondenbelasting, baatbelastingen, reclamebelasting. Uit onderzoek zijn geen onjuistheden geconstateerd. Wel worden de volgende aanbevelingen gedaan naar aanleiding van de controle op de procedures en regelgeving:

1. De verordeningen worden elk jaar aangepast en vastgesteld. Sommige beleidsregels zijn verouderd of niet aanwezig. Zorg dat de beleidsregels worden uitgebreid en vernieuwd. Voorbeelden hiervan zijn beleidsregels voor het aanwijzen van een belastingplichtige in een keuzesituatie.
2. Breng in kaart welke soorten objecten nog niet in de rioolheffing betrokken zijn en onderzoek of het wenselijk is deze in de rioolheffing te betrekken. Dit moet nog in kaart worden gebracht en onderzocht worden.

Subsidies

Er zijn geen fouten geconstateerd in het proces voor de subsidieverlening. Echter biedt het proces nog wel mogelijkheden voor verbetering. Zo willen we de systemen voor de vastlegging van subsidies en de verantwoording hierover verbeteren, waardoor de kans op fouten en fraude wordt beperkt. In 2018 worden de eerste stappen gezet voor de verbetering van dit proces.

Personeel en Organisatie (P&O)

Het aantal geconstateerde afwijkingen ligt met 1% in 2017 weer lager dan in 2016 (1,5%) en 2015 (4,7). De doorgevoerde verbeteringen hebben geleid tot een verdere afname van de gevonden afwijkingen. Echter hebben een aantal controles niet direct na verwerking plaatsgevonden. Daardoor kunnen opmerkingen vanuit de controles niet meteen in de bedrijfsvoering meegenomen worden, waardoor we niet optimaal gebruik maken van de bevindingen uit de controles. Dit is een punt van aandacht. Daarom zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd:

- Per maart 2018 is de interne controle bij een andere medewerker belegd, in de verwachting dat dit bijdraagt aan een tijdige interne controle.
- De verwerking van alle werkgevers is gecentraliseerd. Er was sprake van verschillende verwerkingsdata. Dit had als gevolg dat P&O met drie verschillende processen (in tijd) tegelijkertijd aan het werk waren. Per 1 januari 2017 hebben alle werkgevers dezelfde uitbetaaldatum, waardoor er meer overzicht is over wat er wanneer moet gebeuren. Dit draagt bij aan het verder structureren van de werkzaamheden binnen de salarisadministratie.

En worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- Aandacht voor opbergen van onderliggende stukken. In 2017 is veel aandacht besteed aan inrichtingsvraagstukken, waaronder functiescheiding en het meer bundelen van processen (een verwerkingsdatum). In 2018 wordt dit verder uitgewerkt. Het archiveren van onderliggende stukken is een belangrijke factor. Het systeem klopt, maar helaas is dit niet altijd voldoende en vraagt dat ook om discipline en tijd om conform het systeem te werken.
- Terugkoppeling controles. Elke maand de interne controle uitvoeren en doorspreken met de personeels-/salarisadministratie en deze jaarcontrole periodiek agenderen voor het werkoverleg van Team P&O. De verwachting is dat het elders beleggen van de interne controle hier een belangrijke bijdrage aan kan leveren.

Financiële administratie

De ervaringen uit 2017 hebben geleid tot een aantal verbeteringen in 2018. Zo wordt er vanaf 2018 jaarlijks een IC-kalender opgesteld. Het doel is om een juist beeld te krijgen bij het risico-gericht in control zijn en het bijsturen en verbeteren van processen binnen het team. Ook helpt de kalender bij het verstevigen en verduidelijken van de functie van de intern controleur binnen het team.

Sociaal domein

Door veel verschillende oorzaken bleek het voor het sociaal domein, specifiek voor Wmo en Jeugdhulp in boekjaar 2015 erg lastig te zijn om de controle op haar eigen jaarrekening tot een goed einde te brengen. Ook in het controlejaar 2017 hebben we opnieuw gemerkt, net als bij aanbieders en ketenpartners zoals de Sociale Verzekeringsbank (SVB), dat waarschijnlijk nog niet alle problemen uit 2015 en 2016 zijn opgelost. De Handreiking Stappenplan gemeentelijke controleaanpak van het I-sociaal domein is gevolgd voor het opstellen van het controleplan 2017 sociaal domein. Een samenspel van verschillende controlemiddelen zal de gemeente zekerheid moeten geven in de jaarrekeningcontrole. In dit controleplan heeft de gemeente de keuzes vastgelegd over welke controlemiddelen nodig, mogelijk en efficiënt zijn voor een sluitende controleaanpak. Het gebruik van het Gegevensknooppunt (GGK) door de gemeente, zorgaanbieders en andere ketenpartners is een voorbeeld van een controlemiddel. Op het Gegevensknooppunt wisselen gemeente en zorgaanbieders beveiligd digitaal gegevens uit via het berichtenverkeer. Het gebruik van het Gegevensknooppunt heeft een grote positieve ontwikkeling doorgemaakt in 2017. Zo zijn de bedrijfsprocessen ingericht op het gebruik van het berichtenverkeer en leidt het tot een sluitende registratie. Een goede sluitende registratie van bijvoorbeeld de toewijzing van zorg, de start van de zorg en einde zorg en declaratie betekent dat de gerealiseerde zorginzet op orde is.

Integriteitsmonitor gemeente Doetinchem 2017

De integriteitsmonitor maakt inzichtelijk wat in onze organisatie wordt gedaan op het gebied van integriteit. Jaarlijks vindt er een actualisatie plaats van het integriteitsbeleid en een evaluatie van de naleving daarvan.

De monitoring 2017 wijst uit, dat de gemeente Doetinchem voldoet aan de wettelijke normen en basisnormen. Ook onderneemt zij voor haar medewerkers voldoende actie om het individueel integriteitsbesef levend te houden en zo nodig aan te wakkeren.

Toch wijst – op beperkt individueel niveau – het register meldingen uit, dat daar waar de integriteit in het gedrang komt vooral sprake is van onvoldoende besef van rol en positie.

Daarom blijft het van belang, dat integriteit een regelmatig terugkerend agendapunt tijdens werkoverleggen blijft, waarbij men vertrouwelijk elkaar spiegelt over concrete situaties. De check wijst uit, dat integriteit nog geen regelmatig terugkerend thema is tijdens werkoverleggen.

De leden van de gemeenteraad van Doetinchem hebben besloten elk kwartaal in beslotenheid ruimte in de vergaderagenda te maken voor overleg over actuele thema's en gebeurtenissen. En met succes. Ook voor het ambtenarenkorps zou dit een goede werkwijze kunnen zijn. Het werkoverleg is hét middel om snel en adequaat actuele zaken te bespreken. De adviseurs p&o kunnen hierbij een aanjaagfunctie vervullen.

In 2017 deden zich twee ambtelijke integriteitskwetsies voor, waarbij de gemeente Doetinchem werd geconfronteerd met de vraag hoe te handelen.

De eerste kwetsie betrof kwetsende opmerkingen in een tweet, de tweede betrof een aanscherping van de regels voor het gratis ontvangen van goederen van derden.

Gemiddeld genomen is de organisatie zich zeer bewust van integriteitsissues en risico's. Om dit bewustzijn actueel te houden is in 2017 opnieuw een kennistoets gehouden. Uiteraard betreft het een continue proces en kennis die onderhouden moet worden, waarin het belangrijk is om met elkaar hierover het gesprek te blijven aan gaan.

Jaarrekening

Hoofdstuk 3

**Jaarrekeningresultaat 2017,
analyse en overzicht van (incidentele)
baten en lasten,
overzicht programma's/taakvelden**

Hoofdstuk 3: Het jaarrekeningresultaat, analyse en overzicht van (incidentele) baten en lasten in de jaarrekening 2017

In dit hoofdstuk informeren we u over de rekeningresultaten 2017 en de resultaatbestemmingen.

Ook ziet u welke gevolgen de resultaten hebben op de algemene reserve. Het financiële resultaat 2017 is het resultaat ten opzichte van de bijstellingen op de begroting 2017. Die bijstellingen gebeurden in de Bestuurlijke monitor van 2017 en door besluiten van de raad op specifieke onderwerpen.

Samenvatting rekeningresultaten 2017 en gevolgen algemene reserve

We sluiten het rekeningjaar 2017 af met een bruto resultaat op de reguliere begroting van € 1.892.000 voordelig. We stellen voor om € 2.726.000 door te schuiven naar de begroting 2018. Het netto resultaat op de reguliere begroting 2017 komt hiermee op € 834.000 nadelig.

Het rekeningresultaat 2017 is samengevat in het volgende overzicht:

Rekeningresultaat 2017 (bedragen in €)	bruto resultaat
Gerealiseerde resultaat voor mutaties in reserves	-2.033.000
Mutaties in reserves	3.925.000
Gerealiseerde resultaat na mutaties in reserves	1.892.000
Rekeningresultaat 2017 (bedragen in €)	resultaat
Bruto resultaat	1.892.000
Bestemmingsvoorstellen/over te hevelen budgetten naar 2018	-2.726.000
Netto resultaat bestemd voor reserves	-834.000

Gevolgen rekeningresultaten op de algemene reserve

Op 8 juni 2017 heeft de raad besloten dat we per 1 januari 2017 één algemene reserve kennen. De algemene reserve grondexploitatie en de reserve sociaal domein zijn opgeheven. Hierboven genoemd resultaat van de jaarrekening 2017 beïnvloedt het saldo van de algemene reserve.

Algemene reserve per 31/12/2017		bedragen in €
na verwerking voorstel resultaatbestemming		
Saldo voor resultaatbestemming		20.425.000
Mutatie resultaat na bestemmingsvoorstellen		-834.000
Algemene reserve na resultaatbestemming		19.591.000

Bestemmingsvoorstellen / over te hevelen budgetten naar 2018

Algemene toelichting op de bestemmingsvoorstellen

Een deel van het resultaat op de reguliere begroting heeft betrekking op activiteiten die nog in uitvoering zijn en doorlopen in 2018 en volgende jaren. Het gaat om € 2.726.000 die in eerste instantie vrijvalt in het rekeningresultaat 2017. Hierna leest u per onderwerp de aanleiding en het voorstel tot "overboeken" van dit deel van het resultaat naar 2018.

Bestemmingsvoorstellen 2017		bedragen in €
1	West Indische Buurt	466.000
2	Dorpshart Wehl	50.000
3	Omgevingswet	20.000
4	Herindicaties	190.000
5	In 2017 ontvangen verkoopopbrengst gronden naar 2018	2.000.000
Totaal		2.726.000

1. West Indische buurt **€ 466.000**

Met raadsmededeling 2018-13 hebben wij u geïnformeerd over het verloop en resultaat van de tweede fase en de start van de derde fase van de pilot West Indische buurt.

Zoals we in die raadsmededeling gemeld hebben, heeft de tweede fase langer geduurd dan gepland. Mede hierdoor is het budget van 2017 niet volledig ingezet en daardoor vrijgefallen in het jaarrekeningresultaat 2017. Deze middelen hebben we wel nodig voor het vervolg van het project in 2018. Daarom stellen we voor de nog beschikbare middelen van 2017 ad € 466.000 te bestemmen voor 2018.

2. Dorpshart Wehl **€ 50.000**

In de Voorjaarsnota 2017 zijn incidentele budgetten beschikbaar gesteld voor het toekomst bestendig maken van het dorpshart van Wehl: € 50.000 voor 2017 en € 200.000 voor 2018. In 2017 is het budget niet gebruikt. Voorstel is dan ook om het resterend budget uit 2017 over te boeken naar 2018 en dan van het gehele budget (€ 50.000 plus € 200.000) een projectbudget te maken.

3. Omgevingswet **€ 20.000**

In de voorjaarsnota 2017 zijn incidentele budgetten beschikbaar gesteld voor de voorbereiding en uitvoering van de omgevingswet: € 50.000 voor 2017; 2018 € 150.000 en 2019 € 150.000. De lange duur van dit traject en onzekerheden over diverse onderdelen, maakt dat het lastig is om per jaar exact te begroten. Voorstel is dan ook om het resterend budget uit 2017 ad € 20.000 over te boeken naar 2018 en van het resterend budget een projectbudget te maken.

4. Herindicaties **€ 190.000**

Met de bestuurlijke monitor 2017 is budget beschikbaar gesteld voor het project herbeoordelingen. Dit budget is in 2017 niet geheel gebruikt. Het project is in 2017 ook niet geheel afgerond en is in het eerste kwartaal 2018 voortgezet. De uitgaven in het eerste kwartaal 2018 worden geraamd op € 190.000. Deze kunnen worden gedekt uit het niet bestede deel van het budget 2017. Wij stellen daarom voor om € 190.000 te bestemmen voor de uitgaven in 2018.

5. In 2017 ontvangen verkoopopbrengst naar 2018 **€ 2.000.000**

Op de grondexploitatie hebben wij over 2017 een resultaat van netto € 46.000 negatief gerealiseerd. Dat is inclusief een voordeel van € 2 mln door grondverkoop. In de Voorjaarsnota 2017 werd -als gevolg het aantrekken van de markt en de belangstelling voor de moeilijk te verkopen kavels van afgesloten grondexploitaties- een opbrengst geraamd van € 2 mln voor het begrotingsjaar 2018.

Die verkopen zijn gerealiseerd in 2017 (supermarkt/verheulsweide/veemarkt) waardoor ook de opbrengst landt in het rekeningresultaat 2017. We moeten nu dus het bedrag van € 2 mln bestemmen voor het jaar 2018 omdat we het via de Voorjaarsnota 2017 al in dat jaar hebben ingeboekt. Het bruto-resultaat op de grondexploitatie komt daarmee uit op € 2 mln negatief. Verderop in dit hoofdstuk lichten we toe hoe dit ontstaan is.

Resultaat begroting

Het resultaat op de begroting na bestemmingsvoorstellen bedraagt € 834.000 nadelig. Uit het resultaat lichten we de posten groter dan € 75.000 toe. Dit zijn:

Netto resultaat		bedragen in €
1	Personele lasten	-132.000
2	Kapitaallasten	10.000
3	Voorziening bestuurders	444.000
4	Te ontvangen BTW op reïntegratiekosten	1.850.000
5	Parkeerbijdrage Ambachtstraat 4	250.000
6	Registratie Niet Ingezetenen	97.000
7	Overhead	-335.000
8	Gemeentefonds	500.000
9	Onvoorzene uitgaven	131.000
10	Nominale ontwikkelingen	211.000
11	FLO brandweer	-118.000
12	Grondexploitatie	-2.046.000
13	Leerlingenvervoer	195.000
14	Sociaal domein	-1.524.000
15	Voorziening Torenstad	-491.000
16	Verschillen < 75.000	124.000
Totaal resultaat na bestemmingsvoorstellen		-834.000

1. Personeelsgerelateerde budgetten

€ 132.000 N

Op de personeel gerelateerde budgetten zien we per saldo een tekort van € 132.000. Dit is op te delen in een deel loon- en inhuurkosten en een deel hieraan gerelateerde budgetten. Het nadeel op de loon- en inhuurkosten wordt voor een groot deel veroorzaakt door de uitloop- en garantie schalen en de (relatief) dure inhuur op vacante ruimte.

Het fenomeen van uitloopschalen is afgeschaft voor diegenen die na januari 2016 in dienst zijn gekomen. Op korte termijn is dit effect nauwelijks te beïnvloeden.

Overigens hebben wij via de jaarrekening de werkelijke loonkosten doorberekend naar investeringskredieten waar wij op begrotingsbasis uitgaven van normbedragen. Dit heeft het nadeel op de loonkosten met ca. € 150.000 gedempt.

Budgetposten	resultaat 2017
Loon- en inhuurkosten	-373.000
vervanging bij ziekte	-2.000
ww-voorziening eigen personeel	-51.000
werving en selectie	109.000
opleiding	185.000
Totaal	- € 132.000

2. Kapitaallasten

€ 10.000 V

Rente en investeringslasten geven dit jaar een voordeel van per saldo € 10.000.

Als gevolg van de lage rentestanden en fiscale maatregelen waarbij gemeentepersoneel extra belasting moet betalen voor een gemeentehypotheek zijn leningen aan gemeentepersoneel vervoegd en boetevrij afgelost.

In 2017 hebben wij hierop geanticipeerd door de ramingen bij de bestuurlijke monitor met € 300.000 naar beneden bij te stellen.

3. Voorzieningen bestuurders	€ 444.000 V
a. Wachtgeld- en outplacementvoorziening bestuurders	€ 80.000 N
<p>Vanaf 2015 mogen wij alleen een voorziening voor wachtgeldverplichting aanhouden voor verplichtingen van bestuurders die daadwerkelijk wachtgeld ontvangen. Het gevolg van deze aanpassing is dat ontwikkelingen in de wachtgeld verplichtingen grote effecten kunnen hebben op het resultaat van de jaarrekeningen. Voor 2017 ontstaat er een negatief effect op de wachtgeldverplichting van € 80.000.</p>	
b. Pensioenvoorziening bestuurders	€ 524.000 V
<p>Op de voorziening bestuurderspensioenen zien we een voordeel van € 524.000. Dit wordt veroorzaakt door de stijging van de gehanteerde rekenrente. De aan te houden voorziening op basis van de actuariële waarde per eind 2017 kan hierdoor naar beneden worden bijgesteld met € 314.000 en daarnaast behoeft er voor 2017 geen dotatie aan de voorziening plaats te vinden van € 210.000.</p> <p>Als grondslag voor de berekening van de actuariële waarde wordt de laatste publicatie van het ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelatie gehanteerd.</p>	
4. Te ontvangen BTW op reïntegratiekosten 2005-2014	€ 1.850.000 V
<p>PricewaterhouseCoopers (PWC) heeft namens gemeente Doetinchem bezwaar gemaakt tegen de jaarbeschikkingen BTW Compensatiefonds over de jaren 2005 tot en met 2014. Het ging hier om de inkoop BTW op de re-integratiekosten. Naar nu blijkt kunnen wij terecht een bijdrage claimen uit het compensatiefonds. Hierdoor hebben wij € 2 mln te ontvangen van de belastingdienst. Voor advies- en bemiddelingskosten ontvangt PWC een bedrag van € 150.000 van ons. Per saldo hebben wij daardoor een voordeel van € 1.850.000.</p>	
5. Parkeerbijdrage Ambachtstraat 4	€ 250.000 V
<p>Over de omvang van de te betalen parkeerbijdrage voor de locatie Ambachtstraat 4 is lang onduidelijkheid geweest. Inmiddels is hierover een akkoord bereikt dat ertoe leidt dat wij een eenmalige bijdrage van € 250.000 ontvangen. Hier tegenover staat dat wij de jaarlijks te ontvangen bijdrage van € 45.000 moeten afboeken. Voor dat laatste zullen wij met de Kadernota 2019 een aanmelding doen.</p>	
6. Registratie Niet ingezetenen	€ 97.000 V
<p>De gemeente Doetinchem is één van de 19 landelijke inschrijvingskantoren voor het register niet ingezetenen (RNI). In dit register worden de mensen ingeschreven die in Nederland werken of economisch verkeer hebben maar niet in de basisregistratie personen (BRP) kunnen worden ingeschreven.</p> <p>Door de inschrijving in de RNI voldoen ze aan de Nederlandse wetgeving m.b.t. rechten en plichten rondom economisch verkeer, bijv. loonbetaling/belastingafdracht. In de gemeente Doetinchem hebben in 2017 8.095 inschrijvingen plaatsgevonden, de prognose vooraf was 3.400 inschrijvingen. Per inschrijving worden we gecompenseerd door het ministerie van Binnenlandse zaken. Daarnaast ontvangen we een vast bedrag voor zgn. coördinatiekosten. Door het fors aantal meer inschrijvingen, een efficiënt werkproces en een platte en directe wijze van coördineren hebben we hier een positief saldo bereikt.</p>	
7. Overhead	€ 335.000 N
a. Organisatie ontwikkeling	€ 190.000 N
<p>In 2017 heeft het grootste deel van de implementatie om te komen tot herinrichting van de gemeentelijke kernorganisatie zijn beslag gekregen. Zowel bij de uitvoering van de herinrichting van het Buurtplein, Zorgplein, als kernorganisatie is externe deskundigheid ingezet om het gewenste tempo te borgen.</p> <p>We hebben extra inhuur moeten plegen om op procesniveau duidelijkheid te verkrijgen over de positionering van organisatie onderdelen. Voorts heeft ook de uitwerking van het besturingsmodel door de introductie van de regisseursfunctie extra inzet geleverd. En er is extra geïnvesteerd in het onderzoek naar de bedrijfscultuur en het meenemen van het management en de organisatie in het gehele proces. Uiteindelijk zijn de medewerkers in hoge mate bepalend voor het succes van de werking van de nieuwe organisatie.</p>	

b. Services **€ 145.000 N**

De afgelopen jaren hebben we overschrijdingen gehad op de structurele werkbudgetten van de afdeling Services. Deze konden we tot 2016 opvangen met incidentele meevallers.

Bij de bestuurlijke monitor 2017 hebben wij voor de budgetten services een eenmalig budget toegekend gekregen. Bij de jaarrekening is gebleken dat er een aantal afwijkingen zijn. De afwijkingen zijn:

o Informatiesystemen en ICT **€ 90.000 N**

Het tekort wordt veroorzaakt doordat de functionaliteit "wettelijke aanpassingen" van informatiesystemen toeneemt en dit leidt tot hogere onderhoudskosten. De overheid moet op een betrouwbare manier met gegevens van onze inwoners omgaan. Naast technische maatregelen moeten ook processen worden geïmplementeerd. Ook moet worden geïnvesteerd in de "awareness" van onze medewerkers. Beveiliging en Privacy vragen daarom extra middelen.

Anderzijds wordt dit tekort ook veroorzaakt doordat wij in 2017 tijdelijk meer medewerkers en locaties hebben gefaciliteerd dan begroot. Dit komt bijvoorbeeld door sociaal domein, organisatieontwikkeling etc.

o Communicatie **€ 75.000 V**

De afgelopen jaren kennen de "social media/budgetten" van communicatie een onderschrijding, zo ook in 2017. Wetend dat de exploitatie van onder andere de website een steeds hoger bedrag vraagt binnen de ruimte van informatiesystemen zal bij het onderzoek op de overhead budgetten dat wij momenteel uitvoeren, worden bekeken wat het structureel benodigd bedrag is.

o Repro diensten **€ 80.000 N**

Dit onderdeel kende de afgelopen jaren tekorten. Met de aanbesteding van repro diensten in 2017 realiseren wij de komende jaren een besparing. Deze besparing maakt het mogelijk om de komende jaren binnen het budget te blijven.

o Friciekosten op afstand zetten afdeling Werk en inkomen **€ 50.000 N**

Bij de bestuurlijke monitor 2017 is een aanvraag gedaan van €300.000. Gebleken is, dat het structureel tekort €50.000 hoger is.

8. Gemeentefonds **€ 500.000 V**

Het resultaat verklaren we als volgt:

uitkeringsjaar	2015	2016	2017	Totaal
septembercirculaire 2017 accres			-221.000	-221.000
septembercirculaire 2017 plafond BCF			-153.000	-153.000
septembercirculaire 2017 ontikking uitkeringsbasis			-38.000	-38.000
decembercirculaire 2017 ontwikkeling uitkeringsbasis			-83.000	-83.000
hoeveelheidsverschillen	43.000	228.000	724.000	995.000
Totaal	43.000	228.000	229.000	500.000

September- en decembercirculaire 2017

Hierover bent u via raadsmededelingen reeds geïnformeerd.

Hoeveelheidsverschillen

Deze overige verschillen worden veroorzaakt door bijstelling van de hoeveelheden in de verdeelmaatstaven. In de WOZ-waarden, aantallen lage inkomens en leerlingen ontstaan hierdoor voordelen.

9. Stelposten voor onvoorziene uitgaven **€ 131.000 V**

Er zijn twee stelposten voor onvoorziene uitgaven opgenomen in de begroting:

Een stelpost voor incidentele lasten van € 79.000 en een stelpost voor structurele lasten van € 52.000. Voor de inzet van deze budgetten gelden spelregels. In 2017 was het niet nodig om een beroep te doen op deze stelposten.

10. Nominale ontwikkelingen

€ 211.000 V

De stelpost voor nominale ontwikkelingen is bedoeld om loon- en prijsstijgingen voor onze budgetten te compenseren. Daarnaast worden gestegen kosten van beheer en onderhoud door areaaluitbreiding opgevangen uit dit budget. Het voordeel op dit budget is ontstaan doordat:

- de (kosten van) areaaluitbreiding lager is dan in de begroting 2017 geraamd;
- extra beschikbaar gestelde middelen voor indexering van GR-en (begroting 2017, pag. 37) niet volledig ingezet zijn;
- per saldo minder budgetten gecompenseerd hoefden te worden voor loon- en prijsstijgingen dan wij bij het samenstellen van de begroting 2017 aannamen.

11. FLO brandweer

€ 118.000 N

De brandweer kent een regeling waardoor brandweerpersoneel eerder kan stoppen met werken, het FLO. Door wijzigingen in wet- en regelgeving met ingang van 2018 zullen de kosten voor het huidige FLO-overgangsrecht stijgen. Bij de bestuurlijke monitor 2017 bent u hierover reeds geïnformeerd. Ook is hier een aanvullend bedrag groot € 117.000 opgenomen aan de hand van het principeakkoord FLO 2018.

Inmiddels heeft er een nadere uitwerking plaatsgevonden van principeakkoord naar akkoord. De berekeningen van de gevolgen voor de benodigde omvang van de voorziening FLO zijn tevens geactualiseerd. Om te kunnen voldoen aan de toekomstige verplichtingen vanaf 2018 is de voorziening verder aangevuld met € 118.000.

12. Grondexploitatie

€ 2.046.000 N

Op de grondexploitatie hebben we over 2017 per saldo een netto-resultaat van € 46.000 negatief gerealiseerd. Dit is als volgt opgebouwd:

- Een nadeel van € 1,9 mln voor het treffen van een voorziening voor mogelijke afwaardering van de 2de fase A18 Bedrijvenpark;
- Een nadeel van € 0,4 mln als gevolg van extra kosten voor de sanering van de grond op het project Iseldoks;
- Een voordeel op het project Heelweg van € 1,4 mln;
- Een voordeel van € 0,8 mln op overige gronden.

In de paragraaf grondbeleid staat een uitvoerige toelichting op bovenstaande posten.

Zoals eerder geschreven, hebben wij in de Voorjaarsnota 2017 reeds voor het jaar 2018 een bedrag van € 2 mln ingeboekt voor grondverkoop. Daarom hebben wij u hiervoor voorgesteld om dat bedrag over te boeken naar 2018. Voor ons jaarrekeningresultaat hebben wij daarom per saldo een nadeel van € 2.046.000.

13. Leerlingenvervoer

€ 195.000 V

Het voordeel is een gevolg van actief beleid in de afgelopen jaren om het aantal aanvragen voor aangepast vervoer terug te dringen. Mede door inzet van MEE Op Weg en door de eigen verantwoordelijkheid van ouders te benadrukken leren meer leerlingen zelfstandig of onder begeleiding met de fiets of met openbaar vervoer naar school te gaan. Dit is niet alleen beter voor de leerlingen, maar ook voor de gemeentelijke financiën. Halverwege 2017 is na een regionale aanbesteding het leerlingenvervoer ondergebracht bij ZOOV School. Uit een evaluatie van ZOOV (project basismobiliteit) in de eerste helft van 2018 moet duidelijk worden wat de gevolgen zijn van deze omslag voor de kosten van leerlingenvervoer op de langere termijn.

14. Sociaal domein

€ 1.524.000 N

Sociaal domein	bedragen in €
advies (medisch) - proceskosten	86.000
Armoedebeleid	-99.000
Buurtplein	103.000
Buurtplein Transitiekosten Zorgplein - Buurtplein	-256.000
Buurtsportcoaches	-40.000
compensatie agenda	594.000
Jeugd- en jongerenbeleid / jeugdagenda	83.000
Jeugdhulp, zorg en ondersteuning	-3.386.000
Jeugdhulp, zorg en ondersteuning verevening 2017	-160.000
Maatschappelijke opvang lokaal	72.000
Openbare gezondheidszorg	33.000
Overig	30.000
Participatie - Uitkeringen	-1.207.000
Participatie - WSW & reïntegratie	29.000
Preventie / algemene voorziening	-1.058.000
Uitvoering	-335.000
Wijkgericht maatwerk en noaberfonds	84.000
Wmo: Huishoudelijke hulp & Begeleiding	-939.000
Wmo: Woon-, rolstoelen- en vervoersvoorzieningen	-177.000
ZooV vm. Regio taxi	306.000
subtotaal	-6.237.000
Beschermd wonen	4.777.000
Maatschappelijke opvang regionaal / OGGZ	-64.000
Totaal sociaal domein	-1.524.000

- **Armoedebeleid** **Structureel 99.000 N**

De overschrijding is het gevolg van de populariteit van Meedoenarrangement en de toename van het aantal onder bewindgestelden. Dit laatste als gevolg van de mogelijkheid per 2016 om bij een verwijzing naar de WSNP de personen verplicht onder bewind te stellen.

- **Buurtsportcoaches** **Structureel 40.000 N**

Het benodigde bedrag voor de uitvoering door Sportservice Doetinchem ligt hoger dan de middelen die we hiervoor van het rijk ontvangen. Deze activiteiten worden uitgevoerd in het kader van preventie. Vooralsnog zijn deze uitgaven niet opgenomen in de begroting.

- **Buurtplein** **Incidenteel 103.000 V**

Bij de vaststelling van de jaarstukken 2016 van Buurtplein BV is besloten tot een dividenduitkering aan de gemeente van € 410.000. Dit is gebaseerd op de inhoudelijke opdracht aan Buurtplein B.V., het actuele risicoprofiel op dat moment en het benodigde weerstandsvermogen op basis van een risico-inventarisatie. Het bedrag is in 2017 uitgekeerd aan de gemeente. Van dit bedrag is € 267.000 bestemd voor uitvoering van taken door het Zorgplein en € 40.000 voor overige taken. Resteert een voordeel van €103.000.

- **Jeugd- en jongerenbeleid / jeugdagenda** **Incidenteel 83.000 V**

Op basis van de uitvoeringsagenda jeugd 2017-2018 worden activiteiten uitgevoerd in het kader van preventief jeugdbeleid. Hiervoor zijn afspraken gemaakt met diverse samenwerkingspartners. De afspraak is een wederzijds overeengekomen inschatting van het aantal benodigde trajecten voor het betreffende jaar. Door verschillende omstandigheden zijn er op de diverse activiteiten minder trajecten nodig geweest dan vooraf ingeschat.

• **Jeugdhulp, zorg en ondersteuning** **Incidenteel 3.546.000 N**

Het budget Jeugdhulp voor 2017 lag door de afnemende rijksbijdrage € 500.000 lager dan 2016. De overschrijding van het budget Jeugdhulp is het gevolg van een stijging in het aantal individuele voorzieningen jeugdhulp en de vermindering van het budget. In vergelijking met het budget van 2016 is in 2017 € 1.490.000 meer uitgegeven aan jeugdhulp. Ongeveer de helft van de aanvragen om jeugdhulp komt via de huisartsen, de medisch specialisten en de Gecertificeerde Instellingen. Vanuit de Gecertificeerde Instellingen is ingezet op jeugdhulp met verblijf incl. behandeling, wat relatief dure trajecten zijn. Een stijger ten opzichte van 2016 is dan ook Jeugdhulp met verblijf met € 707.000.

Andere onderdelen die stijgingen laten zien zijn de landelijke transitie arrangementen met € 500.000 en jeugdbescherming met € 437.000. Het beroep op deze posten komt grotendeels van buiten onze eigen toewijzingen. Doetinchem kan op deze posten in mindere mate sturen.

Op basis van de afgelopen drie jaren kan de constatering worden gemaakt dat het rijksbudget Jeugdhulp voor Doetinchem niet toereikend is. Het objectief verdeelmodel wat ten grondslag ligt aan de verdeling van de rijksbudgetten wordt in de loop van 2018 herijkt. Vooruitlopend daarop wordt voor Doetinchem een analyse gemaakt van de bestedingen Jeugdhulp in relatie tot de doelgroep. De eerste resultaten geven aan dat de verstrekte jeugdhulpvoorzieningen in Doetinchem boven de Nederlandse gemiddelden liggen. Voorbeeld is het hogere percentage jeugdigen met een handicap in Doetinchem. Dit percentage bedraagt 4,06%. Het Nederlandse gemiddelde bedraagt 2,7%.

Onderdeel van de Jeugdhulp is de regionale verevening. Voor 2017 bedraagt deze €160.000. Deze verevening gaat over de risicovolle en kostbare jeugdhulp. Deze jeugdhulp wordt ook ingezet vanuit jeugdbescherming (door de kinderrechter). Naast de eerder genoemde landelijke transitiearrangementen kan Doetinchem op de inzet daarvan in geringe mate zelf sturen. Dat is de belangrijkste reden achter de regionale vereveningsafspraken.

• **Participatie - Uitkeringen** **Incidenteel 1.207.000 N**

Gemeente Doetinchem heeft de uitvoering van de Participatiewet, de bijzondere bijstand voor levensonderhoud, de individuele inkomensvoorslag en de Bbz belegd bij Laborijn. In 2017 is het cliëntenbestand met een bijstanduitkering op grond van de Participatiewet gegroeid. Hoewel de economische omstandigheden verbeterden en de (regionale) werkgeversdienstverlening succesvol verder is geprofessionaliseerd, leidde dit het afgelopen jaar nog niet tot een stijging van de uitstroom naar betaald werk. Een deel van het cliëntenbestand blijkt meer en intensievere begeleiding nodig te hebben om de stap naar betaald werk te kunnen maken. Dit resulteert over 2017 in een tekort op het BUIG-budget van -€263.000,-.

Daarnaast is er tekort ontstaan op de kosten van de bijzondere bijstand voor levensonderhoud, inclusief de individuele inkomensvoorslag van € -226.000. Volgens Laborijn is dit te relateren aan de aanvullende uitkering van bijzondere bijstand voor jongeren tussen 18 en 21 jaar.

Bij de fusiedocumenten van Laborijn is structureel een besparing groot € 300.000 ingeboekt als bijdrage in de kosten voor uitvoering door Laborijn. Deze besparing is in 2016 gerealiseerd door Laborijn. Voor 2017, 2018 en 2019 is een aanvullende besparing op de uitvoeringskosten opgenomen van jaarlijks € 100.000 structureel, uiteindelijk dus nog eens € 300.000 structureel.

Deze aanvullende opdracht van alleen onze gemeente is door Laborijn niet te realiseren. De vooronderstelling dat in de fusieorganisatie, na het aanloopjaar, nog meer schaal- en efficiency voordelen te behalen zouden zijn, is niet te effectueren. Met name voor het 'werk fit' maken van de groep 'niet direct bemiddelbaar naar werk' en de ontwikkeling (toename) van het aantal uitkeringsgerechtigden is geen verdere besparing op de uitvoeringskosten mogelijk. Dit betekent voor 2017 een nadeel van € 100.000.

Ten slotte is € -554.000 toe te wijzen aan de afrekening van de bijzondere bijstand voor levensonderhoud € -379.000, en voor BUIG en BBZ € -175.000 over 2016. Deze kosten konden in 2016 niet tijdig worden verwerkt en komen derhalve ten laste van 2017.

• **Uitvoering** **Incidenteel 335.000 N**

Er zijn in 2017 nog diverse incidentele kosten gemaakt die noodzakelijk waren om onze structurele taken goed uit te voeren. Deze kosten waren niet begroot hetgeen leidt tot een overschrijving voor het sociaal domein. Het gaat o.a. om extra kosten die in 2017 zijn gemaakt voor huisvestings- en ICT-kosten en extra personeel dat is ingezet voor onder andere de afwikkeling van facturen over 2017.

- **Wmo: Huishoudelijke hulp & Begeleiding** **Structureel 939.000 N**
- **Wmo: Woon-, rolstoelen- en vervoersvoorzieningen** **Incidenteel 177.000 N**

De overschrijdingen van het budget komen voort uit een groei van 4% meer indicaties ten opzichte van 2016. Deze groei heeft een relatie met een lichte stijging in het aantal inwoners in Doetinchem en de vergrijzing. Op dit moment is 20% van de bevolking binnen Doetinchem 65 jaar en ouder. De 65+ is de groep met de hoogste vraag naar Wmo voorzieningen. Voor Huishoudelijke hulp voert Doetinchem een ruimhartig beleid. Tevens is in 2017 ook de Hulp bij het huishouden toelage ingezet, waarvan veelvuldig gebruik is gemaakt. Door de inzet bij Beschermd Wonen op uitstroming komen er meer aanvragen voor ondersteuning en begeleiding binnen.

Alle bestaande indicaties Wmo en Beschermd Wonen die voor 1 januari 2018 af liepen zijn op een projectmatige wijze beoordeeld. Voor de Wmo zijn alle indicaties van de onderdelen Coachen, Dagbesteding, HH en HH PGB bekeken. Bij HH zijn van de 338 indicaties 261 indicaties verlengd. Bij Coachen en Dagbesteding zijn van de 463 indicatie 372 verlengd.

Bij de Woon-, rolstoelen- en vervoersvoorzieningen is in vergelijking met voorgaand jaar het totaal aantal verstrekkingen, vooral van dure woonvoorzieningen, gestegen.

Door de afvlakking van de eigen bijdrage en het ingestelde maximum aan de eigen bijdrage voor Wmo voorzieningen zijn meer aanvragen binnengekomen. De extra aanvragen leiden tot meer indicaties, maar ook tot lagere eigen bijdragen. Dit heeft in 2017 geresulteerd in een minder opgehaald bedrag eigen bijdragen van 475.000 ten opzichte van de begroting.

• **ZooV vm. Regio taxi** **Incidenteel 306.000 V**

Het vervoer voor de Regiotaxi werd tot en met 2016 uitgevoerd door de provincie Gelderland. Op grond van de eindafrekening 2016 hebben wij in 2017 een eenmalig voordeel gerealiseerd van € 245.000 ten opzichte van de inschatting bij de samenstelling van de jaarstukken 2016. In 2017 is dit vervoer ondergebracht bij ZOOV. Over 2017 is op grond van het aantal gedeclareerde ritten een voordelig resultaat behaald van € 61.000. Uit een evaluatie van ZOOV (project basismobiliteit) in 2018 moet blijken wat de gevolgen zijn voor de kosten op langere termijn.

• **Buurtplein Transitiekosten Zorgplein - Buurtplein** **Incidenteel 256.000 N**

De overstap van de medewerkers Zorgplein naar de Buurtplein BV leverde een uittredingsboete op bij het ABP van € 223.000. Ook diende de pensioenen van de overgestapte medewerkers te worden aangevuld.

• **Risicoreservering** **Structureel 594.000 V**

Bij de vaststelling van de voorjaarsnota 2011 is vanuit de compensatieagenda een structureel bedrag gereserveerd voor de risico's op het sociaal domein. In de afgelopen jaren is het grootste deel hiervan ingezet en geïnvesteerd voor dekking van de WWB. Vanaf 2017 is dit bedrag € 594.000 weer beschikbaar voor het sociaal domein, programma 6.

Preventie / algemene voorziening **Structureel 1.058.000 N**

Initiatieven op preventief en voorliggend gebied worden ondersteund en gefaciliteerd. De Stadskamer ondersteunt ruim 400 Doetinchemmers die anders thuis hadden gezeten of een (duurder) dagbestedingstraject hadden moeten volgen. Besloten is om de bijbehorende kosten te dekken uit het brede sociaal domein. Voor 2017 betekent dit een uitgave van € -1.058.000 die niet kan worden opgevangen vanuit het beschikbare budget.

• **Beschermd wonen**

Incidenteel 4.777.000 V

In 2014 waren er relatief veel personen in Beschermd wonen aanwezig. De hoeveelheid personen in Beschermd Wonen in 2014 is bepalend voor het budget in 2017. Naast het hoge budget 2017 is door de regio ingezet op een actieve afbouw van zowel cliënten als op de tariefhoogte. Daardoor heeft er doorstroom plaatsgevonden vanuit Beschermd Wonen naar Wmo begeleiding, welke extra benutting van de budgetten gaf.

Doetinchem ontvangt voor het aantal cliënten in 2017 dus relatief gezien veel budget. Voor dit budget verzet Doetinchem ook werk. Zo kost de reguliere uitvoering rondom het Beschermd Wonen ruim 1 miljoen euro. Daarnaast komen alle incidenten rondom financiering en verantwoording ook voor rekening van Doetinchem. Door de onzekerheid over de budgethoogte in de toekomst blijft waakzaamheid geboden. Het relatief lage aantal personen in beschermd Wonen in 2017 heeft een directe invloed op de budgetten voor de komende jaren.

Het overschot op Beschermd Wonen is ook het gevolg van een andere manier van inkopen vanaf 1 jan 2017. De inkoop vindt regionaal plaats met aangepaste tarieven en bekostigingsmethodiek. Het budget is bedoeld voor de opvang vanuit de regio. Vanuit de bestaande kaders en afspraken in de regio onderzoeken we in welke mate een herverdeling van een gedeelte van de middelen in de regio passend is. Dit sluit aan op de voorgenomen verdere doordecentralisatie van het Beschermd Wonen naar de individuele gemeenten. De doordecentralisatie doet een beroep op Doetinchem als centrumgemeente om de ontwikkeling van de tarieven en de bekostigingsmethodieken te blijven volgen en de noodzakelijk acties daarop te nemen.

15. Torenstad

€ 491.000 N

Door de uitspraak van het Gerechtshof d.d. 12 december 2017 in het geschil met Stichting Torenstad Vastgoed moeten wij het pand Louise de Colignystraat 11 terugnemen. In het boekjaar 2017 hebben wij een nadeel moeten opnemen ter hoogte van de kosten die voortvloeien uit de gerechtelijke uitspraak (koopsom van het pand, wettelijke rente en juridische kosten), verminderd met de waarde van het pand. Hierdoor gaat om een te betalen bedrag van per saldo € 491.000.

16. Overig

€ 124.000 V

Het betreft het saldo van overige voor- en nadelige verschillen, met een afwijking kleiner dan € 75.000. Deze worden niet nader toegelicht.

Overzicht onvoorziene uitgaven

Onvoorziene uitgaven jaarrekening 2017		bedragen in €
Onvoorziene uitgaven primitieve begroting		131.000
Gerealiseerd		0
Resultaat onvoorziene uitgaven jaarrekening		131.000

Overzicht incidentele baten en lasten

Zie volgende pagina.

overzicht van incidentele baten en lasten	begroting 2017 voor wijziging	begroting 2017 na wijziging	realisatie 2017
0. Bestuur, organisatie, bedrijfsvoering & alg. fin. middelen			
lasten 0.1 inzet voor EK vrouwenvoetbal	-50.000	-50.000	-50.000
lasten 0.1 voorziening bestuurders	0	0	444.000
lasten 0.2 loonsom	-144.800	-144.800	-144.800
lasten 0.4 loonsom	-372.400	-372.400	-70.400
lasten 0.2 Registratie Niet Ingezetenen	0	0	97.000
lasten 0.4 duurzaamheid	-30.000	-30.000	-30.000
lasten 0.4 taken vluchtelingen	-25.000	-25.000	-25.000
lasten 0.4 taken taken vpb	-50.000	-50.000	-50.000
lasten 0.4 organisatieontwikkeling	0	-100.000	-100.000
lasten 0.4 budgetten services	0	-300.000	-300.000
lasten 0.4 overhead	0	0	-335.000
lasten 0.5 kapitaallasten	0	0	10.000
lasten 0.8 individueel keuzebudget (IKB)	-800.000	-800.000	-800.000
lasten 0.8 budgetten sociaal domein	0	-915.000	-915.000
lasten 0.8 loonsom	0	-355.000	-789.000
lasten 0.8 onvoorziene uitgaven	0	0	131.000
lasten 0.8 nominale ontwikkelingen	0	0	211.000
lasten 0.8 BCF	0	0	-150.000
lasten 0.8 verschillen < 75.000	0	0	124.000
baten 0.10 saldo mutaties reserves	0	0	3.925.000
lasten 0.11 woningbouwstrategie	-2.000.000	-2.000.000	-2.000.000
baten 0.4 dekking overhead vm afdeling WI	0	-300.000	-300.000
baten 0.5 ruil aandelen Alliander	365.000	365.000	365.000
baten 0.5 dividend Alliander	0	-224.000	-224.000
baten 0.5 rente	0	-300.000	-300.000
baten 0.63 parkeren	0	-160.000	-160.000
baten 0.7 gemeentefonds	0	1.019.000	1.519.000
baten 0.8 Ambachtstraat	0	0	250.000
baten 0.8 BCF	0	0	2.000.000
baten 0.8 teruggaaf BTW 2011-2015	0	700.000	700.000
saldo programma 0	-3.107.200	-4.042.200	3.032.800
1. Openbare orde en veiligheid			
lasten 1.1 FLO brandweer	0	-117.000	-235.000
baten	0	0	0
saldo programma 1	0	-117.000	-235.000
2. Bereikbaarheid			
lasten 2.1 vertraging BUHA 3.0	-82.500	-82.500	-82.500
baten	0	0	0
saldo programma 2	-82.500	-82.500	-82.500
3. Economie en werk			
lasten 3.2 grondexploitatie	0	0	-1.867.000
lasten 3.2 grondexploitatie t.o.v. begroot	0	0	-10.850.000
baten 3.2 t.o.v. begroot	0	0	10.850.000
saldo programma 3	0	0	-1.867.000
4. Onderwijs			
lasten 4.3 Kleurrijk	0	-50.000	-50.000
lasten 4.3 leerlingenvervoer	0	0	195.000
baten	0	0	0
saldo programma 4	0	-50.000	145.000
5. Sport, recreatie, cultuur en cultuurhistorie			
lasten 5.1 sportbedrijf	0	-90.000	-90.000
lasten 5.5 cultuurbedrijf	0	-65.000	-65.000
lasten 5.1 exploitatie de Pol	0	-55.000	-55.000
lasten 5.7 vertraging BUHA 3.0	-82.500	-82.500	-82.500
baten	0	0	0
saldo programma 5	-82.500	-292.500	-292.500

6. Sociaal domein			
lasten 6.1 taken vluchtelingen	-55.000	-55.000	-55.000
lasten 6.2 loonsom	-82.800	-82.800	-82.800
lasten 6.3 transitie fusie ISWI, Wedeo, W&I	-100.000	-100.000	-100.000
lasten 6 resultaat sociaal domein			-1.524.000
baten	0	0	0
saldo programma 6	-237.800	-237.800	-1.761.800
7. Duurzaamheid en milieu			
lasten 7.4 outputfinanciering ODA	-150.000	-150.000	-150.000
lasten 7.4 duurzaamheid	-70.000	-70.000	-70.000
baten	0	0	0
saldo programma 7	-220.000	-220.000	-220.000
8. Wonen en woonomgeving			
lasten 8.2 verkoop onroerend goed	0	-70.000	-70.000
lasten 8.2 grondexploitatie	0	0	-179.000
lasten 8.3 voorziening Torenstad	0	0	-491.000
lasten 8.2 grondexploitatie t.o.v. begroot	0	0	-10.810.000
baten 8.2 verkoop onroerend goed	0	1.000.000	1.000.000
baten 8.3 legesinkomsten	0	-500.000	-500.000
baten 8.3 grondexploitatie t.o.v. begroot	0	0	10.810.000
saldo programma 8	0	430.000	-240.000
Totaal lasten	-4.095.000	-6.212.000	-31.456.000
baten	365.000	1.600.000	29.935.000
totaal programma 0 t/m 8	-3.730.000	-4.612.000	-1.521.000

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2017

In onderstaand overzicht ziet u een recapitulatie van de baten, de lasten en het saldo per programma die zijn opgenomen in de jaarrekening 2017. In het overzicht is programma 0 gesplitst in algemene dekkingsmiddelen, onvoorzien en mutaties in reserves. Verder laat het overzicht het gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten en het gerealiseerde resultaat van de jaarrekening 2017 (na toevoegingen en onttrekkingen aan reserves) zien.

De opzet en de indeling van dit overzicht worden voorgeschreven in het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Progr.	Omschrijving programma	Raming 2017 voor wijziging			Raming 2017 na wijziging			Realisatie 2017		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1	Openbare orde en veiligheid	255	3.795	-3.540	194	4.258	-4.064	246	4.467	-4.220
2	Bereikbaarheid	4.451	10.727	-6.276	3.849	10.983	-7.134	3.966	10.950	-6.984
3	Economie en werk	213	1.758	-1.545	2.985	4.502	-1.517	10.491	13.934	-3.443
4	Onderwijs	1.752	8.663	-6.911	1.774	8.659	-6.885	5.685	11.941	-6.256
5	Sport, recreatie, cultuur en cultuurhistorie	1.764	14.926	-13.162	1.796	16.126	-14.330	2.120	16.323	-14.203
6	Sociaal domein	20.759	107.691	-86.932	20.873	109.804	-88.931	24.999	115.169	-90.170
7	Duurzaamheid en milieu	13.035	11.753	1.282	11.563	10.892	672	12.571	11.209	1.362
8	Wonen en woonomgeving	18.900	21.823	-2.923	11.793	14.728	-2.935	28.986	28.539	447
0	Bestuur, org., bedr.voering en alg. fin. midd.	1.407	8.316	-6.909	1.911	11.688	-9.777	5.339	12.300	-6.961
0	Algemene dekkingsmiddelen	137.428	1.348	136.079	139.375	1.043	138.331	140.115	1.339	138.776
0	Overhead	5.649	19.014	-13.365	7.054	17.358	-10.304	7.655	18.036	-10.381
0	Heffing VPB	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	Bedrag onvoorzien	0	131	-131	0	131	-131	0	0	0
	Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten	205.612	209.944	-4.332	203.166	210.171	-7.005	242.173	244.206	-2.033
0	Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	5.744	5.118	627	10.943	7.115	3.828	27.794	23.869	3.925
	Gerealiseerde resultaat jaarrekening 2017	211.356	215.061	-3.705	214.109	217.286	-3.177	269.967	268.075	1.891

Overzicht programma's/taakvelden

0 Bestuur, organisatie bedrijfsvoering en algemene financiële middelen										
bedragen x € 1000,=										
	raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
0.1	Bestuur	1	4.298	1	4.544	1.269	5.190	621	0	621
0.10	Mutaties reserves	5.744	5.118	10.943	7.115	27.794	23.869	97	-97	0
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	-3.705	0	-3.177	0	1.891	-5.068	3.177	-1.891
0.2	Burgerzaken	1.320	3.024	1.172	2.566	1.643	2.799	237	0	237
0.4	Overhead	5.649	19.014	7.054	17.358	7.655	18.036	-77	0	-77
0.5	Treasury	5.276	780	4.466	519	4.404	632	-175	0	-175
0.61	OZB woningen	2.263	436	2.263	437	2.275	390	60	0	60
0.62	OZB niet-woningen	9.161	0	9.161	0	9.220	0	59	0	59
0.64	Belastingen Overig	708	132	698	87	777	166	0	0	0
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	120.019	0	122.787	0	123.439	151	500	0	500
0.8	Overige baten en lasten	85	1.125	737	4.710	2.428	4.311	2.090	0	2.090
Totalen van dit programma		150.228	30.222	159.282	34.158	180.903	57.435	-1.656	3.080	1.424
1 Openbare orde en veiligheid										
bedragen x € 1000,=										
	raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	54	3.241	54	3.391	144	3.547	-66	0	-66
1.2	Openbare orde en veiligheid	202	554	140	866	103	919	-91	0	-91
Totalen van dit programma		255	3.795	194	4.258	246	4.467	-156	0	-156
2 Bereikbaarheid										
bedragen x € 1000,=										
	raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
0.63	Parkeerbelasting	3.789	0	3.440	15	3.392	20	-53	0	-53
2.1	Verkeer en vervoer	662	7.327	392	7.605	549	7.728	34	0	34
2.2	Parkeren	0	3.164	0	3.350	5	3.180	175	0	175
2.3	Recreatieve havens	0	0	18	5	20	5	2	-2	0
2.5	Openbaar vervoer	0	235	0	9	0	17	-8	0	-8
Totalen van dit programma		4.451	10.727	3.849	10.983	3.966	10.950	150	-2	148
3 Economie en werk										
bedragen x € 1000,=										
	raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
3.1	Economische ontwikkeling	0	1.460	0	1.487	100	1.590	-4	0	-4
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	2.802	2.737	10.184	12.007	-1.887	0	-1.887
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	143	103	143	98	151	96	11	0	11
3.4	Economische promotie	70	194	40	179	56	241	-46	10	-36
Totalen van dit programma		213	1.758	2.985	4.502	10.491	13.934	-1.926	10	-1.916
4 Onderwijs										
bedragen x € 1000,=										
	raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
4.2	Onderwijshuisvesting	5	4.517	5	4.407	1.413	5.906	-92	92	0
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.747	4.146	1.768	4.252	4.272	6.035	721	-514	206
Totalen van dit programma		1.752	8.663	1.774	8.659	5.685	11.941	629	-422	206
5 Sport, recreatie, cultuur en cultuurhistorie										
bedragen x € 1000,=										
	raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
5.1	Sportbeleid en activering	6	190	6	509	18	551	-31	0	-30
5.2	Sportaccommodaties	1.219	4.744	642	4.474	682	4.614	-100	21	-80
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	196	3.571	196	3.606	196	3.613	-9	9	0
5.4	Musea	121	271	0	86	8	86	8	-8	0
5.5	Cultureel erfgoed	0	489	121	760	126	766	0	54	54
5.6	Media	2	1.288	232	1.240	303	1.284	27	0	27
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	218	4.373	598	5.451	787	5.408	231	0	231
Totalen van dit programma		1.764	14.926	1.796	16.126	2.120	16.323	127	76	203

6 Sociaal domein											
bedragen x € 1000,=		raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
		baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	334	4.740	147	5.557	798	5.914	295	-285	10	
6.2	Wijkteams	0	10.135	9	7.483	419	8.289	-396	0	-396	
6.3	Inkomensregelingen	17.001	24.210	16.733	23.484	18.144	26.217	-1.322	0	-1.322	
6.4	Begeleide participatie	0	9.749	0	9.114	123	9.303	-66	0	-66	
6.5	Arbeidsparticipatie	0	0	0	1.437	2.413	3.754	95	0	95	
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	7	1.332	0	1.613	2	1.792	-177	0	-177	
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	1.325	9.850	1.340	10.176	890	10.653	-928	0	-928	
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	575	11.867	575	12.007	0	16.408	-4.976	0	-4.976	
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	1.517	33.142	1.899	35.374	2.188	30.890	4.773	0	4.773	
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	1.800	171	1.771	0	171	1.429	0	1.429	
7.1	Volksgezondheid	0	866	0	1.788	23	1.778	33	0	33	
Totalen van dit programma		20.759	107.691	20.873	109.804	24.999	115.169	-1.239	-285	-1.524	
7 Duurzaamheid en milieu											
bedragen x € 1000,=		raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
		baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
7.2	Riolering	5.494	4.556	5.642	4.702	5.533	4.593	0	0	0	
7.3	Afval	6.958	5.199	5.874	4.627	6.233	4.986	0	0	0	
7.4	Milieubeheer	0	1.452	0	1.494	680	1.547	626	-608	19	
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	583	546	47	69	125	83	64	0	64	
Totalen van dit programma		13.035	11.753	11.563	10.892	12.571	11.209	690	-608	82	
8 Wonen en woonomgeving											
bedragen x € 1000,=		raming voor wijziging 2017	raming voor wijziging 2017	raming totaal 2017	raming totaal 2017	realisatie 2017	realisatie 2017	saldo(lasten-Baten)raming totaal - (Lasten-Baten)realisatie	Mutatie reserves	Saldo na mutatie reserves	
		baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten				
8.1	Ruimtelijke ordening	116	1.099	116	1.335	-14	1.118	88	-100	-12	
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	16.676	18.934	9.569	11.026	24.457	21.836	4.078	-2.257	1.821	
8.3	Wonen en bouwen	2.108	1.789	2.108	2.366	4.542	5.585	-784	507	-277	
Totalen van dit programma		18.900	21.823	11.793	14.728	28.986	28.539	3.382	-1.850	1.532	

Hoofdstuk 4

Balans en toelichting op de balans
Overzicht reserves en voorzieningen

BALANS PER

ACTIVA (bedragen * € 1.000)	Ultimo 2017	Ultimo 2016
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	17.652	17.580
- Kosten onderzoek en ontwikkeling	50	51
- Bijdrage aan activa in eigendom van derden	17.603	17.529
Materiële vaste activa	193.219	185.292
- Investerings met een economisch nut waarvan in erfpacht uitgegeven	131.058 17	125.324 7
- Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	27.427	26.739
- Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	34.734	33.229
Financiële vaste activa	18.432	27.186
- Kapitaalverstrekkingen aan: deelnemingen	505	505
overige verbonden partijen	1	1
- Leningen aan: woningbouwcorporaties	1.495	1.915
deelnemingen	3.911	5.398
- Overige langlopende leningen	12.514	19.361
- Overige financiële uitzettingen > 1 jaar	6	6
Totaal vaste activa	229.303	230.057
Vlottende activa		
Vorraden	46.471	62.865
- Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	46.471	62.865
Uitzettingen met een rentetijd < 1 jaar	20.322	7.297
- Vorderingen openbare lichamen	10.640	508
- Overige vorderingen	9.681	6.721
- Uitzettingen in 's Rijks schatkist	0	68
Liquide middelen	1.098	1.892
- Kassaldi	6	5
- Banksaldi	1.092	1.886
Overlopende activa	15.043	22.725
- Transitoria	15.043	22.725
Totaal vlottende activa	82.933	94.779
Totaal generaal	312.236	324.836
- Recht op Verliescompensatie krachtens de Wet op vennootschapsbelasting 1969	0	0

31 DECEMBER 2017

PASSIVA (bedragen * € 1.000)	Ultimo 2017	Ultimo 2016
Vaste passiva		
Eigen vermogen	57.171	59.205
- Algemene reserve	20.425	24.596
- Bestemmingsreserves:		
Overige bestemmingsreserves	34.855	38.267
- Gerealiseerde resultaat	1.891	-3.658
Voorzieningen	14.079	13.995
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen, risico's	5.890	4.227
- Onderhoudsegalisatievoorzieningen	0	0
- Voorzieningen door derden beklemde middelen	8.189	9.767
Vaste schulden	193.418	194.436
Onderhandse leningen van:		
- Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeraars	0	36
- Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	193.135	194.177
- Waarborgsommen	284	222
Totaal vaste passiva	264.669	267.636
Vlottende passiva		
Netto vlottende schuld	28.944	28.766
- Kasgeldleningen	12.000	17.000
- Banksaldi	3.816	4.199
- Overige schulden	13.127	7.567
Overlopende passiva	18.624	28.435
- Transitoria	18.624	28.435
Totaal vlottende passiva	47.568	57.201
Totaal algemeen	312.236	324.836
- Garantstellingen	217.664	225.602

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft. Het BBV heeft als doel het vergroten van de transparantie van het proces van begroting en verantwoording en daarmee het versterken van de positie van de raad en provinciale staten. Ruim 10 jaar na invoering van het BBV vragen diverse ontwikkelingen om vernieuwing van dit besluit. Het merendeel van de wijzigingen is ingegaan vanaf de begroting 2017.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en de passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate opgenomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming te weten vier jaar. Indien sprake is van (eenmalige) schokeffecten (reorganisaties) dient wel een verplichting gevormd te worden.

Balans

Vaste activa

Artikel 59 BBV beschrijft het onderscheid tussen investeringen met uitsluitend maatschappelijk nut in de openbare ruimte en investeringen met een (beperkt) economisch nut. Investeringen die op enigerlei wijze kunnen leiden tot of bijdragen aan het verwerven van inkomsten zijn investeringen met economisch nut. De vraag of de investering geheel kan worden terugverdiend is niet relevant voor de classificatie.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling start vanaf 1 januari op het moment van ingebruikname. Afsluitkosten van opgenomen geldleningen worden afgeschreven in de looptijd van de betrokken geldlening.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden verantwoord als immateriële vaste activa. Geactiveerde bijdragen aan activa van derden zijn gewaardeerd op het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Artikel 64 lid 6 stelt aan de afschrijving van immateriële vaste activa een maximum van 5 jaar. Een uitzondering vormen de als immateriële activa opgenomen kosten van het sluiten van geldleningen en disagio. Op grond van art. 64, lid 5 is in deze situatie de afschrijvingsduur maximaal gelijk aan de looptijd van de lening.

Materiële vaste activa

Gronden en terreinen

Gronden en terreinen (voor zover niet in exploitatie opgenomen) worden tegen boekwaarde overgeheveld naar de materiële vaste activa. De gronden en terreinen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, dan wel lagere marktwaarde.

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs. (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking komen). Percelen waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

Investerings met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Investerings worden vanaf 1 januari na het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op van de economische levensduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

In het begrotingsjaar heeft een dergelijke vermindering overigens niet plaatsgevonden. Dergelijke afwaarderingen worden teruggenomen als ze niet langer noodzakelijk blijken.

Op grond van artikel 65 van het BBV wordt bij de waardering van de vaste activa rekening gehouden met een vermindering van hun waarde, indien deze vermindering naar verwachting duurzaam is. Op waarde van activa met economisch nut mogen reserves niet meer in mindering worden gebracht. Investeringsubsidies en andere bijdragen van derden mogen wel in mindering worden gebracht. Compensabele BTW wordt niet geactiveerd.

De te hanteren afschrijvingstermijnen zijn gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Overeenkomstig de door de gemeenteraad in 2008 vastgestelde afschrijvingsnotitie worden infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals b.v. wegen, pleinen, viaducten en parken geactiveerd en afgeschreven. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd (en dus ook afgeschreven). Voor zover in voorkomende gevallen een snellere budgettaire dekking mogelijk is, wordt op dergelijke activa overigens (resultaatafhankelijk) extra afgeschreven. De boekwaarden moeten dus nadrukkelijk als nog te dekken investeringsrestanten worden gezien.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's ("kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen" in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden. Tot dusver is een dergelijke afwaardering gelukkig niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs.

Op grond van artikel 36 BBV worden in de balans onder de financiële vaste activa afzonderlijk opgenomen:

- Kapitaalverstrekking aan:
  - Deelnemingen
  - Gemeenschappelijke regelingen
  - Overige verbonden partijen
- Langlopende leningen aan:
  - Openbare lichamen (als bedoeld in art. 1a WFDO)
  - Deelnemingen
  - Woningbouwcorporaties
  - Overige verbonden partijen
- Overig langlopende leningen
- Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd > 1 jaar
- Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een looptijd > 1 jaar
- Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd > 1 jaar

Het begrip rente typische looptijd verdient een toelichting. Het gaat bij dit begrip om de definitie vanuit de Wet Fido en is ingegeven door beheersing van renterisico's. De definitie luidt: het tijdsinterval gedurende de looptijd van een geldlening, waarin op basis van de leningsvoorwaarden van de geldlening sprake is van een door de verstrekker van de geldlening niet beïnvloedbare constante rentevergoeding. Voor een uitzetting die een looptijd kent van tien jaar met een vaste rente, geldt dat deze altijd als vast activum dient te worden opgenomen ook al resteert er minder dan 1 jaar van de oorspronkelijke looptijd.

Van een "deelneming" is krachtens artikel 1d BBV sprake als de gemeente participeert in het aandelenkapitaal van een NV of BV.

Vlottende activa

Vorraden

De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

De als "onderhanden werken" opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken), alsmede een redelijk te achten aandeel in de rentekosten en de administratie- en beheerskosten.

Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Resultaatname vindt plaats conform de voorgeschreven "percentage of completion"-methode.

Exploitatieovereenkomsten worden afzonderlijk opgenomen als vordering.

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dit laatste doet zich met name voor indien voorraden incourant worden. De kostprijs bestaat uit de verrekenprijzen van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

De voorgeschreven indeling op de balans op grond van artikel 38 BBV is:

- Grond- en hulpstoffen
- Onderhanden werken
- Gereed product en handelsgoederen
- Vooruitbetaling op voorraden

Uitzettingen korter dan één jaar

Uitzettingen < 1 jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

De voorgeschreven indeling voor wat betreft vorderingen is:

- vorderingen op openbare lichamen (gemeenten, gemeenschappelijke regelingen, Rijk)
- verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen (als bedoeld in art. 1a WFDO)
- overige verstrekte kasgeldleningen
- uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rente typische looptijd < 1 jaar
- rekeningcourantverhoudingen met het Rijk
- rekeningcourantverhoudingen met niet-financiële instellingen
- overige vorderingen
- overige uitzettingen

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat na bestemming volgend uit de programmarekening.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. Uitzondering vormen de voorziening afkoopsommen begraafplaatsen en de pensioenvoorziening ten behoeve van de wethouders. Deze zijn gewaardeerd tegen de contante waarde.

Voorzieningen worden op grond van artikel 44 BBV gevormd voor:

- a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is doch redelijkerwijs te schatten.
- b. bestaande risico's op balansdatum ter zake van verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs te schatten is.
- c. kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt maar de oorsprong hebben in het begrotings- of een eerder begrotingsjaar en de voorziening strekt tot kosten-egalitatie.
- d. van derden verkregen middelen (niet zijnde rijk, provincies of gemeenten) die specifiek besteed moeten worden.

Toelichting op reserves en voorzieningen

In de toelichting is per reserve en voorziening aangegeven wat het doel is en wat de belangrijkste mutaties zijn geweest, met uitzondering van de "rentebijdriving".

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten telling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Toelichting op de balans per 31 december (bedragen x € 1.000)

ACTIVA

1. VASTE ACTIVA

1.1 Immateriële vaste activa

De post immateriële vaste activa wordt onderscheiden in:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Kosten onderzoek en ontwikkeling	50	51
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	17.603	17.529
	<u>17.652</u>	<u>17.580</u>

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa gedurende het verslagjaar:

	Boekwaarde 31-12-2016	Investe- ringen	Desinves- tingen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2017
Kosten onderzoek en ontwikkeling	51	9	0	10	0	50
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	17.529	425	0	351	0	17.603
	<u>17.580</u>	<u>434</u>	<u>0</u>	<u>361</u>	<u>0</u>	<u>17.652</u>

1.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Investerings met een economisch nut	131.058	125.324
waarvan in erfpacht uitgegeven	17	7
Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	27.427	26.739
Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	34.734	33.229
	<u>193.219</u>	<u>185.292</u>

De investeringen met economisch nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

Boekwaarde ultimo	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Gronden en terreinen	15.777	9.246
waarvan in erfpacht uitgegeven	17	7
Woonruimten	5.529	5.145
Bedrijfsgebouwen	97.598	95.141
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.109	1.263
Vervoermiddelen	3	1.932
Machines, apparaten en installaties	8.068	8.686
Overige materiële vaste activa	2.974	3.911
	<u>131.058</u>	<u>125.324</u>

Het verloop van de boekwaarde van de investeringen met economisch nut is als volgt:

	Boekwaarde 31-12-2016	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Interne overboeking	Boekwaarde 31-12-2017
Gronden en terreinen	9.246	7.233	132	0	570	0	15.777
Waarvan in erfpacht uitgegeven	7	10	0	0	0	0	17
Woonruimten	5.145	1.322	0	40	899	0	5.529
Bedrijfsgebouwen	95.141	6.055	176	2.810	412	199	97.598
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.263	0	92	62	0	0	1.109
Vervoermiddelen	1.932	0	1.926	3	0	0	3
Machines, apparaten en installaties	8.686	1.757	1.003	1.376	0	-4	8.068
Overige materiële vaste activa	3.911	111	715	333	0	0	2.974
	125.324	9.244	3.912	4.623	1.311	195	131.058

De investeringen met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven:

	Boekwaarde 31-12-2016	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Interne overboeking	Boekwaarde 31-12-2017
Riolering	26.739	1.159	0	470	0	0	27.427

De investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

<u>Boekwaarde ultimo</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	33.597	31.708
Machines, apparaten en installaties	224	232
Overige materiële vaste activa	914	1.289
	34.734	33.229

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut had het volgende verloop:

	Boekwaarde 31-12-2016	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Interne overboeking	Boekwaarde 31-12-2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	31.708	4.299	174	1.596	449	192	33.597
Machines, apparaten en installaties	232	0	0	8	0	0	224
Overige materiële vaste activa	1.289	1.179	361	47	1.147	0	914
	33.229	5.478	535	1.651	1.596	192	34.734

1.3 Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa gedurende het verslagjaar wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	Boekwaarde 31-12-2016	Investe- ringen	Desinves- teringen	Aflossingen/ afschrijvingen	Bijdragen derden	Boekwaarde 31-12-2017
Kapitaalverstrekkingen aan:						
Deelnemingen	505	0	0	0	0	505
Overige verbonden partijen	1	0	0	0	0	1
	<u>506</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>506</u>
Leningen aan:						
Woningcorporaties	1.915	2.009	0	2.430	0	1.495
Deelnemingen	5.398	1.278	0	2.764	0	3.911
Overige langlopende geldleningen u/g	19.361	1.641	0	8.488	0	12.514
	<u>26.674</u>	<u>4.928</u>	<u>0</u>	<u>13.682</u>	<u>0</u>	<u>17.920</u>
Overige financiële vaste activa:						
Overige uitzettingen met een looptijd > 1 jaar	6	0	0	0	0	6
	<u>27.186</u>	<u>4.928</u>	<u>0</u>	<u>13.682</u>	<u>0</u>	<u>18.432</u>

2. VLOTTENDE ACTIVA

2.1 Voorraden

	2017	2016
Gronden in exploitatie		
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	46.471	62.865
	46.471	62.865

Gronden in exploitatie (BE)

Bedragen x € 1.000

Projecten	Boekwaarde 1/1/2017	Investerings 2017	Inkomsten 2017	Inzet voorziening/	verlies-winst	balans overheveling	Boekwaarde 31/12/2017	Voorziening	Balanswaarde 31/12/2017
A18 Bedrijvenpark 1ste fase	40.947	1.554	-2.984	0	0		39.516	-1.944	37.572
A18 bedrijvenpark 2e fase	12.069	750	0	-6.166	0	-6.653	0	0	0
Vijverberg zuid	6.678	1.956	-7.065	0	0		1.569	0	1.569
Heideslag	5.090	723	-1.479	0	0		4.334	0	4.334
Heelweg	913	2.044	-4.064	-2.138	1.509		-1.736	0	-1.736
Lookwartier	2.600	460	-636	-297	0		2.127	-2.561	-434
Izeldoks HBB	10.550	1.549	-2.458	0	0		9.640	-4.474	5.166
Totaal	78.846	9.035	-18.685	-8.601	1.509	-6.653	55.450	-8.979	46.471

Nog te maken kosten en opbrengsten van de in exploitatie gebrachte grondexploitaties, conform raming 2017

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroot grond- exploitaties	Boekwaarde 31/12/2017	Nog te realiseren
geraamde kosten:			
Verwervingen	65.870	65.838	32
Bouwrijpmaken	20.733	17.280	3.454
Plan en VAT kosten	16.901	13.792	3.108
Woonrijpmaken	13.592	3.870	9.722
Diverse kosten	26.219	16.365	9.854
Rente en Beheer	29.276	22.752	6.525
geraamde opbrengsten:			
Overige opbrengsten	-43.019	-32.177	-10.842
Grondverkopen	-120.634	-52.270	-68.364
Aanvulling voorzieningen (rente)			-616
Totaal	8.939	55.450	-47.127

2.2 Uitzettingen korter dan één jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van een jaar of minder kunnen als volgt gespecificeerd worden:

	Saldo 31-12-2017	Voorzieningen oninbaarheid	Gecorrigeerd saldo 31-12-2017	Gecorrigeerd saldo 31-12-2016
Vorderingen op openbare lichamen *)	10.640	0	10.640	508
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	0	0	0	68
Overige vorderingen	10.287	606	9.681	6.721
	20.928	606	20.322	7.297

*) Het verschil in saldo op de vorderingen openbare lichamen ten opzichte van 2016 wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de aangifte BCF 2016 ad. € 8.449.338 als raming onder de overlopende activa is opgenomen.

Een nadere specificatie van de overige vorderingen is als volgt te geven:

	Saldo 31-12-2017	Voorziening dubieus
Debiteuren algemeen	8.302	118
Debiteuren belastingen	747	152
Debiteuren WMO	431	336
Debiteuren Laborijn	806	0
	10.287	606

Hieronder volgt een specificatie naar ouderdom voor de debiteuren algemeen en belastingen:

	Stand 31-12-2017	Voorziening dubieus
<u>Debiteuren algemeen</u>		
t/m 2009	21	20
2010	33	15
2011	28	19
2012	74	43
2013	52	0
2014	86	0
2015	196	11
2016	252	10
2017	7.560	0
	8.302	118
<u>Debiteuren belastingen</u>		
t/m 2009	9	9
2010	4	2
2011	7	2
2012	27	7
2013	35	9
2014	59	14
2015	110	29
2016	144	35
2017	352	46
	747	152

Toelichting schatkistbankieren:

<i>Drempelbedrag op basis van begroting 2017:</i>	€ 1.585.572
Buiten 's Rijks schatkist aangehouden 1e kwartaal:	€ 261.561
Buiten 's Rijks schatkist aangehouden 2e kwartaal:	€ -400.458
Buiten 's Rijks schatkist aangehouden 3e kwartaal:	€ -85.205
Buiten 's Rijks schatkist aangehouden 4e kwartaal:	€ -305.383

2.3 Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
<u>Kassaldi:</u>	6	5
<u>Banksaldi:</u>		
Fortis 93.62.21.100	19	12
Fortis 93.60.10.614	36	44
BNG 28.50.38.567	13	16
BNG 28.50.99.868	8	22
BNG 28.51.06.619	0	0
BNG 28.51.59.542	911	715
BNG 28.51.49.962	1	1.003
ING 102.13.92	103	74
	<u>1.098</u>	<u>1.892</u>

2.4 Overlopende activa

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Nog te ontvangen bedragen *)	11.750	20.938
Vooruitbetaalde bedragen	2.565	1.103
Van derden te vorderen bekleemde gelden	686	629
Overige activa	42	54
Totaal Transitoria	<u>15.043</u>	<u>22.725</u>

Een nadere specificatie van derden te vorderen bekleemde gelden:

	Saldo	Besteding	Last	Ontvangen	Saldo
	31-12-2016				31-12-2017
<i>Onderdeel transitoria Ssa</i>					
Subtotaal transitoria SISA	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
	Saldo	Besteding	Last	Ontvangen	Saldo
	31-12-2016				31-12-2017
<i>Onderdeel transitoria overig</i>					
Transitoria horecateam veilige binnenstad	0	-34	0	0	34
Transitoria RSL Gelderland Oostelijke Randweg	10	0	0	0	10
Transitoria fietstunnel Europaweg	-782	-982	0	0	200
Transitoria kansrijk wonen en werken	19	0	0	0	19
Transitoria GSO 4	-2.237	-2.586	0	0	349
Transitoria Impulsgelden stads(st)rand	75	0	0	0	75
Subtotaal transitoria overig	<u>-2.916</u>	<u>-3.602</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>686</u>
Totaal te vorderen transitoria	<u>-2.916</u>	<u>-3.602</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>686</u>

PASSIVA

3. VASTE PASSIVA

3.1 Eigen vermogen

Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Algemene reserve	20.425	24.596
Bestemmingsreserves	34.855	38.267
Gerealiseerde resultaat	1.891	-3.658
	<u>57.171</u>	<u>59.205</u>

Het verloop in 2017 wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven:

	Saldo 31-12-2016	Herrubricering	Saldo 01-01-2017	Toevoeging	Onttrekking	Bestemming resultaat 2016	Afschrijvingen (dekking)	Saldo 31-12-2017
Algemene reserve	14.585	10.395	24.980	14.086	17.797	-844	-	20.425
Algemene reserve grondexploitatie	10.011	-10.011	-	-	-	-	-	-
<i>Totaal algemene reserves</i>	24.596	385	24.980	14.086	17.797	-844	-	20.425
Bestemmingsreserves								
Reserve dekking kapitaallasten	0	23.383	23.383	1.239	2.023		0	22.599
Reserve Burgerzaken	319	-319	0	0	0		0	0
Reserve bovenwijkse voorzieningen	7.364		7.364	3.483	1.754		0	9.093
Reserve onderwijshuisvesting	952		952	1.196	863		0	1.285
Reserve Amphion	50		50	50	0		0	100
Reserve speelvoorzieningen	198		198	1	0		0	199
Reserve maatschappelijke opvang regionaal	1.733		1.733	0	512	-1.115	0	106
Reserve Sociaal Domein	1.699		1.699	0	0	-1.699	0	0
Reserve volkshuisvesting	9		9	6	15		0	0
Reserve meerjarenplan onderwijsgebouwen (mop)	66	-66	0	0	0		0	0
Reserve vastgoedfonds	1.829		1.829	1.423	2.010		0	1.242
Reserve woningbouw strategie	666		666	2.000	2.435		0	231
<i>Totaal Bestemmingsreserves</i>	38.267	-385	37.883	10.638	11.636	-2.814	0	34.855
Totaal reserves	<u>62.863</u>	<u>0</u>	<u>62.863</u>	<u>24.724</u>	<u>29.432</u>	<u>-3.658</u>	<u>0</u>	<u>55.280</u>

3.2 Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2017 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	Saldo	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Saldo
<u>Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's (onzeker)</u>	<u>31-12-2016</u>				<u>31-12-2017</u>
Pensioenvoorzieningen wethouders	2.946	0	315	0	2.631
Voorziening wachtgeld voorziening bestuurders	304	207	0	128	384
Voorziening eigen risicodragers WW	350	51	0	91	310
Voorziening flo brandweer	627	235	0	164	698
Voorziening Bedrijventerrein A18 2e fase	0	1.867	0	0	1.867
<i>Subtotaal</i>	<i>4.227</i>	<i>2.360</i>	<i>315</i>	<i>383</i>	<i>5.890</i>
<u>Voorzieningen door derden bekleemde middelen</u>	<u>31-12-2016</u>				<u>31-12-2017</u>
Voorziening afvalverwerking	1.768	69	0	0	1.838
Voorziening compensatie bomen-natuur	83	0	0	26	57
Voorziening begraafplaatsen	1.714	46	81	1.680	0
Voorziening rioolbeheer	6.202	93	0	0	6.295
<i>Subtotaal</i>	<i>9.767</i>	<i>208</i>	<i>81</i>	<i>1.706</i>	<i>8.189</i>
Totaal Voorzieningen	13.995	2.568	395	2.089	14.079

Nadere toelichting Voorzieningen

Als onderdeel van deze balans is een overzicht opgenomen van reserves en voorzieningen. Hierin wordt het doel, de omvang, de voeding en de onttrekking per voorziening weergegeven.

3.3 Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

De onderverdeling van de in de balans opgenomen langlopende schulden is als volgt:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Onderhandse leningen van:		
Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeraars	0	36
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	193.135	194.177
Waarborgsommen	284	222
	193.418	194.436

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden over het jaar 2017:

	Saldo	Vermeerde-	Aflossingen	Saldo
	<u>31-12-2016</u>	<u>ringen</u>		<u>31-12-2017</u>
Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeraars	36	0	36	0
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	194.177	18.000	19.043	193.135
Waarborgsommen	222	61	0	284
	194.436	18.061	19.079	193.418

De totale rentelast voor het jaar 2017 met betrekking tot de vaste schulden bedraagt € 5.849.904 (2016 - € 6.289.978).

4. VLOTTENDE PASSIVA

Onder de vlottende passiva zijn opgenomen:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Schulden < 1 jaar	28.944	28.766
Overlopende passiva	18.624	28.435
	<u>47.568</u>	<u>57.201</u>

4.1 Kortlopende schulden

De in de balans opgenomen kortlopende schulden kunnen als volgt gespecificeerd worden:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Kasgeldleningen	12.000	17.000
Banksaldi	3.816	4.199
Overige schulden	13.127	7.567
	<u>28.944</u>	<u>28.766</u>

Een nadere specificatie van de overige schulden is als volgt te geven:

	<u>2017</u>
Crediteuren algemeen	8.404
Crediteuren salarissen	9
Crediteuren schulddienstverlening	911
Crediteuren WMO	3.803
	<u>13.127</u>

4.2 Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Vooruitontvangen bedragen	796	1.062
Nog te betalen bedragen	15.086	21.290
Diverse overige posten	0	6
Door derden bekleemde gelden*	2.742	6.077
	<u>18.624</u>	<u>28.435</u>

* aansluiting balans samen met post overlopende activa

Specificatie door derden bekleemde gelden

	Saldo	Ontvangen	Vrijval	Besteding	Saldo
	31-12-2016				31-12-2017
<i>Onderdeel transitoria Ssa</i>					
Transitoria Onderwijs RMC	255	759	0	1.014	0
Transitoria Onderwijs Achterstand Beleid	62	249	0	276	35
Transitoria Onderwijs rmc voort.school	0	396	0	81	315
Transitoria Volwassenonderwijs	8	688	0	688	8
Subtotaal transitoria SISA	324	2.091	0	2.058	357

	Saldo	Ontvangen	Vrijval	Besteding	Saldo
	31-12-2016				31-12-2017
<i>Onderdeel transitoria overig</i>					
Transitoria regionaal verkeersmodel	0	0	0	0	0
Transitoria reconstructie Raadhuisstraat	-60	0	0	-70	10
Transitoria Oldershove (ISV)	0	0	0	0	0
Transitoria fietsoversteek Gaanderen	40	0	0	19	21
Transitoria fietsoversteek Terborgseweg	41	0	0	0	41
Transitoria alternatief overpad spoorlijn Mullepad Gaanderen	278	0	0	134	144
Transitoria stationhalte Gaanderen	0	346	0	0	346
Transitoria schoolfietsroute en servicebus	7	0	0	5	2
Transitoria RMC regionaal	80	0	0	80	0
Transitoria stimulering indoortennis jeugd	30	0	0	0	30
Transitoria onderhoud monumenten	72	0	0	0	72
Transitoria Trots op onze streek	-16	16	0	0	0
Transitoria functiewijziging De Zumpe	1.099	0	0	570	529
Transitoria subsidieregeling landschap	91	26	0	6	111
Transitoria jeugdwerkloosheid	228	31	0	259	0
Transitoria voorbereiding ESF	80	1.077	0	912	244
Transitoria implementatie participatiewet	83	279	0	362	0
Transitoria WMO Campower	13	0	0	0	13
Transitoria kwartiermaker reg. uitv. ag. jongeren	80	0	0	60	20
Transitoria kwetsbare burgers in de zorgmonitor	30	0	0	0	30
Transitoria maatsch. beg. vluchtelingen	244	339	0	0	583
Transitoria jeugdmaatschappelijk werk op het VO	15	0	0	0	15
Transitoria subsidie provinciale transitie jeugdzorg	5	0	0	0	5
Transitoria de Achterhoek bespaart	-67	100	0	33	0
Transitoria klimaatregeling 300 eigen woningen	71	-100	0	-29	0
Transitoria VNG subsidie	40	0	0	23	17
Transitoria subsidiegeld geluidssanering	48	0	0	9	39
Transitoria BIS	0	14	0	0	14
Transitoria herstel stadsfront	-382	0	0	-389	7
Transitoria fietsoversteek Bevrijdings-Marsmanstr.	60	0	0	0	60
Transitoria steen goed benutten	0	32	0	0	32
Subtotaal transitoria overige	2.209	2.161	0	1.985	2.384
Totaal Generaal Transitoria	2.533	4.252	0	4.044	2.742

Waarborgen en garanties

Het in de balans opgenomen bedrag voor verstrekte waarborgen aan natuurlijke- en rechtspersonen, evenals de verstrekte garanties.

Gewaarborgde geldleningen

Ons beleid is dat de gemeente geen garantstellingen verleent, tenzij een publieke taak in het geding is. Bij garantieverzoeken verwijzen we naar de waarborgfondsen. De gemeente staat vanuit het verleden garant voor betaling van rente en aflossing van diverse geldleningen. Deze zijn onder te verdelen in leningen die geborgd zijn door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). Voor deze leningen is de gemeente Doetinchem achtervang. Voor geldleningen die geborgd zijn door de Stichting Waarborgfonds Sport (SWS) staat de gemeente voor de helft van het bedrag garant. Daarnaast zijn er leningen waarvoor de gemeente Doetinchem 100% garant staat.

Saldo gemeentegaranties per 31-12-2017

bedragen x 1 mln

Omschrijving	Zorg	Onderwijs	Sport	Nuts sector	Woning bouw	Overig	Totaal	
							2017	2016
Garanties gD 100%	0,6	1,0	0,1	0,3	0,0	9,8	11,8	6,3
Garanties SWS 50% gD			4,2				4,2	4,4
Subtotaal rechtstreeks	0,6	1,0	4,3	0,3	0,0	9,8	16,0	10,7
Garanties WSW 100% (achtervang gD) *					195,5		195,5	209,2
Garanties NHG 100% (achtervang gD) *					6,1		6,1	5,8
Subtotaal achtervang	0,0	0,0	0,0	0,0	201,6	0,0	201,6	214,9
Totaal	0,6	1,0	4,3	0,3	201,7	9,8	217,7	225,6

In 2012 hebben we onze portefeuille met garanties en verstrekte geldleningen doorgelicht. Vervolgens toetsen we jaarlijks het risicoprofiel zoals opgenomen in die doorlichting. Deze jaarlijkse actualisatie nemen we op in de Programmabegroting, voor het eerst in de programmabegroting 2014. We rapporteren daar over wijzigingen op de risicomatrix en beschrijven actuele ontwikkelingen rond de portefeuille.

In 2017 is de totale omvang van de garantieportefeuille afgenomen met € 8,0 miljoen.

Dit komt grotendeels door een afname van € 13,6 miljoen van de door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) geborgde leningen waar de gemeente Doetinchem achtervang voor is.

De leningen waar de gemeente Doetinchem 100% garant voor staat, zijn in 2017 toegenomen met € 5,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door de voorgenomen garantstelling aan Buha BV voor 8,3 miljoen. Deze garantstelling zit nog in het besluitvormingstraject, maar de bedragen zijn bekend en opgenomen in de jaarrekening.

Gemeente Doetinchem is in 2017 door de BNG voor € 130.000 aangesproken op de garantstelling die is afgegeven aan Stichting Achterhoekse Zaalaccommodaties (SAZA) met betrekking tot de Tophal. Dit bedrag loopt vooralsnog verder op in 2018. Met SAZA zal een betalingsregeling worden getroffen.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Contracten

De meerjarige financiële inkoop verplichtingen voor de gemeente Doetinchem bedragen afgerond ca. € 45,2 miljoen. De meerjarige huur, pacht en lease verplichtingen bedragen afgerond ca. € 167.000.

Onzekerheid CAK

Een cliënt die een maatwerkvoorziening WMO middels Zorg In Natura (Zin) en, of een Persoonsgebondenbudget (Pgb) ontvangt, is een eigen bijdrage vanuit de WMO verschuldigd.

De hoogte van de eigen bijdrage is afhankelijk van een aantal factoren waaronder de leeftijd, leefeenheid en de inkomensgrens van de aanvrager. Deze gegevens worden door het CAK opgevraagd bij de Belastingdienst.

In de wet is bepaald dat de vaststelling van de hoogte en de inning, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage niet wordt uitgevoerd door de gemeente zelf, maar door het CAK.

Door privacyoverwegingen is de gegevensverstrekking van het CAK aan de gemeente Doetinchem ontoereikend om de volledigheid en juistheid van de eigen bijdragen te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is.

Over het boekjaar 2017 wordt naar verwachting in de maand juni van 2018 van het CAK een Third party Mededeling ontvangen. Dit houdt in dat de beheersingsmaatregelen binnen het uitvoeringsproces van de eigen bijdragen WMO en het CAK voldoen aan de daaraan te stellen eisen om de juistheid en volledigheid van de berekende en opgelegde eigen bijdragen aan de aanvragers te waarborgen. Doordat bij het onderzoek voor het geven van deze mededeling de volledigheid, juistheid en tijdigheid van de gegevens van de Belastingdienst, de Gemeentelijke Basisadministratie, de gemeente Doetinchem en de zorgaanbieders echter niet betrokken is, is de Third party Mededeling niet voldoende om hierop volledig te kunnen steunen ten behoeve van de volledigheid van de eigen bijdragen in de jaarrekening 2017. Hierdoor heeft de gemeente Doetinchem onvoldoende zekerheid omtrent de volledigheid van de eigen bijdragen in haar jaarrekening 2017.

Wel kan middels de mededeling zekerheid worden gekregen dat het totaalbedrag aan vastgestelde eigen bijdragen gelijk is aan de door het CAK geïnde en doorbetaalde eigen bijdragen aan de gemeente. Hiermee beschikt de gemeente Doetinchem in voldoende mate over de zekerheid dat de eigen bijdragen in de jaarrekening 2017 juist zijn verantwoord.

Eventueel mogelijk niet verantwoorde eigen bijdragen worden ingeschat als niet significant cq. materieel.

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 2016 vallen gemeenten in de heffing van deze belasting.

Uit een inventarisatie van de mogelijk belaste activiteiten over 2016 blijkt dat er weinig belaste activiteiten zijn. Wel wordt over een aantal activiteiten landelijk nog discussie met de Belastingdienst gevoerd. Wij verwachten echter geen significant te betalen belastingbedrag als de Belastingdienst zijn standpunten kan realiseren.

De situatie over 2017 is vergelijkbaar met die over 2016. De uitvoering van een gedeelte van het activiteitenpakket van de gemeente is met ingang van 2017 verzelfstandigd door oprichting van de 100% dochteronderneming BUHA B.V. De gemeente blijft echter voor het merendeel van deze activiteiten de aangifteplichtige. Daarom verwachten wij ook over 2017 geen significant te betalen belastingbedrag.

Lopende procedures

Ontbinding koopovereenkomst

Deze kwestie betreft een rechtbankprocedure die als inzet kent de ontbinding van een koopovereenkomst waarbij een bedrag groot € 113.000 aan schade wordt gevorderd. De vordering van de gemeente Doetinchem is toegewezen voor een bedrag groot € 105.000, vermeerderd met wettelijke rente met ingang van 20 april 2010 tot de dag van volledige betaling, evenals een bedrag groot € 9.000 aan proceskosten.

Het vonnis is op 3 augustus 2012 onherroepelijk geworden. Na de datum van het wijzen van het vonnis loopt een verjaringstermijn van 20 jaar waarbinnen het vonnis kan worden geëxecuteerd. Vooralsnog zal het dossier nog worden aangehouden.

Bestemmingsplanprocedure

De gemeente Doetinchem is gedagvaard in verband met een vordering in rechte tot ontbinding en teruglevering van een koopovereenkomst gesloten op 12 oktober 2006. Onderdeel van de overeenkomst was een bestemmingsplanwijziging waarvoor de gemeente zou zorgdragen. Vanwege het niet meewerken door de tegenpartij aan de planologische procedure heeft de gemeente besloten het bestemmingsplan niet aan te passen.

De tegenpartij is van mening dat de gemeente hiermee niet haar contractuele afspraken is nagekomen en vordert ontbinding en teruglevering van de gekochte onroerende zaak. De waarde van de vordering is in hoofdsom groot €1.193.000 te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 3 december 2012 tot aan de dag van betaling. Daarnaast wordt een bedrag groot €7.000 gevorderd aan vergoeding voor buitengerechtelijke incassokosten. Bij vonnis van 11 februari 2015 zijn de vorderingen op gemeente Doetinchem afgewezen. De tegenpartij is daarop in beroep gegaan.

De gemeente heeft zich verweerd in de hoger beroepsprocedure.

Op 12 december 2017 is arrest gewezen door het gerechtshof Arnhem- Leeuwarden. Daarbij is door het hof het vonnis van de rechtbank Gelderland van 11 februari 2015 vernietigd en opnieuw rechtdoende de koopovereenkomst ontbonden met de verplichting tot het leveren van medewerking van de gemeente Doetinchem aan de teruglevering van het pand zodat de gemeente Doetinchem hier weer de eigendom van krijgt. De gemeente is veroordeeld tot terugbetaling van de koopsom van het pand groot € 850.000 te vermeerderen met de wettelijke rente over dit geldbedrag vanaf 7 maart 2012 tot aan de dag van algehele voldoening. Tevens is de gemeente veroordeeld in de betaling van de proceskosten, vermeerderd met de wettelijke rente die de tegenpartij heeft voldaan op grond van het vonnis van de rechtbank Gelderland van 11 februari 2015, evenals tot betaling van de proceskosten van het hoger beroep en de door tegenpartij gevorderde buitengerechtelijke incassokosten. In totaal is dit een bedrag van € 34.137,77 nog te vermeerderen met de wettelijke rente.

De afwikkeling van de teruglevering en de betaling van de koopsom zal plaatsvinden in 2018. Tegen het arrest is geen cassatie ingesteld.

Er is in deze jaarrekening een voorziening getroffen om aan de mogelijke verplichtingen te kunnen voldoen.

Verjaring perceel grond

Dit betreft een geschil tussen de gemeente Doetinchem en een particulier over een verkrijgende verjaring van een perceel grond.

Over deze kwestie is een voorlopige getuigenprocedure gehouden.

Op 31 mei 2017 is vonnis gewezen waarbij de vorderingen integraal zijn afgewezen.

Tegen dit vonnis is geen hoger beroep aangetekend en derhalve met ingang van 1 september 2017 onherroepelijk.

WNT-verantwoording 2017 Gemeente Doetinchem

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op de gemeente Doetinchem. Het voor gemeente Doetinchem toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen, gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling.

Zie tabel hiernaast.

bedragen x € 1	Mevr. N. van Waart	Dhr. B.P.M. Janssens
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	124.005	102.590
Beloningen betaalbaar op termijn	17.051	15.636
<i>Subtotaal</i>	<i>141.056</i>	<i>118.226</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	141.056	118.226
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	117.267	97.044
Beloningen betaalbaar op termijn	14.643	13.256
Totale bezoldiging 2016	131.910	110.300

Overzicht reserves en voorzieningen		(bedragen * € 1.000)						
nr.	Omschrijving	01-01-2017	31-12-2017	Rente bijschrijving	voeding	onttrekking	benodigde omvang	voorstel
	Algemene reserves							
1	algemene reserve voor algemene risico's	24.596	20.425	ja, renteomslag	Positieve saldi begroting/jaarrekening	Negatieve saldi begroting/jaarrekening en algemene reserve wordt verwenzen naar paragraaf 2. Weerstandsvermogen.		
	algemene reserve grex (opgekopen per 01-01-2017 cf. raadsbesluit d.d. 8-6-2017)	-	-	-				
	bestemmingsreserves, opgeheven per 01-01-2017 (cf. raadsbesluit d.d. 8-6-2017):							
	reserve sociaal domein	1.699	-	-				
	reserve burgerzaken	319	-	-				
	reserve meerjarenplanning	66	-	-				
	onderwilsgebouwen MOP							
	Totaal algemene reserve	26.680	20.425					
	Bestemmingsreserves							
	Reserves voor onderhoud							
2	reserve speelvoorzieningen	198	199	ja, inflatiecorrectie	Het verschil tussen het jaarlijks beschikbare budget en de uitgaven.	Het verschil tussen het jaarlijks beschikbare budget en de uitgaven.	In overeenstemming met speelruimteplan.	
3	reserve vastgoedfonds	1.829	1.242	ja, inflatiecorrectie	ja, jaarlijks (geïndexeerde) dotaties onderhoud per gemeentelijk gebouw, exploitatiesaldi gemeentelijke accommodaties en verkoopopbrengsten panden.	Werkelijke jaarlijkse onderhoudskosten aan gemeentelijke gebouwen en negatieve exploitatiesaldi van gemeentelijke accommodaties.	In overeenstemming met meerjarenplanning vastgoedfonds	
	reserves onderhoud	2.026	1.440					
	Reserves voor dekking van (kapitaal)lasten							
4	reserve dekking kapitaallasten	23.383	22.599	ja, renteomslag				
5	reserve bovenwijkse voorzieningen	7.364	9.093	ja, renteomslag	Via opdracht per verkochte m2 grond: € 25 per m2 voor woningbouw en € 15 per m2 voor bedrijventerreinen.	Conform jaarlijks vast te stellen nota voor de komende 10 jaar. Betreft investeringslasten van in nota opgenomen investeringen van in de infrastructuur.	De reserve is toereikend om de jaarlijkse investeringslasten op te kunnen vangen.	
6	reserve onderwijshuisvesting	952	1.285	ja, renteomslag	Middels structurele vrijval van kapitaallasten huisvesting onderwijs, in dit deel met specifieke bevoegingen aan het gemeentefonds en rentebijdringing.	Jaarlijkse investeringslasten	De reserve is toereikend om de jaarlijkse investeringslasten op te kunnen vangen.	
	reserves kapitaallasten	31.699	32.977					
	Overige bestemmingsreserves							
7	Reserve maatschappelijke opvang regionaal	1.733	106	nee	Regionale gelden	Regionale gelden	Niet nader bepaald.	
8	reserve volkshuisvesting	9	-	nee	Geen		De reserve wordt ingezet voor de kosten van de regionale woonvisie 2016 en 2017.	Reserve opheffen.
9	reserve vervangingsinvesteringen Amphion	50	100	nee	jaarlijkse dotatie vanuit de exploitatie.	Onttrekking vindt plaats obv raadsbesluit bij financieringsaanvraag Amphion.	Nog nader te bepalen obv meerjarenprognose vervangingen.	
10	reserve spaar risico woningbouwstrategie	666	231	nee	Incidenteel beschikbaar gestelde middelen (€ 3 mln 2016, € 2 mln 2017, € 0,9 mln 2018 en € 2 mln 2019).	De raad heeft besloten om in 2016 € 3 mln en in 2017 € 1,8 mln in te zetten. Met het MPG2018 stellen we voor € 0,6 in te zetten in 2018. Hiermee is voor de resterende periode nog € 2,5 mln beschikbaar.	Afhankelijk van besluitvorming in de raad.	
	overige bestemmingsreserves	2.458	437					
	Totaal bestemmingsreserves	36.184	34.855					
	TOTAAL RESERVES	62.863	55.280					

nr.	Omschrijving	doel	01-01-2017	31-12-2017	Rente bijschrijving	voeding	onttrekking	benodigde omvang	voorstel
	Voorzieningen								
	voorzieningen door derden bekleemd								
1	voorziening afvalverwerking	Her egaliseren van de uitgaven en inkomsten die in het kader van afval- inzameling en verwerking worden gemaakt met als effect dat een nagenoeg stabiel tarief afvalstoffenheffing wordt gehanteerd.	1.768	1.838	nee	Overschotten op de jaarlijkse kosten en inkomsten op het product afval	Tekorten op de jaarlijkse kosten en inkomsten op het product afval	Afhankelijk van besluitvorming in de raad.	
2	voorziening compensatie bomen-natuur	Het in stand houden en uitbreiden van het bomenbestand van Doetinchem	83	57	nee	Vindt plaats door derden	Uitgaven ten behoeve van het in stand houden en uitbreiden van het bomenbestand van Doetinchem (compenserend groen op basis van de vastgestelde bomenverordening).	De ontvangsten bedragen voor de kosten van de kap van de boom plus een vergoeding de waarde van de gekapte boom en de gerealiseerde kosten worden in de exploitatie verwerkt. Het jaarlijks saldo wordt in deze voorziening opgenomen ter dekking van nog aan te planten, compenserend groen.	
3	voorziening afkoopkosten begraaftuinen	De voorziening dient ter afdekking van de jaarlijkse kosten voor onderhoud op de begraaftuinen.	1.714	-	ja, renteomslag	jaarlijks ontvangen afkoopkosten in verband met onderhoudsrecht graven.	Ontrokken worden de lasten die wij hebben voor onderhoud van de begraaftuinen.	De voorziening moet toereikend zijn om jaarlijks de lasten in de exploitatie op te kunnen vangen.	
4	voorziening rioolbeheer	Her egaliseren van sterk schommelende uitgaven voor onderhoud, verangang en verbetering van het rioleringsstelsel met als effect dat een nagenoeg stabiel rioolrecht wordt gehanteerd.	6.202	6.295	nee	Overschotten op de exploitatie- en investeringskosten voor riolering.	Tekorten op de exploitatie- en investeringskosten voor riolering.	In overeenstemming met meerjarenplanning GRP. Geactualiseerd GRP wordt in eerste helft van 2016 door de raad vastgesteld.	
	voorzieningen door derden bekleemd		9.767	8.189					
	voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's								
5	pensioenvoorziening wethouders	De voorziening wordt gevormd voor wethouderspensionisten ingaande 2011.	2.946	2.631	nee	jaarlijks storting/onttrekking t.l.v. exploitatiebegroting op basis van geactualiseerde berekeningen gelijk aan de duur van 2 raadsperiodes, ofwel 8 jaar.	jaarlijks storting/onttrekking t.l.v. exploitatiebegroting op basis van geactualiseerde berekeningen gelijk aan de duur van 2 raadsperiodes, ofwel 8 jaar.	Overeenkomstig jaarlijkse geactualiseerde berekeningen	
6	Wachgeld/ouplACEMENT voorziening bestuurders	Deze voorziening is gevormd om aan wachgeldverplichtingen, pensioenopbouw en ouplACEMENTkosten van wachhouders te voldoen.	304	384	nee	jaarlijks storting/onttrekking t.l.v. exploitatiebegroting op basis van geactualiseerde berekeningen gelijk aan de duur van 2 raadsperiodes, ofwel 8 jaar.	jaarlijks storting/onttrekking t.l.v. exploitatiebegroting op basis van geactualiseerde berekeningen gelijk aan de duur van 2 raadsperiodes, ofwel 8 jaar.	Overeenkomstig jaarlijkse geactualiseerde berekeningen	
7	voorziening flo brandweer	Ten behoeve van FLO brandweerpersoneel	627	698	nee	Bij 2e financiële monitor 2010	Gebruik FLO	Overeenkomstig jaarlijkse geactualiseerde berekeningen	
8	garantievoorziening eigen risicodragers WW	Werkgevers in de sector Overheid en Onderwijs zijn eigenrisicodragers voor de Werkloosheidswet (WW).	350	310	nee	Bij vaststelling jaarrekening 2012 en 2013	jaarlijks storting/onttrekking op basis van geactualiseerde berekeningen.	Overeenkomstig jaarlijkse geactualiseerde berekeningen	
10	Voorziening Bedrijventerrein A18 2e fase	Deze voorziening is voor de mogelijke afwaardering van de tweede fase van A18 bedrijventerrein.	-	1.867	nee	Eenmalige donatie met de jaarrekening 2017	Als de tweede fase van A18 Bedrijventerrein afgewaarderd moet worden.	Het gemeentelijk aandeel van een mogelijke extra afwaardering, zijn de 35% van € 5,3 mln.	
	voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's		4.227	5.890					
	TOTAAL VOORZIENINGEN		13.995	14.079					

Hoofdstuk 5

*Verantwoording in het kader van
Single information single audit*

SZW	GZA	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2016 Gemeenten die uitvoering in (jaar T-1) geheel of gedeeltelijk hebben uitbesteed aan een Openbaar lichaam o.g.v. Wgr verantwoordten hier het totaal (jaar T-1). (Dus: deel Openbaar lichaam uit SiSa (jaar T-1) regeling GZB + deel gemeente uit (jaar T-1) regeling GZA)	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen naast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) algemene bijstand (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.1 Participatiewet (PW)	Baten (jaar T-1) algemene bijstand (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.1 Participatiewet (PW)	Besteding (jaar T-1) IOAW inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Baten (jaar T-1) IOAW (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Besteding (jaar T-1) IOAZ inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze zelfstandigen (IOAZ)	Aard controle R Indicatornummer: G2A/01 € 16.011.836	Aard controle R Indicatornummer: G2A/02 € 1.010.469	Aard controle R Indicatornummer: G2A/03 € 1.734	Aard controle R Indicatornummer: G2A/04 € 91.206	Aard controle R Indicatornummer: G2A/05 € 124.060	Aard controle R Indicatornummer: G2A/06 € 68.256
		Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij indicator GZA / 01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Baten (jaar T-1) IOAZ (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze zelfstandigen (IOAZ)	Besteding (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004)	Baten (jaar T-1) VWWIK (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (VWWIK)	Besteding (jaar T-1) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Participatiewet (PW)	Baten (jaar T-1) WWIK (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (VWWIK)	Besteding (jaar T-1) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Participatiewet (PW)	Aard controle R Indicatornummer: G2A/08 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2A/09 € 156.599	Aard controle R Indicatornummer: G2A/11 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2A/12 € 124.060	Aard controle R Indicatornummer: G2A/11 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2A/12 € 124.060
		Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij indicator GZA / 01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Baten (jaar T-1) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Participatiewet (PW)	Besteding (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004)	Baten (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004)	Besteding (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004)	Baten (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004)	Besteding (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004)	Aard controle R Indicatornummer: G2A/13 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2A/10 € 25.962	Aard controle R Indicatornummer: G2A/11 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2A/11 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2A/11 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2A/12 € 124.060
SZW	G3	Bestuit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeent edeel 2017 Bestuit	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) Aard controle R Indicatornummer: G3/01 € 0 Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) Aard controle R Indicatornummer: G3/07 € 0	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) Aard controle R Indicatornummer: G3/02 € 0 Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 Aard controle R Indicatornummer: G3/08 € 0	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Rijk) Aard controle R Indicatornummer: G3/03 € 0 Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3/09 Nee	Besteding (jaar T) aan kapitaalverstreking (exclusief Bob) Aard controle R Indicatornummer: G3/04 € 0	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) Aard controle R Indicatornummer: G3/05 € 0	Besteding (jaar T) Bob Aard controle R Indicatornummer: G3/06 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3/01 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3/02 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3/03 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3/04 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3/05 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3/06 € 0
SZW	G3A	Bestuit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_ totaal 2016 Bestuit	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen naast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Baten (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Besteding (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Baten (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Besteding (jaar T-1) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Aard controle R Indicatornummer: G3A/01 € 146.269	Aard controle R Indicatornummer: G3A/02 € 13.340	Aard controle R Indicatornummer: G3A/03 € 151.873	Aard controle R Indicatornummer: G3A/04 € 13.340	Aard controle R Indicatornummer: G3A/05 € 68.256	Aard controle R Indicatornummer: G3A/06 € 68.256
		Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij G3A / 01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Baten (jaar T-1) Bob (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Besteding (jaar T-1) Bob (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Baten (jaar T-1) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Aard controle R Indicatornummer: G3A/09 € 0	Besteding (jaar T-1) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Aard controle R Indicatornummer: G3A/10 € 0	Besteding (jaar T-1) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Aard controle R Indicatornummer: G3A/10 € 0	Besteding (jaar T-1) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Aard controle R Indicatornummer: G3A/05 € 68.256	Aard controle R Indicatornummer: G3A/01 € 146.269	Aard controle R Indicatornummer: G3A/02 € 13.340	Aard controle R Indicatornummer: G3A/03 € 151.873	Aard controle R Indicatornummer: G3A/04 € 13.340	Aard controle R Indicatornummer: G3A/05 € 68.256	Aard controle R Indicatornummer: G3A/06 € 68.256

Bijlagen

Hoofdstuk 6 Besluit

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Doetinchem in de openbare vergadering van xx xxxx 2018.

, griffier

, voorzitter

Hoofdstuk 7 kredieten

Project-nummer	Omschrijving	Krediet	Totaal mutaties	Saldo	Afsluiten	Toelichting
70186	verv. informatiesystemen 003/2016 verv. informatiesystemen 005/2017	375.000	505.508	-130.508	ja	Krediet volledig uitgevoerd. Overschrijding wordt voor € 80.000 gedekt door niet geraamde inkomsten. Het restant (€ 50.000) zal worden opgevangen door een verrekening met krediet 70196.
70196	verv. informatiesystemen 005/2017	375.000	242.531	132.469	nee	€ 50.000 wordt verrekend met project 70196. Restant zal worden uitgeven in 2018
70193	verv. ict gem. doetinchem 005/2017	52.000	23.624	28.376	nee	Uitvoering 2018
70195	ict samenwerking (5 jaar) 005/2017	326.000	404.273	-78.273	ja	Krediet in samenhang zien, met andere kredieten ICT samenwerking. Totale overschrijding van circa 78k wordt volledig gedekt door de inkomsten bij de partners van de ict samenwerking
70349	verv. ict samenwerking 2017 (3 jaar)	364.000	363.856	144	ja	Krediet in samenhang zien, met andere kredieten ICT samenwerking. Totale overschrijding van circa 78k wordt volledig gedekt door de inkomsten bij de partners van de ict samenwerking
70434	verv. ict samenwerking 2017 (7 jaar)	15.000	15.306	-306	ja	Krediet in samenhang zien, met andere kredieten ICT samenwerking. Totale overschrijding van circa 78k wordt volledig gedekt door de inkomsten bij de partners van de ict samenwerking
70505	duurzaamheidsmaatregelen gem. vastgoed 089/2016	850.000	110.726	739.274	nee	uitvoering 2018
70511	verv. gps station en apparatuur 015/004	56.000	0	56.000	nee	Vervanging is in overleg uitgesteld. Apparatuur functioneert nog. Krediet waarschijnlijk nodig in 2019.
70524	verv. gps station 003/2016	9.500	0	9.500	nee	vervanging volgt 2018-2019
72009	verv. fundering doorgaande wegen 005/2017	730.000	0	730.000	nee	Een aantal werkzaamheden uitgevoerd, deze zijn uit de reguliere wegen exploitatiebudgetten gedekt. Uitvoer krediet volgt in 2018, uit te voeren werkzaamheden Energieweg en Raadhuisstraat 2018.
72051	civieltech.kunstw.revisie energiebrug 081/2012	275.000	96.273	178.727	nee	vervangen besturing bruggen,2018
72062	beheer en onderhoud civieltechn.kunstw.2014/003	170.000	158.441	11.559	nee	vervangen besturing bruggen,2018
72081	verv. verkeerstellers 2014 014/003	20.000	12.470	7.531	nee	vervanging volgt 2018-2019
72153	oost.randweg 104/2010, 058/2012 042/2013, 075/2013	21.128.000	18.239.259	2.888.741	nee	Het project/werk is 2017 voor de subsidievaststelling afgerond. Het restbudget is terugbetaald aan de provincie en deels toegevoegd aan het verrekendkrediet mobiliteit. Een kleinbudget blijft staan t/m 2018 ivm kleine werkzaamheden (nazorg)
72178	mobiliteitsvisie 2015 045/2015	55.907	59.629	-3.722	ja	De Mobiliteitsvisie is vastgesteld, de acties komen via de uitwerkingen op de jaaragenda.
72205	verv. verkeerstellers 2015 015/003	20.000	0	20.000	nee	vervanging volgt 2018-2019
72228	stationsomgeving gaanderen 040/2016	375.000	26.685	348.315	nee	laatste uitvoeringszaken in 2018
72304	beheer en onderhoud civieltechn. kunstw. 015/004	180.300	112.997	67.303	nee	vervangen besturing bruggen,2018
72308	verv. ov-armaturen 2015 015/004	246.000	242.734	3.266	ja	gereed
72309	beheer en onderhoud civieltechn. kunstw. 003/2016	102.000	10.951	91.049	nee	vervangen besturing bruggen,2018
72311	beheer en onderhoud civieltechn. kunstw. 005/2017	225.000	30.668	194.332	nee	diverse werkzaamheden in 2018
72312	verv. ov-masten 003/2016	119.000	92101,8	26.898	nee	vervangen 1200 armaturen en ca 100 masten, uitvoering 2018
72313	verv. ov-armaturen 003/2016	277.000	263.182	13.818	nee	vervangen 1200 armaturen en ca 100 masten, uitvoering 2018
72314	verv. verkeerstellers 003/2016	20.000	244	19.756	nee	vervanging volgt 2018-2019
72316	verv. ov-masten 005/2017	89.000	0	89.000	nee	vervangen 1200 armaturen en ca 100 masten, uitvoering 2018
72317	verv. ov-armaturen 005/2017	218.000	0	218.000	nee	vervangen 1200 armaturen en ca 100 masten, uitvoering 2018
72318	verv. verkeersregelinstallaties 005/2017	180.000	0	180.000	nee	kruising Kennedylaan / Rozengaardseweg wnl. 2019 afhankelijk IB
72320	aansluiting liemersweg-europaweg 038/2017	250.000	160	249.840	nee	project in uitvoeringsprogramma mobiliteit 2018
72321	reconstructie rozengaardseweg 043/2017	200.000	59.980	140.020	nee	uitvoering in 2018
72322	fietspad wijnbergen 043/2017	275.000	5.468	269.532	nee	haalbaarheidsstudie loopt, uitvoering mogelijk 2018
72323	fietsstroken nieuw wehl 043/2017	188.400	108.106	80.294	nee	krediet handhaven, project in 2017 uitgevoerd
72324	fietsoversteek kerkstraat gaanderen 043/2017	100.000	18.907	81.093	nee	afhandeling provinciale subsidie in 2018
72325	fietspad haareweg 043/2017	250.000	26.020	223.980	nee	uitvoering maatregelen in 2018
72326	reconstructie energieweg 043/2017	573.000	54.789	518.211	nee	krediet handhaven, uitvoering in 2018
72327	reconstructie duval slothouwerstraat 043/2017	570.000	23.578	546.422	nee	uitvoering in 2018
72328	reconstr.terborgseweg-rode loper 043/2017-030/2018	1.400.000	99.380	1.300.620	nee	Het project/werk is in voorbereiding, uitvoering 2018, loopt na verwachting door tot 2020
72329	servicebus/verkeersveiligheid 043/2017	20.000	0	20.000	nee	uitvoering in 2018
72331	verkeerseducatie en ontwikkeling 043/2017	25.000	0	25.000	nee	uitvoering in 2018
72332	ontwikkeling ing pand & vml bibliotheek	1.500.000	14.122	1.485.878	nee	Uitvoering wordt in 2018 opgepakt
72453	restaurantie stadswal woningen 057/2015 (8981010)	460.000	120.000	340.000	nee	Werkzaamheden zijn uitgevoerd. Zodra opbrengst grond Holterhoek is ontvangen wordt het restant krediet uitgegeven
72802	verk.d'chem nrd fase 1+2t/m2012 incl.haarew.50.000	3.710.770	3.699.297	11.473	ja	rest-saldo naar vereveningskrediet overboeken = krediet 72999
72837	onderz.fietstunnel keppelseweg-energieweg 081/2014	20.000	6.968	13.032	nee	uitvoering in 2018
72838	verdubbeling europaweg 055/2017	5.000.000	106.050	4.893.950	nee	Het project/werk is in voorbereiding, uitvoering 2019/2020, loopt naar verwachting door tot 2022
72839	uitvoering vri nota 2014 081/2014	25.000	12.303	12.697	nee	uitvoering in 2018
72843	fietstunnel europaweg 045/2015 (trans.8921009)	2.100.000	2.285.601	-185.601	nee	overschrijding wordt gedekt door niet geraamde inkomsten
72999	vereveningskrediet mobiliteitsplan	337.523	0	337.523	nee	afhandeling provinciale bijdrage 1e helft 2018
73146	revitalisering de huet 025/2016	1.600.000	1.536.140	63.860	nee	Restant (of tekorten) worden meegenomen in uitvoeringsprogramma mobiliteit
74096	infrastructuur icc 051/2016	1.100.000	972.216	127.784	nee	subsidiebeschikking van de provincie is binnen en project kunnen we binnenkort afsluiten
						Gebouw is in gebruik genomen augustus 2017. Krediet wordt afgewikkeld in 2018.

Project-nummer	Omschrijving	Krediet	Totaal mutaties	Saldo	Afsluiten	Toelichting
74098	ikc noord 18/2013, 059/2015, 051+107/2016	5.190.000	4.364.316	825.684	Nee	Gebouw is in gebruik genomen augustus 2017. Krediet wordt afgewikkeld in 2018. Voordeel op dit kredietnummer moet in combinatie worden gezien met kredietnummers 74096 en 75610
76510	nieuwbouw kinderopvang ikc 059/2015	360.000	155.270	204.730	Nee	Gebouw is in gebruik genomen augustus 2017. Krediet wordt afgewikkeld in 2018.
74304	nieuwb.st.augustinus,martinus 022/14 059/15 051/16	2.526.000	3.526.456	-1.000.456	Nee	In gebruik genomen augustus 2017. Tegenover hogere uitgaven staan hogere inkomsten. Wordt afgewikkeld in 2018. Moet nog deel in rekening gebracht worden bij schoolbestuur
74307	infrastructuur nieuwb. st.augustinus/martinus gnd.	450.000	446.107	3.893	Nee	In gebruik genomen augustus 2017. Tegenover hogere uitgaven staan hogere inkomsten. Wordt afgewikkeld in 2018. Moet nog deel in rekening gebracht worden bij schoolbestuur.
75604	kunstgrasveld vvg'25 gaanderen 026/2014, 051/2016	750.000	459.702	290.298	Ja	In gebruik genomen augustus 2017. Tegenover hogere uitgaven staan hogere inkomsten. Wordt afgewikkeld in 2018. Moet nog deel in rekening gebracht worden bij schoolbestuur.
74412	1e inr. onderw. leerpakk. meub. isselborg 079/2017	62.507	62.507	0	Ja	Krediet afsluiten
74414	aanpassing netwerk kentalis 079/2017	33.000	33.000	0	Ja	Krediet afsluiten
74415	uitbr.basisschol de hogenkamp 110/2017	2.133.000	195.084	1.937.916	Nee	Bevindt zich in fase aanbesteding.
74417	uitbr.basisschool de haven 110/2017	187.794	104.357	83.437	Ja	Bevindt zich in fase aanbesteding
74416	zaagmolenpad 26 metzo int.schakelklas 079/2017	30.035	30.035	0	Ja	Krediet afsluiten
74433	uitbereiding de isselborgh 10/007 13/032, 051/2016	4.391.625	4.124.761	266.864	Ja	Krediet afsluiten
75086	sportacc. algemeen (jaarlijkse vervanging)	445.021	445.392	-371	ja	Gereed
75087	2 kleedkamers vvg '25 073/2014	147.000	151.221	-4.221	ja	Gereed
75088	sporttechnisch binnenacc. (jaarlijkse vervanging)	705.277	705.969	-692	ja	Gereed
75089	kleedkamers dzc-olympus '58 - en dhc 073/2014	1.597.000	2.059.672	-462.672	ja	Na aftrek van inkomsten bedraagt het tekort € 400.000. Daarnaast is de verwachting dat we van de fiscus nog € 313.000 aan betaalde BTW terug krijgen. Het verwachte tekort is hiermee € 87.000.
75090	sporttechnisch buitenacc (jaarlijkse vervanging)	630.484	636.849	-6.365	ja	Gereed
75115	renovatie muziekschool 010/007	800.000	36.875	763.125	nee	Op dit moment wordt voorstel uitgewerkt over de inzet van het krediet
75210	sport acc vervangingsplan 2016/ 048-2017	273.950	274.029	-79	ja	vervanging gerealiseerd
75211	sport acc vervangingsplan 2017/ 048-2017	175.000	31.669	143.331	nee	uitvoering 2018
75308	aanleg kunstgrasveld dzc'68 065/2016	450.000	460.858	-10.858	ja	extra kabels aangelegd voor de veldverlichting tijdens uitvoering en project is langer doorgelopen (ivm weer), dus meer/langer begeleiding noodzakelijk. Totaal overschrijding 2,5%
75309	rode beek (robuust groen) 107/2016+076-132/2017	468.213	45.530	422.683	nee	project in uitvoering
75592	heroverweging silo monument wehl 010/041	350.000	397.247	-47.247	nee	project wordt in 2018 afgesloten; oorzaak grote vertraging verkoop woningen
75603	de zumpe - fase 1 062+066/2014, 075/2016+132/2017	1.946.153	1.316.424	629.729	nee	project in uitvoering
75605	div.projecten natuur en landschap 080/2014 26/2015	51.730	33.000	18.730	nee	uitvoering in 2018
75628	wehse broeklanden 078/2012,017/2013,080/2014	1.125.000	903.476	221.524	nee	project loopt nog volop. Wordt toegelicht in MPO
75630	3000 bomenpl.rob.groen 078/2012, 017/2013 090/2013	67.000	65.170	1.830	nee	uitvoering in 2018
75638	tijdelijke natuur robuust groen 078/2012 080/2014	100.000	37.219	62.781	nee	uitvoering in 2018
75640	bosje nieuw wehl robuust groen 078/2012	60.000	60.000	0	ja	project is afgerond.
75648	vit. stadscentr.nieuwstad fase1 gso 106/12 36/2014	750.000	686.000	64.000	nee	Vaststellingsverzoek subsidie wordt voorjaar 2018 bij de provincie gedaan. Projectnummer bevat ook de afrekening BDU subsidie reconstructie Raadhuisstraat. GSO is begroot € 750.000, werkelijk € 686.000, saldo € 64.000.
75656	iseldoks gso4 106/2012 + 036/2014	4.300.000	4.272.510	27.490	nee	Vaststellingsverzoek subsidie wordt voorjaar 2018 bij de provincie gedaan. Bedrag begroot is door verschuivingen € 1.200.000 hoger.
75658	stationsomg.poort naar de achterhoek gso4 106/2012	3.000.000	2.911.062	88.938	nee	Het project/werk is in 2017 opgeleverd, garantietermijn 1 jr. in 2018 financiële afronding
75660	vitaal stadscentr.parkeren eco.activiteit 106/2012	220.000	21.808	198.192	nee	Vaststellingsverzoek subsidie wordt voorjaar 2018 bij de provincie gedaan
76102	lening kredietbank 043/2016	400.000	100.000	300.000	Nee	Lening met jaarlijkse aflossing € 100.000.
77023	toegang/parkeren natuurbegr.pl. slangenburg 072/16	70.000	0	70.000	ja	Wordt niet meer uitgevoerd. Exploitatie begraven overgedragen naar buha bv
77025	grondaankoop verpl. slingeland ziekenhuis 032/2014	4.200.000	0	4.200.000	nee	krediet is nodig als gemeente onteigening moet oppakken (op zijn vroegst eind 2018)
77857	grondwater/overstortmeting/mon.infiltratiev.12/015	105.000	44.869	60.131	nee	diverse werkzaamheden in 2018
77859	afkoppelen grp 2013 008/2013+ 076/2013	321.250	320.461	789	ja	Gereed
77864	vervanging gemaal dichteren grp 2014	65.000	30.851	34.149	nee	diverse werkzaamheden in 2018
77877	verv. gemaal varkensweide 063/2015	25.000	2.500	22.500	nee	diverse werkzaamheden in 2018
77879	stimuleringsbijdrage afkoppelen 2015 063/2015	107.000	17.684	89.316	nee	uitvoering 2018
77881	klachten grondwater 2015 063/2015	54.000	4.445	49.555	nee	bedrag gereserveerd houden voor oplossen klachten Oude Rozengaardseweg
77882	verv.grp 2015	1.113.000	864.711	248.289	nee	uitvoering 2018
77884	verv. electr./mech.install.div.gemalen 053/2016	107.500	107.195	305	ja	gereed
77885	vervanging mechanische riolering 053/2016	372.500	373.519	-1.019	ja	gereed
77886	vervangen iba's 053/2016	74.000	20.538	53.462	nee	gereed eind 2017, facturen komen nog. Daarna krediet afsluiten
77887	jaarlijks 2 ha afkoppelen 053/2016	550.000	198.353	351.647	nee	Uitvoering 2018
77888	jaarlijks 0,5 ha afkoppelen 053/2016	137.500	112.469	25.031	nee	gereed eind 2018
77889	stimuleringsbijdrage afkoppelen 053/2016	50.000	5.000	45.000	nee	uitvoering 2018 afkoppelen Nieuw Wehl
77890	oplossen klachten hemelwateroverlast 053/2016	50.000	0	50.000	nee	uitvoering 2018, wordt ingezet voor afkoppelen de Huet
77891	vervangeren/relinen riolering 053/2016	584.750	233.924	350.826	nee	Uitvoering 2018
77893	verv. electr/mechanische install. 2017 116/2017	328.000	12.129	315.871	nee	Uitvoer in 2018

Project-nummer	Omschrijving	Krediet	Totaal mutaties	Saldo	Afsluiten	Toelichting
77894	vervanging mechanische riolering 2017 116/2017	372.000	102.955	269.045	nee	Uitvoer in 2018
77895	vervanging iba's 2017	38.000	0	38.000	nee	opdracht loopt eind 2017/begin 2018 gereed
77896	jaarlijks 2 ha afkoppelen 2017 116/2017	555.000	3.119	551.881	nee	uitvoering 2018, afkoppelen Nieuw Wehl
77897	afkoppelen wannedreef,gerstdreef,hackfort 116/2017	168.000	36.467	131.533	nee	Uitvoering 2018
77898	stimuleringsbijdrage afkoppelen 2017 116/2017	50.000	250	49.750	nee	diverse werkzaamheden in 2018
77899	oplossen klachten hemelwateroverlast 116/2017	50.000	0	50.000	nee	diverse werkzaamheden in 2018
77900	vervangen/relinen riolering 2017 116/2017	815.000	110.109	704.891	nee	wordt aanbesteed 1 e kwartaal 2018
78525	aankoop gem-woningen 114/2017	1.805.000	1.112.923	692.077	nee	Krediet handhaven.Woningen zijn inmiddels allen verkocht, overdracht dit voorjaar
78823	duurzaamheidsleningen svn 088/2016, 073-080-2017	8.000.000	2.000.000	6.000.000	nee	In 2017 zijn via SVN 221 leningen verstrekt voor een bedrag van €1.4 mln. In december 2017 is opnieuw een bedrag van € 1 mln gestort bij SVN. Loopt nog lang door.
78836	aankoop zorgwoningen iseldoks 079/2013	5.135.325	5.314.433	-179.108	nee	Krediet handhaven.B&W voorstel volgt over verkoop van de zorgwoningen Q2 2018.
78837	woningen site 022/2015	4.033.613	4.086.325	-52.712	ja	Woningen in juli 2017 overgedragen aan Site.
78839	gem inbreng eigen vermogen gem iseldoks 079/2013	1.100.000	1.060.000	40.000	nee	GEM in ontbinding, definitieve uitschrijving KvK in Q1 2018 verwacht

Hoofdstuk 8 Afkortingenlijst

Afkorting Betekenis

A

- ABP - Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
- AGEM - Achterhoekse Groene Energie Maatschappij
- amv - Alleenstaande minderjarige vreemdeling
- AVG - Algemene Verordening Gegevensbescherming

B

- BAG - Basisregistratie Adressen en Gebouwen
- BBB - Berbezinkbassin
- BBP - Bruto Binnenlands Product
- BBV - Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
- BCF - BTW-compensatiefonds
- BIE - Bouwgrond in exploitatie
- BGT - Basisregistratie Grootchalige Topografie
- BIG - Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten
- BIS - Bestuurlijk Informatiesysteem
- BNG - Bank Nederlandse Gemeenten
- BRP - Basisregistratie Personen
- BTW - Belasting Toegevoegde Waarde
- Buha - Beheer, uitvoering, handhaving & accommodaties
- BUIG - Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
- BV - Besloten vennootschap

C

- CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

D

- DDK - De Doetinchemse Keuze
- DHC - Doetinchemse Hockey Club
- DigiD - Digitale Identiteit
- DKIM - DomainKeys Identified Mail
- DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs
- DVO - Dienstverleningsovereenkomst
- DZC - Doetinchemse Zaterdag Club

E

- ECAL - Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers
- EK - Europees kampioenschap
- ENSIA - Eenduidige Normatiek Single Information Audit
- ESF - Europees Sociaal Fonds

F

- FG - Functionaris Gegevensbescherming
- FLO - Functioneel leeftijdsontslag
- Wet Fido - Wet financiering decentrale overheden

G

- GGD NOG - Gemeentelijke gezondheidsdienst Noord- en Oost-Gelderland
- GR - Gemeenschappelijke Regeling
- GRP - Gemeentelijk Rioleringsplan

H

- HH - Huishoudelijke hulp
- Wet HOF - Wet houdbare overheidsfinanciën

I

- IB - Informatiebeveiliging
- IBA - Individuele Behandeling van Afvalwater
- IBD - Informatie Beveiligings Dienst
- ICS - In Control Statement
- ICT - Informatie- en communicatietechnologie
- IKB - Individueel Keuzebudget
- IKC - Integraal Kindcentrum
- ISK - Internationale Schakel Klas
- ISMS - Information Security Management System
- ISV - Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

J

K

L

- LEADER - Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
- LED - Light-emitting-diode

M

- M&O - Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium
- Mbo - Middelbaar beroepsonderwijs
- MFA - Multifunctionele Accommodatie
- MPG - Meerjarenperspectief Grondexploitaties
- MVA - Materiële vaste activa

N

- NEN - NEderlandse Norm
- NHG - Nationale Hypotheek Garantie
- NV - Naamloze Vennootschap

O

- OCW - Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- ODA - Omgevingsdienst Achterhoek
- OGON - Opdrachtgever/opdrachtnemer
- OLO - Omgevingsloket online
- OZB - Onroerendezaakbelasting

P

- P&C - Planning & Control
- P&O - Personeel en Organisatie
- PDCA - Plan-Do-Check-Act-cyclus
- Pgb - Persoonsgebondenbudget
- POC - Percentage of completion
- PUN - Paspoortuitvoeringsregeling Nederland

Q

R

- RMC - Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
- RNI - Registratie Niet-ingezetenen
- RPW - Regionaal Programma Werklocaties

S

- SAZA - Stichting Achterhoekse Zaalaccommodatie
- SiSa - Single information, Single Audit
- SKNL - Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
- SVn - Stimuleringsfonds Volkshuisvesting
- SWS - Stichting Waarborgsom Sport

T**U**

- U.A. - Uitgesloten aansprakelijkheid
- UWV - Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen

V

- VANG - Van Afval Naar Grondstof
- VNG - Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- VNOG - Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland
- vpb - Vennootschapsbelasting
- VO - Voortgezet onderwijs
- VSV - Voortijdig schoolverlaten
- VVG - Voetbalvereniging Gaanderen

W

- WABO - Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- Wbp - Wet bescherming persoonsgegevens
- WFDO - Wet Financiering decentrale overheden
- Wmo - Wet maatschappelijke ondersteuning
- WNT - Wet normering topinkomens
- WSW - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
- Wet WOZ - Wet waardering onroerende zaken

X**Y****Z**

- Zin - Zorg in natura

